İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÇEVRİMİÇİ DAVRANIŞSAL PAZARLAMA UYGULAMALARINDA KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI

Yüksek Lisans Tezi

Sezer IRMAK

İSTANBUL, 2025

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÇEVRİMİÇİ DAVRANIŞSAL PAZARLAMA UYGULAMALARINDA KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI

Yüksek Lisans Tezi

Sezer IRMAK
100043307

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Buket ABANOZ ÖZTÜRK

İSTANBUL, 2025

ETİK BEYAN SAYFASI

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Öğrenci Adı-Soyadı: Sezer IRMAK

ÖZET

21. yüzyılda bilgi ve iletişim teknolojilerinin gösterdiği gelişim, toplumsal yaşam üzerinde de değişimleri beraberinde getirmektedir. İnternet kullanımının ve çevrimiçi dünyanın yaşamımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmesiyle birlikte çevrimiçi pazarlama sektörü de gelişim göstermekte, bu bağlamda verinin ve özellikle kişisel verinin sahip olduğu değeri artırmakta, bununla birlikte kişisel verilerin korunması da önem kazanmaktadır.

Çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarının yoğun şekilde kişisel veri işlenmesini içermesi ve kişisel verilerin korunmasının temel hak niteliği de göz önüne alındığında, çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamaları kişisel verilerin korunması hukukunda özel bir öneme sahip olmalıdır.

Tez çalışmamız ile çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi esnasında Türk hukuku ve Avrupa Birliği (AB) düzenlemeleri kapsamında uyulması gereken kurallar ve özellikle çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarının kişisel verilerin korunması hukuku kapsamında hukuka uygunluğu incelenmektedir. Bu çerçevede çalışmamız özellikle anılan uygulamaların yasal işleme şartları ve genel ilkelerle uyumunu değerlendirerek mahremiyet açısından sahip olunabilecek sakıncaları ve mevzuattaki mevcut eksiklikleri tespit edebilmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kişisel Veri, Kişisel Verilerin Korunması, Çevrimiçi Davranışsal Pazarlama, Veri Hukuku, Mahremiyet.*

ABSTRACT

In the 21st century, the development of information and communication technologies brings about changes in social life. With the use of the internet and the online world becoming an indispensable part of our lives, the online marketing sector is also developing, increasing the value of data and especially personal data in this context, and the protection of personal data is also gaining importance.

Considering the fact that online behavioral marketing practices involve intensive processing of personal data and the fundamental right nature of personal data protection, online behavioral marketing practices should have a special importance in personal data protection law.

This thesis examines the rules to be followed within the scope of Turkish law and European Union (EU) regulations during the realization of online behavioral marketing activities and especially the legality of online behavioral marketing practices within the scope of personal data protection law. In this framework, this thesis aims to emphasize the possible drawbacks in terms of privacy and the existing deficiencies in the legislation by evaluating the compliance of these practices with legal processing conditions and general principles.

Keywords: *Personal Data, Personal Data Protection, Online Behavioral Marketing, Data Law, Privacy.*

ÖNSÖZ

Kişisel verilerin korunmasını çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamaları açısından incelemek, öncelikle çevrimiçi davranışsal pazarlamada başvurulan yöntemleri ve bunların kişisel veri işleyen doğasını işlemeyi, ardından bu uygulamaların kişisel verilerin korunmasına hakim genel ilkelere uyumunu irdelemeyi gerektirmiştir. Bu çalışmanın kapsamına kişisel verilerin korunmasına dair düzenlemelere ilham vermesi yönüyle Avrupa Birliği hukuku açısından ana düzenleme olan Genel Veri Koruma Tüzüğü'nü de dahil etmek kaçınılmaz olmuştur.

Bu yüksek lisans tezi, en temelinde şu sorulara cevap ararken yazılmaya başlanmıştır: "Günümüzde dünyasında kişisel verilerimiz ne kadar korunmakta?", "Çevrimiçi reklamlarda neden hep benzer içeriklerle karşılaşıyoruz?", "Devamlı olarak alışkanlık ve tercihlerimi bilen bir teknolojik düzen mi var?" "Bu düzende birey olarak seçimlerimde ne kadar özgür olabilirim ve sahip olduğum bir mahremiyetim var mı?", "Kişisel verilerimi sıklıkla işleyen bu sistem gerçekten hukuka uygun mu ve bu denetlenebilir mi?"

Bu soruları cevaplayabilmek ve kişisel verilerin pazarlama gibi diğer alanlarla da temas halinde olduğu, teknolojik dünyanın çeşitli vasıtalarından yararlanıldığı için günümüzü yakından ilgilendiren noktaları işleyebilmek görece daha zor ve heyecan vericiydi. Zira kişisel verilerin korunması alanı, artık Türkiye'de bilinen ve üzerinde belirli bir hacimde çalışma yapılmış bir alanı ifade etmekteyken; çevrimiçi davranışsal pazarlama alanında kişisel verilerin korunması ise günümüzde sahip olduğu önem karşısında üzerinde yapılan çalışmaların yoğunluğu bakımından ihmal edilmiş gözükmekteydi.

Yüksek lisans tez çalışmamın hazırlanması ve nihai hale getirilmesi sürecinde desteklerini esirgemeyen birçok kişi yer almakla birlikte, başta tez danışmanlığımı üstlenen ve tavsiyeleri ile çalışmama büyük katkı sağlayan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Buket Abanoz Öztürk'e, tez savunmamda jüri üyesi olarak yer alması ve değerli yorumları ile çalışmama anlam katmasının yanı sıra hukuk fakültesi sıralarındaki ilk dersi kendisinden alma şansına sahip olduğum sayın hocam Prof. Dr. Ali Kemal Yıldız'a, hem mesleki hem özel hayatta kişiliğimin inşası anlamında değerli desteklerini her daim hissettiren sayın Av. Ercan Duman'a, çalışmamı nihayete erdirene kadar gerek sağladıkları manevi destek gerekse sohbetlerimiz esnasındaki ufuk açıcı fikirlerinden dolayı sevgili Av. Övgün Mercimek Minarlı ve Av. Heval Morsünbül'e, tüm bu süreçte her zaman yanımda olan Av. Yonca Erdihan'a teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışma, üzerimde paha biçilemez emekleri olan ve en kıymetli eserin iyi bir aile olduğunu ispat eden anneme ve babama ithaf olunur.

Sezer Irmak

İstanbul, 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

Etik Beyan Sayfası……..ii
Özet…….....….iii
Abstract……..……....iv
Önsöz……...….v
İçindekiler…….....vi
Kısaltmalar……..……....x

GİRİŞ……...……1

1. ÇEVRİMİÇİ DAVRANIŞSAL PAZARLAMA VE VERİ ELDE ETME YÖNTEMLERİ 4
1.1. Çevrimiçi Davranışsal Pazarlamanın Kavramsal Çerçevesi ve Kavramın Tarihsel Gelişimi 4
1.1.1. Çevrimiçi Davranışsal Pazarlama Kavramı Benzer Kavramlarla İlişkisi ... 4
1.1.2. Çevrimiçi Davranışsal Pazarlamanın Tarihsel Gelişimi 6
1.2. Çevrimiçi Davranışsal Pazarlamanın Dijital Reklamcılıktaki Yeri ve Türleri .. 8
1.2.1. Birinci Taraf Davranışsal Reklamcılık 9
1.2.2. Üçüncü Taraf Davranışsal Reklamcılık 9
1.2.3. İnternet Servis Sağlayıcı Tabanlı Davranışsal Reklamcılık 9
1.3. Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılığın Ayırt Edici Nitelikleri 10
1.3.1. Ölçülebilirlik 11
1.3.2. Hedefleme 12
1.4. Çevrimiçi Davranışsal Pazarlamada Taraflar ve İşlevleri 13
1.4.1. Tüketiciler (Kullanıcılar) 14
1.4.2. Reklam Verenler 14
1.4.3. Yayıncılar 14
1.4.4. Reklam Ağları 15
1.4.5. Veri Analitik Şirketleri 16
1.5. Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılık Yöntemlerinin Kullanımı 16
1.6. Çevrimiçi Davranışsal Pazarlamada Kullanılan Veri Elde Etme Teknikleri . 17
1.6.1. Çerezler 18
1.6.2. Süperçerezler 21

1.6.3. Javascript Dosyaları 21
1.6.4. Tarayıcı Parmak İzleri 22
1.6.5. Konum İzleme 22
1.6.6. Veri Madenciliği 23
1.6.7. Sosyal Ağ İzleme 25

2. ÇEVRİMİÇİ DAVRANIŞSAL PAZARLAMAYA KARŞI KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI HUKUKU, DÜZENLEMELER VE TEMEL KAVRAMLAR 26

2.1. Kişisel Verilerin Korunması Hukukuna Dair Hukuki Düzenlemelerin Genel Çerçevesi 26
2.1.1. Uluslararası Düzenlemeler 26
2.1.1.1. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü(OECD) 26
2.1.1.2. Birleşmiş Milletler 28
2.1.1.3. Avrupa Konseyi 29
2.1.1.3.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 30
2.1.1.3.2. 108 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi (108 sayılı Sözleşme) 31
2.1.1.3.3. 181 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'ne Ek Denetleyici Makamlar ve Sınıraşan Veri Akışına İlişkin Protokol 33
2.1.1.4. Avrupa Birliği 34
2.1.1.4.1. Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Serbest Dolaşımı Bakımından Bireylerin Korunmasına İlişkin 95/46/EC sayılı Direktif 34
2.1.1.4.2. Elektronik Haberleşme Sektöründe Gizliliğin Korunması ve Kişisel Bilgilerin İşlenmesine İlişkin 2002/58/EC sayılı Direktif 36
2.1.1.4.3. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı 38
2.1.1.4.4. Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 2016/679 sayılı Genel Veri Koruma Tüzüğü 38
2.1.2. Türk Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması Hukukuna İlişkin Düzenlemeler 41
2.1.2.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 43
2.1.2.2. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu(TCK) 44
2.1.2.3. 4857 sayılı İş Kanunu 45
2.1.2.4. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu(TMK) 46
2.1.2.5. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu(TBK) 47
2.1.2.6. 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu(EHK) 47

2.1.2.7. 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun(ETHK) 48
2.1.2.8. 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu(KVKK) 49
2.2. Kişisel Verilerin Korunması Hukukuna Dair Temel Kavramlar 50
2.2.1. Kişisel Veri ve Unsurları 50
2.2.1.1. Bir Bilginin Bulunması 52
2.2.1.2. Bilginin Bir Kişiyi Belirli veya Belirlenebilir Kılması 54
2.2.1.3. Bilginin Gerçek Kişiye Ait Olması 55
2.2.2. Özel Nitelikli Kişisel Veriler 57
2.2.3. Kişisel Veri İşleme Faaliyeti 58
2.2.4. Veri Kayıt Sistemi 59
2.2.5. Veri Sorumlusu 60
2.2.6. Veri İşleyen 61
2.2.7. İlgili Kişi 63
2.2.8. Açık Rıza 64
2.2.9. Aydınlatma Yükümlülüğü 65
2.2.10. Kişisel Verilerin İmhası 67
2.2.10.1. Silme 68
2.2.10.2. Yok Etme 69
2.2.10.3. Anonim Hale Getirme 70

3. KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI HUKUKUNA DAİR GENEL İLKELER VE KVKK KAPSAMINDA KİŞİSEL VERİ İŞLEME ŞARTLARI 72
3.1. Kişisel Verilerin Korunması Hukukuna Dair Genel İlkeler 72
3.1.1. Hukuka ve Dürüstlük Kurallarına Uygun Olma İlkesi 73
3.1.2. Doğru ve Gerektiğinde Güncel Olma İlkesi 74
3.1.3. Belirli, Açık ve Meşru Amaçlar İçin İşlenme İlkesi 76
3.1.4. İşlendikleri Amaçla Bağlantılı, Sınırlı ve Ölçülü Olma İlkesi 78
3.1.5. İlgili Mevzuatta Öngörülen veya İşlendikleri Amaç İçin Gerekli Olan Süre Kadar Muhafaza Edilme İlkesi 80
3.2. KVKK Kapsamında Kişisel Veri İşleme Şartları 83
3.2.1. Açık Rıza 87
3.2.2. Kanunlarda Açıkça Öngörülme 89
3.2.3. Fiili İmkansızlık 91

3.2.4. Sözleşmenin Kurulması veya İfası İçin Gerekli Olma 92
3.2.5. Veri Sorumlusunun Hukuki Yükümlülüğünü Yerine Getirebilmesi İçin Zorunlu Olma 92
3.2.6. İlgili Kişinin Kendisi Tarafından Alenileştirilmiş Olma 93
3.2.7. Bir Hakkın Tesisi, Kullanılması veya Korunması İçin Zorunlu Olma 94
3.2.8. İlgili Kişinin Temel Hak ve Özgürlüklerine Zarar Vermemek Kaydıyla, Veri Sorumlusunun Meşru Menfaatleri İçin Zorunlu Olma 95

4. ÇEVRİMİÇİ DAVRANIŞSAL PAZARLAMA UYGULAMALARININ KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI HUKUKU BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ 98

SONUÇ 119
KAYNAKÇA 122

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği
ABAD : Avrupa Birliği Adalet Divanı
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK : Avrupa Konseyi
API : Coğrafi Konum Uygulama Programlama Arabirimi
AYM : Anayasa Mahkemesi
b. : Baskı
bkz. : Bakınız
BM : Birleşmiş Milletler
BTK : Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
C. : Cilt
D. : Daire/ Dairesi
E. : Esas
EHK : Elektronik Haberleşme Kanunu
ETHK : Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun
f. : Fıkra
GVKT : Genel Veri Koruma Tüzüğü
IP : İnternet Protokol
K. : Karar
Kurul : Kişisel Verileri Koruma Kurulu
Kurum : Kişisel Verileri Koruma Kurumu
KVKK : Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
m. : Madde
No. : Numara
OECD : Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
s. : Sayfa

ss. : Sayfa sayısı

S. : Sayı

T. : Tarih

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TBK : Türk Borçlar Kanunu

TCK : Türk Ceza Kanunu

TMK : Türk Medeni Kanunu

TV : Televizyon

URL : Uniform Resource Loader

vb. : Ve benzeri

W3C : Dünya Çapında Ağ Konsorsiyumu

YGHK : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

YCGK : Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

Kişisel verilerin korunması kavramı, ilişkili olduğu diğer temel hak ve özgürlüklere kıyasla görece daha yeni bir geçmişe sahiptir. Özellikle ülkemizde oldukça yeni sayılabilecek düzenlemelere ve tartışmalara konu olmakla birlikte, bu kavramın Avrupa'da ise elli yılı aşkın bir geçmişi bulunmaktadır. Türkiye'de konuyla ilgili çeşitli düzenlemeler gerçekleştirilmiş ve yaklaşık sekiz yıl önce bu alana dair özel bir Kanun olarak 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Kişisel verilerin korunmasının önemi, kişinin kendisine ait verileri üzerinde sahip olması gereken denetim olgusunda saklıdır. Zira kişinin kendisi hakkındaki kişisel verileri üzerinde denetimi kaybetmesi, bireyin sahip olduğu özerkliği de zedeleyecektir. Bu bağlamda verileri üzerinde herhangi bir tasarruf yetkisine sahip olamayan bireyin sürekli izlenmesi, davranışlarının takip edilmesi karşısında manevi bir bağımsızlığa sahip olduğu da söylenemeyecektir.

Günümüz dünyasında teknolojinin gösterdiği gelişim ve çevrimiçi dünyanın hayatımızın merkezine yerleşmesiyle birlikte bilgi kolayca ulaşılabilir, toplanabilir, aktarılabilir ve depolanabilir hale gelmiştir. Bu husus, belirli yönlerde insan yaşamını kolaylaştırsa da mahremiyet alanında yeni riskler teşkil etmektedir. Nitekim pazarlama alanında da teknolojinin gelişmesi, nispeten yeni bir pazarlama stratejisi olarak kişisel verilerin sıklıkla işlendiği çeşitli çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarının kullanımını artırmıştır.

Çevrimiçi davranışsal pazarlamanın diğer pazarlama yöntemlerinden ayrışarak bireylerin çevrimiçi dünyadaki gezinmeleri vasıtasıyla veriler toplaması, bu faaliyetlerin kişisel verilerin korunması alanına girmesine yol açmaktadır. Zira kullanıcıların çevrimiçi dünyadaki gezinmeleri sırasında edinilen veriler işlenerek reklamlar kişiselleştirilmekte ve kullanıcıların davranışları ile eğilimlerine göre daha

detaylı bir sınıflandırma yapılarak hedeflenen reklamlar sunulmaktadır. Bu sayede reklam verenlerce bireylere yönlendirilen reklamların başarılı satışlara dönme oranının artırılması hedeflenmektedir.

Çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarının sıklıkla kişisel verilerin işlenmesi faaliyetine dayanması, kullandıkları veri elde etme yöntemleri de göz önüne alındığında bu faaliyetlerin mahremiyetin korunması hedefinin gerçekleştirilmesi adına sıkı kurallara tabi olmasını gerektirmektedir. Literatürde kişisel verilerin korunmasına yönelik çok sayıda çalışma bulunmasına karşın, günlük hayatımızın bir parçası haline gelen çevrimiçi davranışsal pazarlamanın tabi olması gereken şartlar ve bu alanda mahremiyetin korunması ile ticari yaklaşımlar arasında gözetilmesi gereken dengenin sağlanmasına yönelik çözümler hukukçular tarafından bir monografi ve bir yüksek lisans tez çalışması dışında yeterince incelenmemiştir. Çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarında kişisel verilerin işlenmesi faaliyetinin kişisel verilerin korunmasındaki temel ilkelerle uyumlu olup olmadığı ile tabi olunan kişisel veri işleme şartlarının ve olası ihlallere yol açılmaması için getirilebilecek çözüm önerilerinin neler olduğu bu tez çalışmasının konusunu oluşturmaktadır. Türk hukukunda yer alan düzenlemelerin diğer birçok alanda olduğu gibi kişisel verilerin korunması alanında da Avrupa'dan ilham alınarak oluşturulması, çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarının AB hukuku perspektifinden de değerlendirilmesini gerektirmiştir.

Bu kapsamda çalışmamızın birinci bölümünde çevrimiçi davranışsal pazarlama kavramı ve çevrimiçi davranışsal pazarlamada kullanılan veri elde yöntemleri incelenecek, bu bağlamda alanın kişisel verilerin işlenmesi ile olan ilgisi ortaya konacaktır. Çalışmamızın ikinci bölümünde kişisel verilerin korunması hukukuna dair Avrupa ve Türk hukukunda yer alan düzenlemeler ve kavramların genel çerçevesi çizilmeye çalışılacaktır. Çevrimiçi davranışsal pazarlamanın kişisel veri işlenmesini içeren doğası ve kişisel verilerin korunması hukukuna dair genel çerçeve ortaya konulduktan sonra üçüncü bölümde kişisel verilerin korunması hukukuna dair uyulması gereken genel ilkeler ve kişisel veri işleme şartları açıklanacaktır. Çalışmamızın dördüncü bölümünde ise çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarının kişisel verilerin korunması hukuku bağlamında değerlendirilmesi

gerçekleştirilecek olup bu kapsamda gerek Genel Veri Koruma Tüzüğü(GVKT) gerekse KVKK açısından olası uyumsuzluklar ve mahremiyet açısından oluşabilecek riskler tespit edilerek, yeterli korumanın sağlanabilmesi için gerekli olan hususlar ile çözüm önerileri sunulacaktır.

Gerek çevrimiçi davranışsal pazarlamanın gelişen teknoloji ile birlikte nispeten yeni veri elde yöntemleri kullanması, gerekse Türkiye'de kişisel verilerin korunması alanının dünyadaki gelişmeler karşısında geriden gelerek düzenlenmesi gibi birtakım sebeplerden ötürü, konu ve yol açabileceği olası riskler ülkemizde oldukça ihmal edilmiş durumdadır. İşbu yüksek lisans tezi çalışmamız; bu bağlamda olası riskleri tespit etmek, uyulması gereken kuralların çerçevesini çizmek ve çözüm önerileri sunmak açısından keşfedici bir çalışmadan ibaret olup alanda daha geniş kapsamlı araştırmalar ve nihai düzenlemeler için de ipucu teşkil edebilme hedefindedir.

1. ÇEVRİMİÇİ DAVRANIŞSAL PAZARLAMA VE VERİ ELDE ETME YÖNTEMLERİ

1.1. Çevrimiçi Davranışsal Pazarlamanın Kavramsal Çerçevesi ve Kavramın Tarihsel Gelişimi

1.1.1. Çevrimiçi Davranışsal Pazarlama Kavramı Benzer Kavramlarla İlişkisi

Çevrimiçi davranışsal pazarlama kavramı, bir kullanıcının ziyaret ettiği internet siteleri, arama geçmişi gibi çevrimiçi davranışlarından hareketle hedeflenmiş ve kişiselleştirilmiş bir pazarlama stratejisi geliştirilmesini ifade etmektedir. Çevrimiçi davranışsal pazarlama ile e-postalar vasıtasıyla gerçekleştirilen pazarlamalar, kişiselleştirilen internet sitesi içerikleri ve sosyal medya reklam stratejileri ifade edilebilir.[1] Örneğin, bir internet kullanıcısının internet üzerinde gerçekleştirdiği ürün ve hizmet aramaları sonrası, önceki aramalarından farklı içerikteki internet sitelerini ziyaret ettiği esnada önceki arama konularına dair reklamlarla karşılaşması bir *çevrimiçi davranışsal pazarlam*adır.

Çevrimiçi davranışsal pazarlama ve çevrimiçi davranışsal reklamcılık kavramları birbirleri ile oldukça yakın ilişki içerisinde olduğundan, zaman zaman literatürde birbirinin yerine kullanıldığı da görülmektedir. Ancak çalışmamızda bu sınırı da tespit edebilmek adına iki kavram arasındaki temel farka değinmenin gerekli olacağı kanaatindeyiz.

Çevrimiçi davranışsal reklamcılık kavramı, genel olarak davranışsal verileri izleme suretiyle reklamların kişiselleştirilmesini ve hedeflenmesini tanımlamaktadır. Örneğin çevrimiçi davranışsal reklamcılık uygulamalarından biri olan çerezler vasıtasıyla kullanıcının çevrimiçi alışkanlıkları izlenir ve edinilen bilgiler ile kullanıcının ilgi alanlarına yönelik reklamların gösterilmesi amaçlanır.[2] Bir başka ifade ile çevrimiçi davranışsal reklamcılık, reklam ağları ile gerçekleştirilen işbirlikleri

---

[1] Ceren Tuğçe Savaşçı, **Çevrimiçi Davranışsal Pazarlama ve Kişisel Verilerin Korunması,** 1.b., İstanbul: Platon Plus Yayıncılık, 2024, s.103-104.
[2] **a.g.e**.

vasıtasıyla ya da kullanıcıların bizzat etkileşim kurdukları birinci taraf olarak gerçekleştirilen izleme faaliyetleri, çerezler gibi tekniklerle kişilere ilgi alanlarına paralel reklamlar gösterilmesini amaçlayan bir reklamcılık modelidir.[3]

Bu kavramsal tanımlamalar ışığında çevrimiçi davranışsal pazarlama, daha geniş açıdan bir strateji bütününü ifade ederken; çevrimiçi davranışsal reklamcılığın ise daha dar bir uygulamayı ifade ettiği çıkarımına varılabilir. Şöyle ki çevrimiçi davranışsal reklamcılık, çevrimiçi davranışsal pazarlamanın daha özel bir uygulamasıdır. Dolayısıyla çalışmamızda çevrimiçi davranışsal pazarlama için yapılacak değerlendirmeler, çevrimiçi davranışsal reklamcılığı da kapsayacak şekilde anlaşılmalıdır ve çalışmamızda bundan sonra çatı kavram olarak *çevrimiçi davranışsal pazarlama* terimi tercih edilecektir.

Yukarıdaki tanımlara uygun olarak uluslararası literatürde de "çevrimiçi profilleme" ve "davranışsal hedefleme" olarak da adlandırılan çevrimiçi davranışsal pazarlamanın birçok tanımı bulunmaktadır.[4] Tanımlar arasında "reklamları önceki çevrimiçi davranışlara göre ayarlama"[5], "reklam verenlerin bireylere son derece alakalı reklam içerikleri sunmasını sağlayan teknoloji odaklı bir reklam kişiselleştirme yöntemi"[6] ve "hangi reklamın gösterileceğini seçmede kullanılmak üzere bir bireyin çevrimiçi etkinlikleri hakkında veri toplama uygulaması"[7] yer almaktadır. Belirtilen

---

[3] Leyla Keser Berber, **Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılık Uygulamaları Özelinde Kişisel Verilerin Korunması**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014, s.IX.

[4] Steven C. Bennett, "Regulating Online Behavioral Advertising", **The John Marshall Law Review**, S.44, (2011), (Çevrimiçi) https://repository.law.uic.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1033&context=lawreview (Erişim Tarihi: 01.08.2024), s.899-900.

[5] Smit, Edith G., Guda Van Noort, ve Hilde A. Voorveld, "Understanding Online Behavioural Advertising: User Knowledge, Privacy Concerns, and Online Coping Behaviour in Europe," **Computers in Human Behavior**, S. 32, (2014), (Çevrimiçi) https://www.semanticscholar.org/paper/Understanding-online-behavioural-advertising%3A-User-Smit-Noort/91f4d423e807833b7e1be34c8a13d7f309b5041f (Erişim Tarihi: 01.08.2024), s.15-22.

[6] Chang-Dae Ham ve Michelle R. Nelson, "The Role of Persuasion Knowledge, Assessment of Benefit and Harm, and Third-Person Perception in Coping with Online Behavioral Advertising," **Computers in Human Behavior,** S. 62, (2016), (Çevrimiçi) https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0747563216302485 (Erişim Tarihi: 01.08.2024), s.689-702.

[7] Aleecia M. McDonald ve Lorrie F. Cranor, "The Cost of Reading Privacy Policies," **Information System: A Journal of Law and Policy for the Information Society**, C. 4, S .3, (2008), (Çevrimiçi) https://kb.osu.edu/server/api/core/bitstreams/a9510be5-b51e-526d-aea3-8e9636bc00cd/content (Erişim Tarihi: 01.08.2024), s. 543-567.

bu tanımlar birlikte değerlendirildiğinde iki ortak unsur göze çarpmaktadır. Bunlar tüketicilerin çevrimiçi davranışlarının izlenmesi veya takip edilmesi ve toplanan verilerin reklamları bireysel olarak hedeflemek için kullanılmasıdır. Bu nedenle çevrimiçi davranışsal pazarlamayı, insanların çevrimiçi davranışlarını izleme ve toplanan bilgileri insanlara bireysel olarak hedeflenmiş reklamlar göstermek için kullanma uygulaması olarak tanımlıyoruz. Çevrimiçi davranışlar ile kastedilen ise web tarama verileri, arama geçmişleri, medya kullanım verileri (örneğin izlenen videolar), uygulama kullanım verileri, satın alımlara ilişkin bilgiler, reklamlara tıklama alışkanlıkları ve insanların e-postalarda yazdıkları veya sosyal ağ sitelerinde yayımladıkları içeriklerini ifade etmektedir.[8]

1.1.2. Çevrimiçi Davranışsal Pazarlamanın Tarihsel Gelişimi

Çevrimiçi reklamcılık ve pazarlama, ilerleyen teknolojik dünya ile birlikte yakın geçmişimizde hızlı bir gelişim ivmesi göstermiştir. İnternetin hayatımıza girmeye başladığı ilk yıllarda ekonomik anlamda internetin nasıl ayakta kalabileceği ile ilgili ciddi soru işaretleri mevcuttu. Bunun temel nedeni ise özellikle internetin ilk zamanlarında gerçekleştirilen reklamcılık faaliyetlerinin oldukça sınırlı bir topluluğa hitap etmesi ve yayımlanmaları evresindeki sorunlardı. Şöyle ki, anılan dönemdeki reklamcıların henüz çevrimiçi ortamlar hakkında yeterince bilgi sahibi olmaması ve bu nedenle reklamcılığı yalnızca görsel ve yazılı medya üzerinden değerlendirmeleri de bu hususu desteklemekteydi.[9]

Çevrimiçi reklamcılık faaliyetlerinin büyük kısmı, çok basit bir sisteme sahipti. Buna göre reklamları yayımlama ve bunların takibini gerçekleştirme hususlarında teknoloji ilerlemeden önce "banner" [10] reklamlar kullanılmaktaydı. Reklamları kaç kişinin görüntülediği ile ilgili raporlama yöntemleri henüz gelişmediğinden, genelde bu hususlaki veriler için reklamın konumlandırıldığı internet sitesinin aktaracağı

[8] Frederik J. Zuiderveen Borgesius, "Improving Privacy Protection inthe Area of Behavioural Targeting", **Kluwer Law International**, (2015), (Çevrimiçi) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2654213 (Erişim Tarihi: 01.08.2024), s.1.
[9] Berber, **a.g.e.,** s.1.
[10] "İnternette veya bir gazetede bir sayfanın üst kısmında görünen bir reklam." **Cambridge Dictionary,** (Çevrimiçi) https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/banner-advertisement (Erişim Tarihi:01.08.2024)

istatistikler, reklamcılar tarafından kabul edilmek zorundaydı. Çevrimiçi reklamcılık, anılan hali ile basılı medya reklamcılığı ile fazlaca benzerlik göstermekte idi. Örneğin, "banner" reklamı kaç kişinin görüntülediğine ve bu reklamın boyutuna göre bir meblağ ödenmekteydi. İlerleyen zamanlarda ise her bin görüntülenme başına bir meblağ veya tıklama başına meblağ gibi yöntemler tercih edilmesi ile birlikte çevrimiçi reklamcılığın da farklı bir aşamaya eriştiği görülmektedir.[11]

Çevrimiçi reklamcılığın oldukça hızlı ilerleyişi ve değişimi, günümüz dünyasında da devam etmektedir. Yukarıda bahsedilen ve sabit nitelikte olan "banner" reklamlardan daha sonra animasyonlu reklamlar geliştirilmeye başlanmış ve bu sayede kullanıcı ile daha interaktif bir ilişki kurulması sağlanmıştır. Bu sayede kullanıcılar bu reklamlar üzerinden zaman zaman çeşitli oyunlar oynayarak zaman zaman ise farklı ilgi çekici videolar izleyerek reklamlara çekilmeye çalışılmış ve bu sayede pozitif bir etki ile kullanıcıların reklamları tıklama sayısı ya da reklamı yayımlayan şirketlerin internet sitelerini ziyaret sayısı artırılmak istenmiştir.

Çevrimiçi reklamcılıkta kullanılan reklam sunma teknolojilerinden bazıları ise 1990'lı yıllara önemli bir yenilik getirmekteydi. Örneğin geliştirilen yazılım teknolojileri ile reklamların belirli aralıklarla aynı yerlerde gösterilmesini ve bu reklamların kaç gösterime sahip olduğunu takip etmekle birlikte, reklam kampanyalarının başlangıç ve bitiş tarihlerinin belirlenmesi ve reklamlara tıklanma sayısı da takip edilmeye başlanmaktaydı.[12]

Çevrimiçi reklamcılık, sürekli yeni teknoloji ve modeller ile reklamların daha verimli ve daha yönetilebilir hale gelmesini hedeflemektedir. Günümüze gelindiğinde, artık reklam sunan şirketler tarafından kullanıcıların coğrafi konum verileri ve buna bağlı olarak demografik veriler ile birlikte hedefleme reklamcılığı diğer bir adı ile davranışsal reklamcılık gibi modeller geliştirilmekte ve kişisel reklamlar yayımlanabilmektedir. Aynı şekilde gelişen teknoloji ile birlikte kullanıcıların bir internet sitesinde ne kadar zaman geçirdiği ve bu internet sitesinde hangi sekmeleri

[11] Berber, **a.g.e.,** s.1.
[12] **a.g.e.**, s.2-3.

görüntülediği gibi birçok faaliyetini ve alışkanlıklarını izleyerek kişiye özel hedefli reklamlar yaratılabilmektedir.

Günümüzden yaklaşık 15 sene öncesinde dahi reklamcılık ve pazarlama piyasalarında yapılan pazar araştırmasında, reklam şirketleri tarafından performans açısından en çok tercih edilen reklam verme yönteminin yüzde 63 ile davranışsal reklamcılık olduğu görülmektedir.[13]

1.2. Çevrimiçi Davranışsal Pazarlamanın Dijital Reklamcılıktaki Yeri ve Türleri

Genel olarak dijital reklamcılık sektörü incelediğinde dört farklı reklamcılık yöntemi görülmektedir. Bunlar çevrimiçi davranışsal reklamcılık, demografik reklamcılık, içeriksel reklamcılık ve hedef kitle bağımsız reklamcılık olarak sıralanabilecektir.

Çevrimiçi davranışsal reklamcılığın diğer dijital reklamcılık uygulamalarından farkını ortaya koymadan önce, kısaca diğer dijital reklamcılık yöntemlerine göz atmak gerekir.

Demografik reklamcılıkta kişilerin demografik verileri üzerinden analizler gerçekleştirilmekte ve bu analizlerin neticesinde elde edilen çıktılar neticesinde reklamcılık faaliyeti gerçekleştirilmektedir. İçeriksel reklamcılıkta durumlar ve içerik temelli veriler üzerinden reklamcılık faaliyeti gerçekleştirilir. Hedef kitle bağımsız reklamcılıkta ise reklamcılık faaliyetleri herhangi bir hedef kitleye yönlendirme veya ulaşma amacı olmadan gerçekleştirilmektedir.[14]

Çevrimiçi davranışsal reklamcılığın ise işbirliği yapılan taraflara göre kendi içerisinde üç farklı ana başlığa ayrılarak değerlendirilmesi mümkündür. Bunlar birinci

---

[13] Ponemon Institute, **Economic Impact of Privacy on Online Behavioral Advertising**, 2010, (Çevrimiçi) https://www.ponemon.org/local/upload/file/2010_Economic_impact_of_privacy_on_OBA.pdf (Erişim Tarihi: 01.08.2024) s.2.

[14] Berber, **a.g.e.,** s. 8.

taraf davranışsal reklamcılık, üçüncü taraf davranışsal reklamcılık, internet servis sağlayıcı tabanlı davranışsal reklamcılıktır.

1.2.1. Birinci Taraf Davranışsal Reklamcılık

Birinci taraf davranışsal reklamcılık kavramında birinci taraf, reklamın gösterildiği mecra ya da reklam verendir. Buna göre birinci taraf davranışsal reklamcılıkta internet sitesi sahipleri, siteyi ziyaret eden kişilerin etkinliklerini incelemekte ve site ziyaretçilerine ürün veya hizmetlerle alakalı reklam vermektedir. Buna örnek olarak bir elektronik ticaret sitesinde bir ürünü görüntüleyen ya da satın alan kişiye yönelik, satın aldığı ya da incelediği ürün ile ilgili potansiyel satın alabileceği diğer benzer ürünlerin reklamının yapılması verilebilecektir.[15]

1.2.2. Üçüncü Taraf Davranışsal Reklamcılık

Üçüncü taraf davranışsal reklamcılıkta ise reklam veren ya da reklamın gösterildiği mecra tarafından kullanıcı ile doğrudan temasa geçilmeden, reklam ağları tarafından kurgulanan bir sistem ile reklam kullanıcıya gösterilmektedir. Bir diğer anlatımla, bir reklam ağına bağlı anlaşmalı diğer internet sitelerini ziyaret eden kullanıcıların ziyaretlerinin takip edilmesi söz konusudur. Bu vesile ile kullanıcıların anlaşmalı diğer internet sitelerini ziyaretlerinde ilgi duyduğu alanlar ile alakalı reklamlar verilmektedir.[16]

1.2.3. İnternet Servis Sağlayıcı Tabanlı Davranışsal Reklamcılık

İnternet servis sağlayıcı tabanlı davranışsal reklamcılıkta derin paket incelemesi yapılmakta, yani kullanıcılar internette iken paket filtrelemesi yapılmakta ve paketler içerisindeki verilerin detaylı incelemesi gerçekleştirilmektedir. Bu sayede

---

[15] Sinan Aydın, "Gelişen Web Teknolojileri ile Şekillenen İnternet Reklamcılığının Tüketici Davranışlarına Etkisi, Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılık Üzerine Bir Araştırma" (Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul, 2016, s.65.

[16] Aleecia M. McDonald and Lorrie Faith Cranor, "An Empirical Study of How People Perceive Online Behavioral Advertising", **CMU-CyLab**. S.09-015, (2009), (Çevrimiçi) https://www.cylab.cmu.edu/_files/pdfs/tech_reports/CMUCyLab09015.pdf (Erişim Tarihi: 02.08.2024) s.3-6.

internet servis sağlayıcısının sunduğu bağlantı üzerinden incelemelerle kullanıcıya özel reklamlar verilebilmektedir.[17]

Çevrimiçi davranışsal reklamcılıkta yukarıda detaylarına yer verilen üç ana başlıktaki yöntem haricinde e-posta portalları ve sosyal medya üzerinden de gerçekleştirilen yöntemler bulunmaktadır.

1.3. Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılığın Ayırt Edici Nitelikleri

Genel olarak çevrimiçi davranışsal reklamcılığın diğer dijital reklam stratejilerinden farklılıkları olarak kişiselleştirme, ileri hedefleme, değişken içerik ve davranışsal sınıflandırma sayılabilir. Çevrimiçi davranışsal reklamcılık, diğer dijital reklam stratejilerinden ayrışarak kullanıcılar hakkında internette gerçekleştirdiği gezinmelerde toplanan verilerden hareketle reklamları kişiselleştirmektedir. Bu durumda kullanıcının internetteki gezinmeleri sayesinde ziyaret ettiği adreslerin geçmişi, arama geçmişleri, alışveriş geçmişleri gibi unsurlar, belirli bir ürün veya hizmet ile ilgili olup olmadığını anlamak için kullanılmaktadır.

Diğer dijital reklam stratejileri temelde kişiselleştirme yöntemini kullanmadığı için çevrimiçi davranışsal reklamcılığın temel özgünlüğü buradan kaynaklanır. Yine diğer dijital reklamcılık stratejilerinde kullanıcıların sınıflandırılması genelde yalnızca demografik özelliklere göre gerçekleştirilirken, çevrimiçi davranışsal reklamcılıkta kullanıcıların davranışları ve eğilimlerine göre daha detaylı bir sınıflandırma yöntemi kullanılmaktadır. Bunlara bağlı olarak çevrimiçi davranışsal reklamcılık ile kullanıcıların geçmiş davranışları ve eğilimlerinden hareketle kullanıcıya göre özelleştirilen ve hedeflenen reklamlar sunulmaktadır. Bu sayede tüketicilere yönlendirilen reklamların başarılı satışlara dönme oranının artırılması hedeflenmektedir. Ek olarak çevrimiçi davranışsal reklamcılıkta kullanıcıların belirli eylemleri gerçekleştirmelerine göre kendisine yöneltilen reklamların içerikleri de değiştirilebilmektedir. Örneğin kullanıcılar tarafından bir internet sitesinin ziyaret

[17] Berber, **a.g.e.,** s. 8-11.

edilme sıklığı ya da belirli ürünlerin satın alınmak üzere incelenmesine göre değişen içerikte reklamlar görüntülenebilecektir.[18]

Belirtilen bu farklar dikkate alındığında, çevrimiçi davranışsal reklamcılığın bir hedefleme yöntemi olduğu ve hedefleme ile belirli bir kitleye yönelen reklamcılık türü olduğu söylenebilir. Aşağıda çevrimiçi davranışsal pazarlamanın ölçülebilirlik ve hedefleme yönünden ayırt edici niteliklerine yer verilecektir.

1.3.1. Ölçülebilirlik

Çevrimiçi reklamcılığın geleneksel reklamcılık yöntemleri önünde bu kadar hızlı ilerlemesi ve tercih edilmesinin sebebi olarak, yukarıda da belirtildiği üzere hedefleme ve ölçülebilirlik özellikleri yer alır. Geleneksel reklamcılıktan farklı olarak, çevrimiçi reklamcılık teknolojileri sayesinde yayınlanan reklama dair birçok performans kriteri ölçülebilmekte ve kullanıcılar için kişiselleştirilmiş hedefli reklamlar sunulabilmektedir.

Geleneksel reklamcılık faaliyetlerinde, reklamı gören potansiyel müşteriler ile gördükleri reklam sonucu alışveriş gerçekleştiren müşterileri birbirleri ile ilişkilendirebilmek oldukça zor olduğundan, geleneksel reklamcılık yöntemleri ile ne kadar verim sağlandığı tam olarak bilinememektedir. Dolayısıyla reklam verenler tarafından da hangi reklamların daha etkili sonuç verdiği hakkında bilgi sahibi olunamamaktadır. Bu sebeple *ölçülebilirlik* özelliği olarak geleneksel modeller çevrimiçi reklamcılığa göre oldukça dezavantajlıdır. Temelde geleneksel reklamcılık yöntemlerinin etkinliğini ölçmek iki nedenden dolayı zordur. Birincisi, bir reklamı gören tüketici ile bu tüketicinin daha sonra ürünü satın alması arasındaki bağlantıyı gözlemlemek güçtür. Her ne kadar klasik reklamlar, teoride verim sağlayabiliyor gibi görünebilecek olsa da, yani reklamları gören kişilerin satın alma olasılığı görmeyenlere göre daha yüksek olabilecektir; ancak reklamı veren firma bunun gerçekten nasıl olduğunu tespit edemeyecektir. Bunun sebebi reklamı veren firma, bir tüketicinin belirli bir gazete reklamı nedeniyle mi, yoksa bir televizyon(TV) reklamı sayesinde mi ya da belirli bir reklam panosu veya radyo tanıtımı nedeniyle mi satın

[18] Savaşçı, **a.g.e.,** s.107.

almaya motive olduğunu bilememektedir. Özellikle belirli bir marka için zaman içinde potansiyel bir müşteri çevresi oluşturmaya çalışan uzun vadeli reklam kampanyaları açısından bu ciddi bir sorun oluşturmaktadır.[19]

Buna karşın çevrimiçi davranışsal pazarlamada reklam veren şirket; aynı reklamı radyo, TV, dergi, gazete ya da reklam panolarında yayınladığında hangi reklamı kaç potansiyel müşterinin gördüğünü ve bu potansiyel müşterilerden kaçının gerçekten bu reklamları görerek alışveriş yaptığını ve müşterisi olduğunu öğrenebilir.[20] Çevrimiçi davranışsal reklamcılık, doğası gereği ölçülebilirdir. Sadece belirli tür bir reklama maruz kalması için seçilen kişi topluluğunun belirlenen ürünü satın alma olasılığı daha yüksek olabilir. Çevrimiçi reklamcılıkta, reklamlara verilen bireysel yanıtlar da kolayca kaydedilebilir. Buradan hareketle çevrimiçi davranışsal reklamcılıkta reklamın ne kadar etkili olduğu hususu, en temelinde kullanıcıların o reklamı tıklayıp tıklamadığının takibi ile ölçülebilmektedir. Zira çerezler, internet protokol(IP) adresleri ve diğer teknolojiler ile de kullanıcı faaliyetleri yakından takip edilebilmektedir. Çünkü dijital dünyada kullanıcılar genellikle bir reklama maruz kaldıktan sonra çevrimiçi satın alma veya daha fazla bilgi almak için abone olma gibi belirli çevrimiçi eylemlerde bulunmaktadırlar.[21]

1.3.2. Hedefleme

Çevrimiçi davranışsal reklamcılıkta reklam yayınlayanlar, herkese aynı reklamı sunmaktan ziyade, belirlediği kriterlere göre ayrıştırdığı kitlelere özel olarak reklamlar da sunabilmektedir. Çevrimiçi davranışsal reklamcılığın bir avantajı olarak görülen bu hedefleme, bir reklam verenin reklamı göstermek için potansiyel müşterilerinin belirli bir alt kümesini seçebilmesi ve reklamı medya platformunu kullanan herkes yerine bu alt kümeye yönlendirebilmesi olarak tanımlanır.[22] Bu sayede geleneksel reklamcılık yöntemlerinde bulunmayan bir özellik olarak bir reklam veren,

---

[19] Avi Goldfarb ve Catherine Tucker, "Online Advertising", **Rotman School of Management University of Toronto**, (2010), (Çevrimiçi) https://www-2.rotman.utoronto.ca/~agoldfarb/OnlineAdvertising.pdf (Erişim Tarihi: 01.08.2024), s.6.
[20] Berber, **a.g.e.** s.5-6.
[21] Goldfarb ve Tucker, **a.g.m.,** s.6.
[22] Berber, **a.g.e.,** s. 6-7.

milyarlarca kullanıcısı olan bir sosyal medya internet sitesindeki tüm kullanıcıların görüntüleyeceği bir reklam yerine; cinsiyet, yaş aralığı ve hobiler belirleyerek bu filtrelere uygun hedef kitleye yönelik bir reklam yayınlamayı tercih edebilecektir.

Çevrimiçi davranışsal reklamcılığın bu hedefleme niteliği, reklam verenlerin potansiyel müşterilerini belirleme açısından da önemli bir maliyet ekonomisi imkânı sunmaktadır. Geleneksel reklamcılıkta reklam için hedef kitlenin belirlenmesi adına gerçekleştirilen pazar araştırmasının hem zaman hem de maddi olarak ciddi bir külfet getirmesinin yanı sıra, çevrimiçi mecralarda kullanıcılar hakkında veri toplamak neredeyse maliyetsiz bir hale gelmiştir. Hedefleme yönteminin reklam verenler yönünden bir diğer avantajlı noktası ise, paketlerin internet üzerinden bireysel kullanıcılarına gönderilebilmesidir. Bu sayede farklı kullanıcılara farklı reklamlar sunulabilmektedir. Örneğin reklam veren, milyarlarca Facebook kullanıcısı yerine yalnızca kadın olan ve yaşları 26 ile 54 arasında değişen ve profillerinde şair *Maya Angelou*'yu sevdiklerini belirten *Facebook* kullanıcılarına yönelik bir reklam sunabilir. Hiçbir klasik reklamcılık yöntemi bu düzeyde net bir hedefleme sunamaz. TV ya da radyo üzerinden gerçekleştirilen geleneksel reklamlarda ise bu imkânsızdır ve herkese yönelik olarak aynı reklam yayınlanmaktadır.[23][24]

1.4. Çevrimiçi Davranışsal Pazarlamada Taraflar ve İşlevleri

Çevrimiçi davranışsal pazarlama süreçlerinde birçok taraf bulunmaktadır. Bu taraflar klasik reklamcılık faaliyetlerindeki taraflar[25] olan tüketiciler, reklamcılar, reklam ajansları, medya ve yasal kuruluşlar ile büyük oranda benzerlik gösterir. Çevrimiçi davranışsal reklamcılıkta da taraflar; reklam verenler, reklam ağları, yayıncılar olarak sayılmakla birlikte[26], tüketiciler(kullanıcılar) ve veri analitik

[23] **a.g.e.,** s. 6-7.
[24] Goldfarb ve Tucker, **a.g.m**., s.8-9.
[25] Fikret Yaman, "Reklamcılık Sektöründe Reklam Etiği Algılamasının Değerlendirilmesi", (Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi), Afyonkarahisar, 2009, s.30-36.
[26] Berber, **a.g.e.,** s.15.

şirketleri de bu süreçte yer alan taraflardandır.[27] Aşağıda bu taraflar ele alınarak çevrimiçi davranışsal pazarlamadaki rolleri ortaya konulacaktır.

1.4.1. Tüketiciler (Kullanıcılar)

Kullanıcılar, birer tüketici ya da potansiyel tüketici olarak internet üzerindeki etkinliklerini devam ettirirken çok sayıda veri üretir. Örneğin kullanıcılar internette herhangi bir ürün ya da hizmet hakkında arama gerçekleştirirken, alışveriş yaparken, sosyal medya hesaplarında etkinlikler gerçekleştirirken ya da yalnızca çeşitli internet sitelerindeki içerikleri görüntülerken dahi çevrimiçi davranışsal reklamcılık süreçlerinde işlenebilecek veriler oluşmaktadır.[28] Bu veriler ise çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerinin adeta hammaddesini oluşturur.

1.4.2. Reklam Verenler

Reklam verenler, çevrimiçi davranışsal reklamcılık faaliyetlerini oluşturan ve uygulayan taraflardır. Reklam verenler, bu yöntem ile tüketicilerin verilerini kullanarak reklamlarını hedeflediği kitleye en avantajlı şekilde nasıl ileteceğini belirlemektedir. Bu süreçte reklam verenler, hedefleme amaçlarını genellikle reklam ağları ile paylaşmakta ve çevrimiçi davranışsal reklamcılık faaliyetlerini bu şekilde gerçekleştirmektedir.[29] Reklam verenler, öncelikle verecekleri reklamı ve bunun için ayıracakları bütçeyi, hangi reklamların nerede ve ne kadar süreyle yer alacağını belirlerler. Ayrıca bu süreçte reklam verenler, bir reklam faaliyeti öncesinde hedeflediği beklentileri ve reklam kampanyası sonundaki sonuçları karşılaştırarak bir reklamın başarılı olup olmadığını da değerlendirecek olan taraftır.[30]

1.4.3. Yayıncılar

Yayıncılar, internet sitesi sahipleri ya da içerik sağlayıcılar olarak tanımlanmaktadır. Bu süreçte yayıncılar, kullanıcıların çevrimiçi davranışları hakkında bilgiler toplayarak bu bilgileri reklam verenlerle ya da reklam ağları ile

---

[27] Savaşçı, **a.g.e.,** s.109.
[28] **a.g.e.**
[29] **a.g.e.,** s. 110.
[30] Berber, **a.g.e.,** s.16.

paylaşırlar. Yayıncıların internet sitelerini ziyaret eden kullanıcılar hakkında edindiği bilgiler genelde çerezler ve benzeri teknolojiler vasıtasıyla elde edilmekte ve bu bilgiler de kişiselleştirilmiş ya da hedeflenmiş reklamların sunulması için kullanılmaktadır.[31]

Çevrimiçi davranışsal reklamcılıktaki yayıncılar, gazete ve dergi yayıncıları ya da görsel medyada yer alan televizyon yayıncıları ile benzerlik göstermektedir. İnternet sitelerinde reklamların yayınlanması için belirli alanlar belirleyen yayıncılar, reklam verenler tarafından hedeflenen ziyaret trafiğinin sağlanması ve bu sayede hedeflerin yakalanmasını amaçlamaktadır. Bu hususta birçok yayıncı zaman ve kaynak yönetimi açısından daha avantajlı olduğunu değerlendirdiğinden reklam ağları ile işbirliği yürütmektedirler.[32]

1.4.4. Reklam Ağları

Reklam ağları, bu süreçte ilgili taraflarda da belirtildiği üzere aslında reklam verenler ile internet sahibi yayıncılar arasında rol alır. Reklam ağları, reklam verenlerin belirledikleri hedefleme ölçütlerine göre tüketicilerin çevrimiçi davranışlarına dayalı kişiselleştirilmiş reklamlar sunmaktadır.[33] Reklam verenler açısından, reklamlarını yayınlatabileceği birçok farklı seçenek yani yayıncı bulunduğundan bunlarla şartları görüşmek ve kendi hedeflerine en uygun yayıncıları belirlemek ciddi bir kaynak ve zaman gerektirmektedir. Reklam ağları ise bu aşamada devreye girerek hem reklam verenler hem de yayıncılar için çözümler sunmaktadır. Aynı zamanda reklam ağları, reklam verenler için kendi ağlarına dahil birçok yayıncıyı içerecek şekilde de toplu yayın fırsatları tanımaktadır. Tüm bu işlevleri ile reklam ağları, aslında çevrimiçi davranışsal reklamcılığın ana aktörlerindendir.[34] Bu konuda uluslararası bir reklam ağı olarak *Google Ads*'in bir e-ticaret sitesine yönelik kullanıcıların terk ettiği alışveriş sepetlerine özel indirim teklifleri sunan reklamlarla potansiyel müşterileri geri çekebilmesi ya da bir dijital hizmet sağlayıcısının

[31] Savaşçı, **a.g.e.,** s.109.
[32] Berber, **a.g.e.,** s.16-17.
[33] Savaşçı, **a.g.e.,** s.110.
[34] Berber, **a.g.e.,** s.18.

sitelerinde gezinen kullanıcılara, daha önce inceledikleri hizmetlerle ilgili bilgiler içeren reklamlar göstermesi örnek verilebilir.

1.4.5. Veri Analitik Şirketleri

Veri analitik şirketleri, kullanıcıların çevrimiçi verilerini toplayarak ve analiz ederek bu bilgi çıktılarını reklam verenlerle paylaşmaktadır. Reklamların kişiselleştirilmesi açısından verimi artırmanın bir yolu olarak reklam verenler, kampanyalarını ve stratejilerini oluştururken veri analitik şirketlerinin elde ettiği bu bilgilerden de faydalanmaktadır.[35] Bu sayede reklam verenler, satışa dönme oranları daha yüksek olan hedefli ve ölçülebilir reklamlar vermektedir.

1.5. Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılık Yöntemlerinin Kullanımı

Çevrimiçi davranışsal reklamcılık, farklı yöntemlerle elde edilen veriler ile kullanıcıların ilgi alanları belirlenerek kişiselleştirilen reklamların gönderilmesidir. Kişiselleştirilmiş ve hedeflenmiş reklamlar her ne kadar reklam verenler ve reklam ajansları için avantajlar içerse de kullanıcıların alışkanlıkları, eğilimleri ve davranışları takip edildiğinden *mahremiyet ve kişisel verilerin korunması* konusunda ciddi endişeleri de beraberinde getirir. Bu hususun özellikle kişisel verilerin korunması alanındaki etkilerini ortaya koyabilmek adına çevrimiçi davranışsal reklamcılığın kullanım yöntemlerini daha yakından incelemek gerekir.

Ücretsiz e-posta hizmeti sağlayan firmaların da diğer internet siteleri gibi kullanıcılar tarafından görüntülenen sayfaların belirli alanlarına reklamlar yerleştirdiği bilinmektedir. Bu sayfalarda da kullanıcıların internet üzerindeki hareketleri ve arama motorları üzerinden gerçekleştirdikleri aramalardaki kelimeler gibi verilerden hareketle kişiye özel reklamlar yöneltilmektedir. Yine kullanıcıların sosyal medya üzerinden yaptıkları paylaşımlar ve paylaşımların içerdiği veriler ile çerezler vasıtasıyla internetteki eylemlerinin takip ve analiz edilmesi de çevrimiçi davranışsal reklamcılık faaliyetlerinin hayata geçirildiği diğer örneklerdir.[36]

---

[35] Savaşçı, **a.g.e.,** s.110.
[36] Berber, **a.g.e.,** s.12-13.

Bu durumda veri sorumlusu şirketler tarafından kullanıcılara verilerinin toplandığı bilgisi ve bu verileri toplamanın amacı ile ilgili bir aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediği, önceden ilgili kişilerin açık rızalarının alınıp alınmadığı, ilgili kişilere gerektiğinde bu açık rızalarını kolaylıkla geri alabilecekleri bir yöntem sunulup sunulmadığı gibi hususlar oldukça yüksek önem arz edecektir. Kaldı ki, bu sayede elde edilen veriler ile kullanıcıların veri sorumlusunun sistemlerinde yer alan diğer verilerinin eşleştirilip eşleştirilmediği ve bunun sonucunda aydınlatma ve rızanın kapsamının dışında farklı bir kişisel veriye ulaşılıp ulaşılamadığı da ayrı bir tartışma konusudur.

1.6. Çevrimiçi Davranışsal Pazarlamada Kullanılan Veri Elde Etme Teknikleri

Çevrimiçi davranışsal reklamcılık faaliyetlerinin temelinde veri toplama yer almaktadır. Çevrimiçi davranışsal reklamcılık faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için öncelikle tabiri caizse bu faaliyetin hammaddesini veri oluşturur. Kullanıcılar, internette gezinirken -her ne kadar bilgiye ulaşsalar da- aynı zamanda kendileri hakkında da pek çok bilgiyi paylaşırlar. İşte bu bilgiler çevrimiçi davranışsal pazarlamada kullanılacak olan hammaddeler olarak işlenmektedir.

Kullanıcıların sosyal profillerini analiz etmek ve buna uygun hedeflemeler yapmak, potansiyel tüketiciler ile iletişimde izlenecek yolun tayinini de kolaylaştırır. Bu bağlamda reklam veren şirketlerin müşterilerinin tercihleri ve alışkanlıkları hakkında bilgi sahibi olması, pazarda yer alan belirli kişileri hedeflemeyi sağlayacaktır. Bu hedefleme, temelde pazarı belirli bölümlere ayırarak benzer özellikler gösteren kişilerin gruplara ayrılmasını ifade eder. Hedefleme, internet arama geçmişi, anket sonuçları, coğrafi ve demografik bilgiler gibi verilerin reklam veren bilgileri ile birlikte eşsiz çevrimiçi reklam unsurlarıyla kullanılması sonucu oluşturulan yöntem olarak tanımlanabilir.[37]

Hedeflemelerde birden fazla yöntem yer almakla birlikte, bu yöntemler tek başlarına ya da birlikte kullanılabilmektedir. Örneğin, arama motorları vasıtasıyla

[37] Savaşçı, **a.g.e.**, s.119-120.

içerik bazlı hedeflemelerde internette yapılan aramalarda yer alan kelimelere göre reklamlar yöneltilir. Davranışsal hedefleme, kullanıcının tıklama geçmişinden hareketle de o kullanıcının belirli ürün ya da hizmetlerle ilgilenip ilgilenmeyeceğini belirleyebilir. Aynı reklam ağına ait farklı internet sitelerinde, daha önce bir internet sitesinde tıklanmış olan reklama benzer ya da aynı ürün ya da hizmetlere ilişkin reklamların görüntülenmesi de bu nedenle mümkündür. Yine hedefleme yöntemlerinden biri olan yeniden hedeflemede ise kullanıcının bir ürün ya da hizmete ilişkin ilgisinin olduğu tespit edildikten sonra kullanıcının bu ürün ya da hizmeti satın almadığı durumlarda, o kullanıcıya yönelik farklı ve kişiselleştirilmiş reklamlar vasıtasıyla kullanıcının ilgili internet sitesine geri döndürülmesi ve anılan ürün ya da hizmeti satın alması amaçlanır. Hedeflemelerin günümüzde çok tercih edilen yöntemlerinden biri de "gerçek zamanlı hedefleme" dir. Bu yönteme göre reklamcılar, internet sitelerinin kullanıcılar hakkında paylaştıkları veriye dayalı olarak reklamların gerçek zamanlı olarak yayınlanıp yayınlanmamasına karar vermektedirler.[38]

Çevrimiçi davranışsal reklamcılık faaliyetlerinde hedeflemenin gerçekleştirilebilmesi için kullanıcıların internet üzerindeki etkinliklerinin izlenmesi ve analiz edilmesi gerekmektedir. Bu süreci somutlaştırmak adına izlenen adımları şöyle sıralanabilir: Öncelikle "izleme" faaliyeti ile kullanıcıların çevrimiçi hareketleri takip edilmekte, ardından kişilerin çevrimiçi faaliyetleri analiz edilerek "profiller oluşturulmakta" ve profillenerek kategorize edilen kullanıcıların türüne uygun reklamlar sunularak "hedefleme" adımı gerçekleştirilmektedir. Çevrimiçi davranışsal reklamcılığın en önemli adımını oluşturan *izleme* için ise birden çok yöntem bulunmaktadır. Bunlar; çerezler, süperçerezler, javascript dosyaları, tarayıcı parmak izleri, konum izleme, veri madenciliği, sosyal medya izleme olarak sıralanabilecektir.

1.6.1. Çerezler

Çerezler, en basit tanımıyla kullanıcıların internet tarayıcılarına konumlandırılan ve küçük metin parçaları olan verilerdir.[39] Kişisel Verileri Koruma

[38] Berber, **a.g.e.,** s.19-20.
[39] ENISA, **Privacy Considerations of Online Behavioural Tracking**, 2012, (Çevrimiçi) https://www.enisa.europa.eu/publications/privacy-considerations-of-online-behavioural-tracking (Erişim Tarihi: 30.08.2024) s.6.

Kurumu(Kurum) tarafından yayımlanan rehbere göre çerezler, bir internet sitesinin ziyaret edilmesi ile kullanıcılara ilişkin bazı bilgilerin kullanıcı terminal cihazlarında muhafaza edilmesini sağlayan metin biçimli dosyalardır.[40]

Çerezler, temel olarak kullanıcıların internet sitesi ile kurduğu etkileşim hakkında bilgi toplar. Bir kullanıcının bir web sitesine erişmesi ile birlikte çerezler bilgisayara eklenir ve kullanıcının IP adresinin kaydedilmesiyle süreç başlar. Çerezler vasıtasıyla web sitesi, kullanıcının ilgi alanlarını belirleyebilir ve kullanıcı bilgiyi paylaşmayı kabul ettiğinde anılan verileri reklamcılık amaçları için kullanılabilir hale gelmektedir. Ancak bir kullanıcı çerezleri kaldırmaya karar verdiğinde, tarayıcısının ayarlarına göre istediği zaman kaldırabilecektir.[41]

Çerezler vasıtasıyla elde edilen bilgiler, kullanıcının tercih ettiği dil ayarı gibi kişisel veri niteliğini haiz olmayan veriler olabileceği gibi, e-posta adresi, IP adresi gibi kişisel veri niteliğini haiz verilerden de oluşabilecektir. Her ne kadar IP adresi verisi kullanıcının adı ve soyadı gibi bilgileri içermese de, kişiyi belirlenebilir kıldığından çerezlerin kişisel verilerin korunması alanı ile yakından bağlantılı olduğu açıktır.[42]

Çerezler, genel olarak "oturum çerezleri" ve "sürekli çerezler" olarak ikiye ayrılmaktadır. Oturum çerezleri, belirli bir dönem için tutulmakta olup kullanıcıların tercihlerini ve gezinme aktivitelerini saklamak amacıyla kullanılır. Bir kullanıcının herhangi bir hizmette oturum açtığında ayarlanırlar ve kullanıcı oturumu kapattığında silinirler. Kalıcı çerezler, genellikle tanımlayıcı bilgileri ya da kullanıcı tercihlerini saklamak için kullanılır. Bu çerezler silinene veya ayarlanan süreleri dolana kadar kullanıcının tarayıcısında kalır. Kullanıcı tarafından internet sitesine her erişildiğinde

---

[40] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **Çerez Uygulamaları Hakkında Rehber,** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/fb193dbb-b159-4221-8a7b-3addc083d33f.pdf (Erişim Tarihi: 30.08.2024) s.8.

[41] Gresi Sanje ve Işıl Senol, "The Importance of Online Behavioral Advertising For Online Retailers", **International Journal of Business and Social Science**, S.3(18), (2012), (Çevrimiçi) https://ijbssnet.com/view.php?u=http://ijbssnet.com/journals/Vol_3_No_18_Special_Issue_September_2012/13.pdf (Erişim Tarihi: 02.08.2024) s.116.

[42] Hüseyin Can Aksoy ve Mesut Halıcıoğlu, "AB ve Türk Hukuklarında Çerezler: Kişisel Verilerin Korunması Açısından Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme", **Kişisel Verileri Koruma Dergisi**, C:3 S:1 (Haziran 2021), s. 63.

tarayıcı tarafından değiştirilmeden yüklenirler ve bu nedenle internet siteleri tarafından kullanıcıları ziyaretleri boyunca izlemek için kullanılabilirler. Bu nitelikleri sebebiyle kalıcı çerezler ciddi mahremiyet endişelerine yol açmaktadır.[43]

Çerezler, kaynaklarına göre ise "birinci taraf çerezleri" ve "üçüncü taraf çerezleri" olarak ikiye ayrılmaktadır. Kullanıcıların ziyaret ettikleri internet sitesi tarafından oluşturulan ve internet sitesi sahibi ile ilişkili olan çerezler, birinci taraf çerezleri olarak adlandırılırken; internet sitesi sahibinin sitesinde yer verdiği, üçüncü kişilerce oluşturulan ve üçüncü kişilerin kullanıcıları izlemesini sağlayan çerezler ise üçüncü taraf çerezleri olarak adlandırılmaktadır.[44]

Bir internet sitesi, aynı zamanda diğer etki alanlarındaki sunucularda saklanan görüntüler, bağlantılar, JavaScript veya diğer bileşenleri içerebilir. Bu bileşenlerin alınması sırasında ayarlanan çerezler de üçüncü taraf çerezler olarak adlandırılırlar. Reklam ağları da, kullanıcıları birden fazla sitede izlemek için üçüncü taraf çerezleri kullanır. Bu sayede bir kullanıcı tarafından ziyaret edilen sayfaların bilinmesi, reklam şirketlerinin reklamları kullanıcıların varsayılan tercihlerine göre hedeflemelerini sağlamaktadır.[45]

Çerezlerin amaçlarına göre sınıflandırılmasında ise "zorunlu çerezler", "işlevsellik çerezleri", "performans çerezleri" ve "reklam/pazarlama çerezleri" olarak dört çeşit çerez türü bulunmaktadır. Zorunlu çerezler, bir internet sitesinin düzgün çalışabilmesi için yani kullanıcının sitenin içeriğinden faydalanabilmesi ve gezinebilmesi için zorunlu olan çerezlerdir. İşlevsellik çerezleri, kullanıcıların önceki tercihlerini hatırlamak ve bu sayede internet sitesi içeriğini kullanıcıya göre kişiselleştirebilmek adına kullanılır. Performans çerezleri, kullanıcıların internet sitesini nasıl kullandığını belirlemek için anonim olarak kullanılan çerezlerdir. Reklam/pazarlama çerezleri ise kullanıcılar hakkında bilgiler toplamak ve hedefleme

[43] ENISA, **a.g.e.,** s.6.
[44] Aksoy ve Halıcıoğlu, **a.g.m.,** s. 63.
[45] ENISA, **a.g.e.,** s.6.

faaliyetlerini gerçekleştirebilmek adına kullanılır ve bu sayede kullanıcılara ilgilerine göre içerikler ve reklamlar sunabilmeyi amaçlarlar.[46]

1.6.2. Süperçerezler

Gelişen teknoloji ve klasik izleme çerezlerinin kullanımının giderek yaygınlaşması ile birlikte bunlardan kaçınmak için uygulanan teknikler de giderek artmıştır. Bu nedenle süperçerezler olarak adlandırılan ve daha sağlam izleme mekanizmalarını barındıran yöntemler de geliştirilmiştir. Örneğin en önemli süperçerez örneklerinden biri, web sayfalarına gömülü *Flash* uygulamaları vasıtası ile *Adobe Flash* eklentisi tarafından tutulan bir çerez türü olan *'Flash çerezi'* olarak adlandırılan çerezdir. Bu çerez dosyaları tarayıcının kontrolü dışında saklandığından, internet tarayıcıları olarak bu çerezleri yönetmek ve silmek için bir alternatif sağlamamaktadır. Özellikle, bu tür çerezler ayarlandığında kullanıcılar bilgilendirilmemekte ve bu çerezler bir süre sonunda otomatik olarak silinmemektedir. Flash çerezler kullanıcının tarayıcısından bağımsız durumdadırlar. Bunlar tarayıcının dışında oldukları için tarayıcı değiştirilse dahi etkin oldukları sürece işlevlerini yerine getirmektedirler. Flash çerezleri, kullanıcıları geleneksel izleme çerezlerinin kullandığı tüm izleme yollarını sağlamakla birlikte, bir kullanıcı Flash uygulaması içeren bir sayfaya her eriştiğinde tekrar yerleştirilebilir. Süperçerezlerin kalıcılığı zamanla daha da geliştirilmiş ve her biri diğerini güçlendiren çeşitli izleme mekanizmalarının bir kombinasyonu ile çalışarak, standart çerezler ve Flash çerezleri kaldırıldığında bile bir kullanıcıyı tanımlayabilecek düzeye gelmişlerdir.[47][48]

1.6.3. *Javascript* Dosyaları

Birçok web sitesi, ziyaret eden kullanıcılar tarafından yüklenmesi ile çalıştırılabilir hale gelebilen *Javascript* dosyaları içerir. Bu dosyalar, birinci taraf çerezlerini güncelleyebilmekte ve bilgileri sunuculara geri göndermektedirler.

---

[46] Aksoy ve Halıcıoğlu, **a.g.m.,** s. 64.
[47] ENISA, **a.g.e.,** s.7.
[48] Jay Chris Hoofnagle, vd. "Behavioral Advertising: The Offer You Can't Refuse" **Harvard Law & Policy Review**, S.6, (2012), (Çevrimiçi) https://journals.law.harvard.edu/lpr/wp-content/uploads/sites/89/2013/06/Behavioral-Advertising-Hoofnagle-et-al.pdf (Erişim Tarihi:02.08.2024) s.277-283.

Javascript programları kullanıcı verilerine sınırlı erişime sahiptir. Ancak önbelleğe alınmış nesneler ve ziyaret edilen bağlantıların geçmişi dahil olmak üzere tarayıcıda depolanan bilgilere erişebilirler. Çerezler ve JavaScript dosyalarının birlikte izleme faaliyetinde kullanılması ile kullanıcının IP adresi, kullanıcının kullanmakta olduğu tarayıcı ve eklentileri, mevcut ve önceki web adresleri olan Uniform Resource Loader(URL)'ları ve dil tercihi gibi birçok veriye ulaşılabilinmektedir.[49]

1.6.4. Tarayıcı Parmak İzleri

Tarayıcı parmak izleri, çerezler veya diğer izleme teknolojileri olmadan tarayıcıların internet siteleri için sağladıkları kullanıcı aracıları, yazı tipleri, ekran çözünürlüğü vb. gibi tek başlarına bir tarayıcıyı tanımlayamayan ancak birlikte kullanıldıklarında bunu yapabilen çeşitli bilgiler sağlar. Tarayıcı parmak izleri, IP adresleri, çerezler ve süper çerezler ile birlikte kullanıcıları izlemek için güçlü bir yöntem arz etmektedir. *Cihaz parmak izi* olarak da adlandırılan tarayıcı parmak izi, aslında bir bilgisayarın donanım ve yazılımı hakkındaki bilgilerinden oluşur. Ayrıca, çözünürlük gibi tarayıcıya ait yapılandırma bilgileri de bu kapsamda yer almaktadır.[50] *Pasif izleme* olarak da adlandırılan bu izleme türü, tespit edilmesi zor olduğu için mahremiyet alanında oldukça sorunludur.

1.6.5. Konum İzleme

Konum izleme yöntemi, çeşitli internet tarayıcılarında hazır bulunan veya bazılarında bir eklenti aracılığıyla desteklenen Dünya Çapında Ağ Konsorsiyumu(W3C) coğrafi konum uygulama programlama arabirimi(API) ile internet sitelerinin kullanıcı cihazları için coğrafi bilgi izlemesidir. Kullanıcının onayı ile tarayıcı, kullanıcının IP adresi, bağlı kablosuz erişim noktalarının adresleri ve kapsama alanındaki mobil iletişim ağlarının hücre kimlikleri gibi bilgileri gönderir.

---

[49] ENISA, **a.g.e.,** s. 6-7.
[50] Ali Burak Ensari, "Çevrimiçi Davranışsal Pazarlamanın Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkileri ve Kişisel Verilerle İlişkisi", (İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilişim ve Teknoloji Hukuku Yüksek Lisans Programı Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2014, s.49.

Bir ağ konum servisinin yardımıyla bu bilgiler kullanıcı cihazlarının konumunun bir tahminini elde etmek için kullanılabilmektedir.[51]

1.6.6. Veri Madenciliği

Veri madenciliği, genellikle büyük veri setlerinde ilişkilerin keşfedilmesi için kullanılmaktadır. Bu yöntem de kullanıcıların çevrimiçi yönelimlerini anlayabilmek adına gitgide tercih edilen bir yöntem haline gelmektedir.[52] Bir diğer anlatım ile veri madenciliği, geleceğe ilişkin tahminlemelerde yararlı olacak bilgilerin büyük hacimlere sahip veri yığınlarından çıkarılması olarak da tanımlanmaktadır.[53]

Bu evrede veri madenciliği yöntemine en çok konu edilen büyük veriye de değinmek gerekmektedir. Özellikle çevrimiçi davranışsal pazarlama ve büyük verinin birlikte kullanılması ile birlikte pazarlamacıların kişiselleştirilmiş stratejiler geliştirme imkanı artmaktadır. Günlük yaşamımızla birlikte iş hayatının da dijitalleşmesi büyük verinin sahip olduğu önemi de artırmıştır.

Büyük veri; e-postaları, belgeleri, sesleri, görüntüleri, videoları, metinleri, arama geçmişlerini, akıllı telefon kayıtlarını ve daha birçok veriyi içermektedir. Bu verilerin birleştirilmesi ile çok farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin dünyada devasa kitleler tarafından kullanılan arama motorları vasıtasıyla kimlerin nerede ve neyi aradığı bilgisi birleştirilerek hastalıkların yayılımı tespit edilebilmektedir.

Büyük veri kavramının çerçevesi "5V" unsuru ile tanımlanmaktadır. Bunlar; Volume (Hacim), Variety (Çeşitlilik), Velocity (Sürat), Veracity (Doğruluk) ve Value (Değer)'dir.[54] Hacim, çeşitli yollarla elde edilen verilerin her gün artan boyutunu; çeşitlilik, verinin türleri ile farklı ve değişken kaynaklardan elde edilmesini; sürat, verilerin aktarımı ve işlenmesi adına dolaşımdaki hızını; doğruluk ise verinin

---

[51] ENISA, **a.g.e.**, s. 7-8.
[52] Savaşçı, **a.g.e.,** s.111.
[53] Serkan Savaş, Nurettin Topaloğlu ve Mithat Yılmaz, "Veri Madenciliği Ve Türkiye'deki Uygulama Örnekleri", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi**, Y:11 S:21 (Bahar 2012), s.2.
[54] Beste Ekin, **Kişisel Verilerin Korunması ve Rekabet Hukuku Boyutuyla Büyük Veri**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021, s.83.

büyüklüğü ile bağlantılı olarak daha tutarlı sonuçlar elde edilebilmesini ifade etmektedir.[55] Genel kabul gören son unsur olan değer ise verinin orijinal halinde hacmine göre düşük bir değere sahip iken, analiz edilmesi ile yüksek değere sahip hale gelmesini ifade etmektedir.[56]

Veri büyüdükçe verilerin elde edilmesi, depolanması ve analiz edilmesi için farklı yöntemlere ihtiyaç ortaya çıkmaktadır. Veri madenciliği de tam bu noktada devreye girerek büyük veri araştırmalarında önemli bir yer kendisine bulmuş ve büyük veri setlerinden çeşitli kurallar ve eğilimler çıkarabilecek yöntemler içermektedir. Genelde bu işlemler ön işleme, veri analizi ve veri yorumlaması gibi aşamalarla ifade edilmektedir.[57] Veri madenciliği bu yönleriyle çevrimiçi davranışsal reklamcılık alanında da ekonomik bir değer yaratmaktadır. Özellikle pazarlama faaliyetlerinde hedefleme ve rekabette avantaj elde etme anlamında bu uygulamalar önemli bir yere sahiptir.[58]

Veri madenciliği ve büyük veri analizi, bir ürün ya da hizmet için gelecek satış tahminlerinin yapılması, müşterilerin tercihlerine göre profillenmesi ve hatta pazar sepet analizi vasıtasıyla müşterilerin hangi ürünleri birlikte satın aldıklarına dair bilgilerin analizi ile kampanya stratejileri ve ürün sunum şekilleri ile ürün konumlandırmalarını belirleme alanlarında dahi kullanılmaktadır.[59] Büyük veri uygulamalarının çeşitli verileri birleştirerek analiz etmesi ve yeni çıktılara ulaşması yolu ile kişilerin profillenmesi kişisel verilerin korunması bakış açısıyla ciddi soru işaretlerine yol açacak niteliktedir.

---

[55] Mesut Serdar Çekin, Ahmet Esad Berktaş ve M.Furkan Akıncı, **Veri Hukuku**, 1.b., İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023, s. 362.
[56] Ekin**, a.g.e.**, s.94-95.
[57] Şadi Evren Şeker, "Sosyal Ağlarda Veri Madenciliği", **YBS Ansiklopedi**, C:2 S:2 (Haziran 2015), (Çevrimiçi) https://ybsansiklopedi.com/wp-content/uploads/2015/05/sosyalalardaverimadenciligi_2.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2024), s.30.
[58] Mehpare Timor, Umman Tuğba Şimşek, "Veri Madenciliğinde Sepet Analizi ile Tüketici Davranışı Modellemesi" **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Dergisi,** S:59 (2008), s.5.
[59] **a.g.m.,** s.6.

1.6.7. Sosyal Ağ İzleme

Sosyal ağ izleme tekniğinde küresel çapta kullanıcılara sahip sosyal ağların, kendi internet siteleri dışında farklı internet sitelerinde de yer alan parçacıkları aracılığıyla kullanıcılar izlenmektedir. Genellikle paylaşım, önerme ya da beğenme gibi parçacıkları bulunduran internet siteleri ziyaret edildiğinde, parçacıklarla herhangi bir etkileşime geçilmese dahi kullanıcıların izlenmesi mümkündür. Tam da bu sebeple en çok ziyaret edilen internet sitelerinin birçoğunda sık kullanılan sosyal ağlara ait parçacıklar bulunmaktadır. Kullanıcılar, sosyal ağların sayfalarını ziyaret etmekle birlikte henüz bu ağlara üyelik oluşturmasalar dahi, bu parçacıklar vasıtasıyla izlenme ihtimalleri vardır. Anılan durumda kullanıcı henüz sosyal ağ ile kendi kişisel verilerini paylaşmadığından, sosyal ağlar izleme ile edindikleri veriyi kişi ile eşleştiremezler ancak elde edilen bu bilgiler, kullanıcının gelecekte sosyal ağlara üyelik oluşturması ve dolayısıyla kişisel verilerini paylaşması durumunda eşleşmeye hazır hale gelecektir.

2. ÇEVRİMİÇİ DAVRANIŞSAL PAZARLAMAYA KARŞI KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI HUKUKU, DÜZENLEMELER VE TEMEL KAVRAMLAR

2.1. Kişisel Verilerin Korunması Hukukuna Dair Hukuki Düzenlemelerin Genel Çerçevesi

Kişisel verilerin korunması kavramı ve buna bağlı olarak kişisel verilerin korunması hukuku, tarihsel olarak büyük bir ilerleme kaydetmiş ve bu alanda bazıları bağlayıcı bazıları ise bağlayıcı olmayan ve tavsiye niteliğinde çok sayıda doküman ortaya konmuştur. Genel olarak kişisel verilerin korunması hukuku, pek çok disiplinin alanına temas ettiğinden aşağıda detaylarıyla incelenecek olan uluslararası düzenlemeler ile mevzuatımızda yer alan düzenlemelerin genel nitelikte olanları bulunduğu gibi, özel nitelikte birçok düzenleme de söz konusudur. Çalışmamızın kapsamı itibariyle bu bölümde kişisel verilerin korunması hukukuna ilişkin genel nitelikli düzenlemeler işlenecek olup, belirli alanlara ilişkin özel nitelikli düzenlemelere tez konumuzla ilgili olduğu kadarıyla yer verilmekle yetinilecektir.

2.1.1. Uluslararası Düzenlemeler

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(AİHS) ile bireylerin özel hayatlarının devlete karşı korunması süreci başlamış olup ilerleyen süreçte çeşitli düzenlemeler vasıtasıyla süreç devam ettirilmiştir. Bu kapsamda çalışmamızda uluslararası düzenlemeler, bu düzenlemeleri ortaya koyan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü(OECD), Birleşmiş Milletler(BM), Avrupa Konseyi(AK) ve Avrupa Birliği(AB) süjeleri başlıklarında incelenecektir.

2.1.1.1. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü(OECD)

OECD, 14 Aralık 1960 tarihinde imzalanan Paris Sözleşmesi ile kurulmuştur.[60] Türkiye'nin de kurucu üyeleri arasında yer almakta olduğu OECD'nin kuruluş

[60] T.C. Dışişleri Bakanlığı, **İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD)**, (Çevrimiçi) https://www.mfa.gov.tr/iktisadi-isbirligi_ve-gelisme-teskilati-_oecd_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 15.05.2024)

amaçları; yoksullukla mücadele, teknolojik gelişmelerin desteklenmesi, istihdam alanlarının artırılması ve ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi, finansal dengenin sağlanması, uluslararası ticaretin büyümesine katkı sağlamaktır.[61]

OECD, kişisel verilerin korunması alanında eylemde bulunan ilk uluslararası örgüt olma özelliğini taşımaktadır.[62] Bu bağlamda örgüt, 1980 yılında "Özel Yaşamın Gizliliğinin ve Sınır Ötesi Kişisel Veri Dolaşımının Korunmasına İlişkin Rehber İlkeleri"[63] kabul etmiş ve kişisel verilerin korunmasını hedefleyen ilk uluslararası düzenlemeyi ortaya koymuştur. Kişisel verilerin korunması noktasında uyulması gereken asgari kriterleri belirleyen bu düzenleme sekiz ilkeden oluşmaktadır. Bu ilkeler; veri toplamanın sınırlı olması ilkesi, veri kalitesi ilkesi, amacın belirli olması gerektiği ilkesi, sınırlı kullanım ilkesi, veri güvenliği ilkesi, açıklık ilkesi, bireyin katılımı ilkesi ve hesap verme zorunluluğu ilkesidir.

Rehber ilkeler, kişisel verilerin elde edilmesi, depolanması ve kullanılması faaliyetlerinin hukuka aykırı şekilde gerçekleştirilmesini önlemek ve kişisel verilerin akışı hakkında önerilerde bulunma hedefindedir. Bu sayede örgütçe kişisel verilerin mahremiyeti ve veri akışının sağlanması arasında bir denge tesis ederek, devletlerin bu hususta ulusal düzenlemeler getirmesi noktasında yol gösterici olma amacı güdülmüştür.

OECD tarafından düzenlenen bu ilkeler, örgüt üyesi devletler açısından bağlayıcı olmamakla birlikte ilerleyen süreçte ortaya konan gerek ulusal gerek uluslararası düzenlemelerde benzerlerine rastlanmaktadır. Mevzuatımız açısından da 6698 sayılı KVKK'nın gerekçesinde bu ilkelerden bahsedilmiş, Kanun'da bu ilkelere yer verilmiştir.[64]

OECD, Rehber İlkeleri'ni 2013 yılında revize ederek metnin ilk halindeki temel ilkeleri korumuş, ancak değişen koşullar bağlamında daha etkin bir koruma

---

[61] Elif Küzeci, **Kişisel Verilerin Korunması**, 4.b., İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021, s.239-230.
[62] **a.g.e.**
[63] OECD, **OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data**, (Çevrimiçi) https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oecd-guidelines-on-the-protection-of-privacy-and-transborder-flows-of-personal-data_9789264196391-en (Erişim Tarihi 15.05.2024)
[64] Küzeci, **a.g.e.**, s.132.

sağlayabilmek adına "ulusal gizlilik stratejileri", "gizlilik programları", "veri sızıntılarının bildirilmesi yükümlülüğü" gibi yeni kavramlara da yer vermiş, risk temelli değerlendirmelerin altını çizmiş ve kişisel veri işlemekte olan yapıların denetiminin gerekliliğine değinmiştir.[65]

2.1.1.2. Birleşmiş Milletler

Kişisel verilerin korunması alanında uluslararası düzenlemeler ortaya koyan örgütlerden biri de Birleşmiş Milletler'dir. İnsan hakları ihlallerinin devasa boyutlara ulaştığı İkinci Dünya Savaşı döneminde Türkiye'nin de kurucu üyeleri arasında yer aldığı BM, 24 Ekim 1945'te kurulmuştur. 51 devlet tarafından kurulan BM'nin amacı küresel barış ve güvenliği sağlayarak toplumsal, kültürel ve ekonomik iş birliğini geliştirmektir. BM'nin bu kapsamda kişisel verilerin korunmasını sağlamak hedefi ile özel hayatın gizliliği noktasında çalışmaları da mevcuttur.[66]

Bunun yanı sıra doğrudan kişisel verilerin işlenmesine ilişkin bir düzenleme olmamakla birlikte, BM'nin insan haklarının korunmasına ilişkin kabul ettiği düzenlemeler arasında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi sayılabilecektir. Zira anılan düzenlemeler ile "hiç kimsenin özel yaşamına, ailesine, evine veya iletişimine keyfi olarak karışılamayacağı" ve bu durumlara karşı herkesin kanunlarca korunma hakkı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesince kişisel verilerin korunmasının, özel hayatın gizliliği kavramının kapsamında değerlendirildiği kabul edildiğinden; Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nde yer verilen özel hayatın gizliliği olgusunun kişisel verilerin korunması bağlamında da taşıdığı önem açıktır.[67]

Lakin Birleşmiş Milletler'in kişisel verilerin korunmasını doğrudan ele aldığı ilk düzenleme, "Birleşmiş Milletler Bilgisayara Geçirilmiş Kişisel Veri Dosyalarına İlişkin Rehber İlkeler"dir. Rehber İlkeler, Birleşmiş Milletler üyesi devletleri kişisel verilerin korunması alanında ulusal düzenlemeler yaratmaya ve uluslararası

[65] **a.g.e.**, s.133.
[66] Murat Volkan Dülger, **Kişisel Verilerin Korunması Hukuku**, 2.b., İstanbul: Hukuk Akademisi, 2019, s.25.
[67] Küzeci, **a.g.e.**, s.134-135.

kuruluşları ise bu ilkelere uygun olarak kişisel veri işlemeye yönlendirmeyi hedeflemektedir.[68]

Rehber İlkeler'de; kanunilik ve dürüstlük ilkesi, doğruluk ilkesi, amacın belirli olması ilkesi, ilgili kişinin verilerine erişimi ilkesi, ayrımcılık yasağı ilkesi, güvenlik ilkesi, denetim ve yaptırım ilkesi, sınır ötesi veri aktarımı ilkesi yer almaktadır.[69]

Yukarıda yer verilen ilkeler, Birleşmiş Milletler üyesi devletler için bağlayıcı olmayıp tavsiye niteliğindedir. Bunun yanı sıra, bu Rehber İlkeler'in de OECD Rehber İlkeleri gibi, kişisel verilerin korunması hukukuna yön verdiği ve kendisinden sonra gelen düzenlemeleri etkilediği söylenebilecektir. Ayrıca bu Rehber İlkeler, kişisel verilerin korunması hususunda ilkelerin uygulanıp uygulanmadığının denetimi amacıyla bağımsız bir veri koruma organı oluşturulmasını öngören ilk uluslararası düzenleme olma özelliğini taşıması nedeniyle de önem arz etmektedir.

2.1.1.3. Avrupa Konseyi

İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi hedefinde olan Avrupa Konseyi, kişisel verilerin korunması alanında çalışmalar gerçekleştirmiş olan bir diğer uluslararası örgüttür.[70]

Avrupa Konseyi, 1949 yılında imzalanan Londra Anlaşması ile kurulmuş ve bu aşamada on Avrupa ülkesi kurucu üye olarak yer almıştır. Türkiye de 1949 senesinde Anlaşma'yı imzalayarak AK'ye kurucu üye sıfatıyla katılmıştır. Günümüzde AB'ye üye ülkelerin tamamının yer aldığı Konsey'in 47 üyesi bulunmaktadır.[71]

Çalışmamızın Avrupa Konseyi başlığı altında, 4 Kasım 1950'de Roma'da imzalanan "İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi" diğer bir adıyla "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi"nin yanı sıra kişisel

---

[68] **a.g.e**., s.136.
[69] Çiğdem Ayözger Öngün, **Kişisel Verilerin Korunması Hukuku Elektronik Haberleşme Sektörüne İlişkin Özel Düzenlemeler Dahil**, 2.b., İstanbul: Beta Yayıncılık, 2019, s.70-71.
[70] Elif Erdoğmuş, **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Kapsamında Açık Rıza,** Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022, s.19.; Küzeci, **a.g.e.**, s.122.
[71] Ekin, **a.g.e.,** s.29.

verilerin korunması alanında da uygulamaya konulan 108 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi ve 181 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'ne Ek Denetleyici Makamlar ve Sınıraşan Veri Akışına İlişkin Protokol incelenecektir.

2.1.1.3.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 4 Kasım 1950 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmiş olup 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme'nin amacı insan hakları, hukukun üstünlüğü ve demokrasiyi desteklemek, Avrupa'da ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamı geliştirmektir. Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni 18 Mayıs 1954 tarihinde imzalamış ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi(AİHM)'nin yargı yetkisini çok daha ileri bir tarihte 28 Ocak 1990'da kabul etmiştir.

AİHS, kişisel verilerin korunması hakkını doğrudan bir maddede düzenlememiştir ancak AİHM'in kişisel verilerin korunması hakkını Sözleşme'nin 8. maddesinde düzenlenen "Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı" kapsamında değerlendirmiştir.[72] Örneğin kişinin ev, cep veya iş telefonuyla yaptığı görüşmelerinin kaydedilmesi, e-postalarının izlenmesi, kamusal bir alanda izinsiz olarak görüntülenmesi ve bu içeriklerin kullanılması Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında değerlendirilmektedir.[73]

Bu husus, özellikle veri korumaya dair bir kanunu olmayan devletler nezdinde önem arz etmektedir. Şöyle ki, kişisel verilerin korunması hakkının Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında değerlendirilmesi, veri koruma kanunu ihdas etmeyen ülkelerde yaşayan kişilerin de bu düzenlemeden yararlanmasını sağlayacaktır.

---

[72] Dülger, **a.g.e,** s.31.

[73] AİHM'nin 25.06.1997 tarih ve 20605/92 başvuru numaralı Halford v. United Kingdom kararı (Çevrimiçi)https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22sort%22:[%22kpdate%20Descending%22],%22itemid%22:[%22001-58039%22]} (Erişim Tarihi: 17.05.2024)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi[74] "*Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.*" şeklinde düzenlenmiş olup, direkt olarak kişisel verilerin korunması hakkından bahsetmemekle birlikte, özel hayat ve aile hayatına saygı bağlamında bir koruma içermektedir.

Ancak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi, yalnızca taraf devletlerin organlarınca işlenen ve kişinin özel yaşamı, aile yaşamı, evi ve haberleşmesi alanlarındaki kişisel verilere ilişkin bir korumayı düzenlediğinden işbu maddenin sınırlı bir kapsamı olduğu da belirtilmelidir.[75]

2.1.1.3.2. 108 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi (108 sayılı Sözleşme[76])

28 Ocak 1981'de imzaya açılan 108 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi, uluslararası anlamda bağlayıcı özelliğe sahip ilk belge olma özelliğini haizdir. Türkiye tarafından da aynı tarihte imzalanmış olan bu sözleşme, 17 Mart 2016 tarihli ve 29656 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan onay kanunu ile iç hukukumuza dahil edilmiştir.

Bu sözleşmenin amacı, tarafların uyrukları ya da ikametgah adresleri fark etmeksizin taraf devletler bünyesindeki gerçek kişilerin kişisel verilerinin otomatik işleme tabi tutulması karşısında, özel yaşamlarının gizliliği hakkını koruma altına almaktadır.[77]

---

[74] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi** (Çevrimiçi) https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur (Erişim Tarihi: 17.05.2024)
[75] Küzeci, **a.g.e.**, s.153 vd.
[76] 108 sayılı Sözleşme'nin tam metni için bkz. (Çevrimiçi) https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020140848108_tur.pdf (Erişim Tarihi: 17.05.2024)
[77] 108 sayılı Sözleşme m.1

Sözleşmenin kapsamı ise hem kamu hem de özel sektörde işlenen kişisel veriler olarak belirtilmektedir.[78] Aynı zamanda kapsam, yalnızca otomatik olarak işlenen veriler olarak düzenlenmiştir ancak otomatik işleme ile ise işleme sürecinin tamamen otomatik olması kastedilmemekte, kısmen otomatik olarak işlenen kişisel veriler de işbu Sözleşme kapsamında değerlendirilmektedir.[79]

Sözleşme'nin 6. maddesinde hassas(özel nitelikli) kişisel veriler sayma yolu ile belirtilmiş ve bu verilerin özel olarak korunması düzenlenmiştir. Sözleşme üye ve üye olmayan devletlere asgari sınırlamalar getirmekle birlikte; din, ırk, diğer inançlar, cinsel hayat ve sağlığa ilişkin verileri özel nitelikli veriler olarak sıralamıştır.

Bunun yanı sıra, "verilerin belirli nitelikte olması[80], veri güvenliği[81], ilgili kişinin bilgi alması, verilere ulaşım ve düzeltme hakları[82]" ilkelerine yer verilmekte olup, bu ilkeler doğrultusunda tanınan hakların ancak kanun ile sınırlanabileceği[83] belirtilmektedir.

Yine Sözleşme'nin 12. maddesi kapsamında, yeterli güvenceyi sağlayan devletlerarası veri akışının belirli düzeylerde kolaylaştırıldığı söylenebilecektir.

108 sayılı Sözleşme, ulusal ve uluslararası veri koruma düzenlemeleri bağlamında yol gösterici olmuş ve günümüzde bu açıdan önemini korumaktadır. Ayrıca bu Sözleşme, OECD Rehber İlkeleri'nin aksine bağlayıcı özelliği olmasının yanı sıra, Avrupa Konseyi'ne üye olmayan devletlerin de imzasına açık olması noktasında da dikkat çekicidir.

Kişisel verilerin korunması hususunun uluslararası boyutlarının bulunması kaçınılmaz olmakla birlikte; bu boyutlarda bir veri akışı, her geçen gün uluslararası düzeyde veri koruma ilkelerinin bulunması ihtiyacını artırmaktadır. Bu ihtiyaca karşılık, Avrupa Konseyi bünyesinde de 108 sayılı Sözleşme'nin yenilenmesi

[78] 108 sayılı Sözleşme m.3/1
[79] 108 sayılı Sözleşme m.2
[80] 108 sayılı Sözleşme m.5
[81] 108 sayılı Sözleşme m.7
[82] 108 sayılı Sözleşme m.8
[83] 108 sayılı Sözleşme m.9

çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu Sözleşme'yi yenileyen protokol[84]Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 18 Mayıs 2018 tarihinde kabul edilmiştir. Bu Protokol ile birlikte, daha güçlü bir veri koruma sistemi hedeflenmiş ve bireysel özerkliğe vurgu yapılmıştır. Yine Protokol ile uluslararası kuruluşların da Sözleşme'ye taraf olabilmesinin önü açılmıştır. Diğer yenilikler arasında ise genetik ve biyometrik veriler de dahil olmak üzere özel nitelikli kişisel veri kategorisinin genişletilmesi, yeni tanımlamaların yapılması, veri işlemede şeffaflığı artırıcı yeni kuralların getirilmesi, veri ihlallerinin gecikmeksizin bildirim yükümlülüğü, veri koruma otoritelerinin görev ve yetkilerinin genişletilmesi sayılabilecektir.[85]

2.1.1.3.3. 181 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'ne Ek Denetleyici Makamlar ve Sınıraşan Veri Akışına İlişkin Protokol[86]

108 sayılı Sözleşme'ye ek olarak getirilmiş 181 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'ne Ek Denetleyici Makamlar ve Sınıraşan Veri Akışına İlişkin Protokol ile 108 sayılı Sözleşme'ye ilişkin eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. 2001 yılında imzaya açılan bu Sözleşme'ye Türkiye aynı yıl imza atmış, ancak 5 Mayıs 2016 tarihli ve 29703 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan onay kanunu ile iç hukukumuza dahil edilmiştir.

Bu Protokol ile veri işleme faaliyetlerini denetleyici bağımsız bir organ kurulması öngörülmüştür. Sınır ötesi veri akışına ilişkin 108 sayılı Sözleşme'de yer alan hükümler, sözleşmeye üye olmayan ülkelere yapılacak aktarımların standarda bağlanması hususunda genişletilmiş[87], yeterli güvenceyi sağlayamayan ülkelere kişisel veri transferi yasaklanmıştır.[88]

---

[84] Bundan böyle "Sözleşme 108+" olarak anılacaktır. Tam metni için bkz. (Çevrimiçi) https://rm.coe.int/16808ac918 (Erişim Tarihi: 17.05.2024)
[85] Küzeci, **a.g.e.**, s.150-151.
[86] Protokol'ün tam metni için bkz. (Çevrimiçi) https://rm.coe.int/1680080626 (Erişim Tarihi: 18.05.2024)
[87] Sevgi Erarslan, **Özel Nitelikli Kişisel Verilerin İşlenmesinde Açık Rızanın Aranmadığı Haller**, 2.b., İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020, s.32.
[88] Şehriban İpek Aşıkoğlu, **Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması ve Büyük Veri**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018, s.44.

2.1.1.4. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği, 1951 yılında "Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu" adı ile İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerinden kurtulmak amacıyla kurulmuş, 1957 yılında "Avrupa Ekonomik Topluluğu"na dönüşmüş ve 7 Şubat 1992'de imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması ile 1 Ocak 1993 tarihi itibariyle geçerli olmak üzere bugünkü adını almıştır. Bu birliğin temel hedefleri, barışı destekleyerek adalet, özgürlük ve güvenliğin güvencelerinin sağlanması, ekonomik ve sosyal gelişimi teşvik etmek ve bu bağlamda yurttaşların refahını korumaktır.[89]

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişim ve değişiminin gösterdiği ivme, kişisel verilerin sahip olduğu değeri gitgide artırmış ve kişisel verileri ekonomik hayatın merkezine taşımıştır. AB ve üye devletlerinin de buna paralel olarak kişisel verilerin korunması alanında düzenlemeler yapma gerekliliği hasıl olmuştur. Çalışmamızın Avrupa Birliği başlığı altında bu düzenlemelerden "Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Serbest Dolaşımı Bakımından Bireylerin Korunmasına İlişkin 95/46/EC sayılı Direktif", "Elektronik Haberleşme Sektöründe Özel Alanın Korunması ve Kişisel Bilgilerin İşlenmesine İlişkin 2002/58/EC sayılı Yönerge", "Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı" ve "Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 2016/679 sayılı Genel Veri Koruma Tüzüğü" incelenecektir.

2.1.1.4.1. Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Serbest Dolaşımı Bakımından Bireylerin Korunmasına İlişkin 95/46/EC sayılı Direktif[90]

Kişisel verilerin korunması alanında mihenk taşı olan düzenlemelerden biri olan 95/46/EC sayılı Direktif, 24 Ekim 1995 tarihinde kabul edilmiştir.[91] Her ne kadar Mayıs 2018 tarihinden itibaren yerini GVKT'ye bırakmış olsa da, Türkiye ve AB'de yapılan hukuki düzenlemelerin birçoğuna rehberlik eden bir metin olduğundan direktife yönelik açıklamalara tez çalışmamızda da yer verilmiştir. Kaldı ki Direktif,

[89] Dülger, **a.g.e.,** s.31.
[90] Tam metni için bkz. (Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995L0046 (Erişim Tarihi: 18.05.2024)
[91] Küzeci, **a.g.e**., s.183.

Türk hukuku açısından da 6698 sayılı KVKK hazırlanırken ciddi derecede örnek alındığından önem arz etmektedir.[92]

108 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi mevcutken, AB nezdinde yeni bir metnin neden gerekli olduğu hususunda ise anılan Sözleşme'nin 4. maddesi dikkate alınmalıdır. Şöyle ki, Sözleşme'nin 4. maddesine göre taraf devletler, sözleşmeden yer alan ilkeleri iç hukuklarının bir parçası haline getirmek zorundadır. Bu durum ise farklı devletlerin ulusal kanunları arasında ciddi farklılıklar oluşmasına sebep olmakta idi.[93]

Direktif'in amacı, 1. maddede kişisel verilerin korunmasının temel bir insan hakkı olduğundan bahisle, gerçek kişilerin kişisel verilerin işlenmesi ile ilgili özel hayatın gizliliği hakkını korumak olarak belirtilmiştir. Direktif'in bir diğer amacının ise yine aynı maddede işaret edildiği üzere üye devletlerin üye ülkeler arasında kişisel verilerin serbest dolaşımını sınırlayamayacağı hususundan hareketle, kişisel verilerin serbest dolaşımını sağlamak olduğu söylenebilecektir. Buna göre Direktif'in koruma alanı, yalnızca gerçek kişiler için sağlanmıştır.

Direktif'in kapsamı incelendiğinde 3. madde uyarınca, tamamen ya da kısmen otomatik yollarla işlenen veriler ve otomatik yollarla işlenmeyen verilerden bir dosyalama sistemine kaydedilebilecek nitelikte olan veriler için uygulama alanı bulacağı düzenlenmiştir.

Direktif'in 25. ve 26. maddeleri veri aktarımına ilişkin hükümler içermektedir. Bu hükümler uyarınca üye ülkeler haricinde yapılacak veri aktarımları istisnai haller[94] haricinde ancak yeterli korumanın bulunması halinde mümkün kılınmıştır. İç pazarda serbest veri dolaşımının sağlanması ve uyumlaştırmanın yanı sıra, bu düzenleme ile aynı zamanda veri koruma ilkelerini hayata geçirmekten kaçınmak adına farklı ülkelere veri işleme faaliyetini taşıma da önlenmek istenmektedir.

---

[92] Dülger, **a.g.e.,** s.33.
[93] Küzeci, **a.g.e**., s.184.
[94] Daha detaylı bilgi için bkz. Küzeci, **a.g.e**., s.195.; Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Serbest Dolaşımı Bakımından Bireylerin Korunmasına İlişkin 95/46/EC sayılı Direktif m.26.

Kişisel verilerin işlenmesi faaliyetinde uyulması gereken temel ilkeler, Direktif'in 6. maddesinde "adil ve hukuka uygun işleme", "amaca uygunluk ve amaçla sınırlı olma", "orantılılık", "doğruluk ve güncellik", "süre ile sınırlı muhafaza" şeklinde ifade edilmiştir. Direktif, günümüzde geçerli olan ve çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde detaylarıyla ele alacağımız temel ilkelerin birçoğunu düzenlemekle birlikte, kişisel verilerin işlenme şartları, özel nitelikli kişisel veriler ve işleme şartları, veri sorumlusunun yükümlülükleri, veri sahibinin hakları hususlarına da yer vermektedir.

AB içerisinde uyumlaştırmayı sağlama hedefini güden Direktif, direktiflerin üye devletler tarafından doğrudan uygulanma niteliğini haiz olmaması sebebi ile ülkelerin ulusal hukuklarına katması sürecinde yorum farklılıklarına yol açmıştır.[95] Bu nedenle Direktif'in temel hedeflerinden biri olan üye devletler nezdinde yeknesaklık sağlanamamış ve yürürlükten kaldırılarak yerini bu hedef açısından daha elverişli nitelikte olan GVKT almıştır. Zira detaylarına çalışmamızın ilgili bölümünde yer verileceği üzere, GVKT tüm üye ülkelerde doğrudan uygulanabilme niteliğini haizdir.

2.1.1.4.2. Elektronik Haberleşme Sektöründe Gizliliğin Korunması ve Kişisel Bilgilerin İşlenmesine İlişkin 2002/58/EC sayılı Direktif[96]

Teknolojik gelişmeler ile elektronik haberleşmenin artması, bununla birlikte kişilerin özel alanlarının korunmasına ilişkin ihtiyaç karşısında anılan Direktif kabul edilmiştir.[97] 25 Haziran 2002 tarihinde AB Konseyince kabul edilen Elektronik Haberleşme Sektöründe Gizliliğin Korunması ve Kişisel Bilgilerin İşlenmesine İlişkin 2002/58/EC sayılı Direktif ile 15 Aralık 1997 tarihinde kabul edilen 97/66/EC sayılı Elektronik Haberleşme Sektöründe Gizliliğin Korunması ve Kişisel Bilgilerin İşlenmesine İlişkin Direktif de 30 Ekim 2003 tarihi itibariyle yürürlükten kaldırılmıştır.[98] Dolayısıyla 95/46/EC sayılı Direktif'in genel hükümlerinin yanı sıra,

---

[95] Murat Volkan Dülger, "İnsan Hakları ve Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Kişisel Verilerin Korunması", **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.5, S.9, (2018), s.91.

[96] Direktif'in tam metni için bkz. (Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0058 (Erişim Tarihi: 18.05.2024)

[97] Dülger, **a.g.e.,** s.36.

[98] 2002/58/EC sayılı Direktif gerekçe par.4.

ihtiyaç hissedilen sektörlerde de ayrı özel düzenlemeler yapılması gerekliliğinin 1997 tarihinden itibaren hasıl olduğu söylenebilecektir.

2002/58/EC sayılı Direktif'in amacı, 1. madde uyarınca üye devletlerin elektronik haberleşme sektöründe kişisel bilgilerin işlenmesi ile ilgili olarak temel hak ve özgürlüklerin, özellikle de mahremiyetin korunması, Birlik içerisinde serbest dolaşımın sağlanmasına ilişkin hükümlerin uyumlaştırılmasıdır.

2002/58/EC sayılı Direktif'in 1. maddesinin 2. fıkrası kapsamında, işbu Direktif'in 95/46/EC sayılı Direktif'ten farklı olarak gerçek kişilerin yanı sıra tüzel kişileri de koruma kapsamına aldığı görülmektedir.

Direktif, 3. maddesine göre kamusal ulaşılabilir elektronik iletişim vasıtaları ile işlenen verilere uygulanmaktadır. 2002/58/EC sayılı Direktif ile özel olarak düzenlenmeyen hususlarda ise 95/46/EC sayılı Direktif hükümlerinin uygulanacağına 2002/58/EC sayılı Direktif'in gerekçesinde[99] yer verilmiştir.

Direktif'in bazı bölümleri ise 2006/24/EC sayılı İletişim Trafik Verilerinin Saklanmasına İlişkin Direktif ile eklenmiştir. Direktif ile üye devletlerin kısa mesajlar, telefon hatları, cep telefonları, faks, e-posta, sohbet odaları, İnternet ya da farklı kanallar üzerinden iletişimin trafik ve lokasyon verilerini muhafaza edeceği kanunları kabulü mümkün hale getirilmiştir.[100] Bu durumun gerekçesi olarak ise Direktif'in 15. maddesinde ulusal güvenlik, suç işlenmesinin önlenmesi, suçluluğun takibi ve araştırılması gibi nedenler belirtilmiştir.

2002/58/EC sayılı Direktif ile düzenlenen konular; elektronik iletişimin güvenliği, gizliliği, veri işlemenin sınırlandırılması, çerezler, lokasyon bilgileri, istenmeyen iletiler, casus yazılımlar ve verilerin saklanmasıdır.

[99] 2002/58/EC sayılı Direktif gerekçe par.10.
[100] Küzeci, **a.g.e**., s.212.

2.1.1.4.3. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı[101]

7 Aralık 2000 tarihinde Fransa'nın Nice şehrinde imzalanan Avrupa Temel Haklar Şartı ile AB'de yaşayan bireylerin bireysel, siyasal, ekonomik hakları bir çatıda toplanmıştır. 1 Aralık 2009 tarihinde Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğü girmesiyle birlikte, Avrupa Temel Haklar Şartı, hukuken tam anlamıyla bağlayıcı niteliğe de kavuşmuştur.[102]

Bu düzenleme ile temel hakların korunmasının önemine değinilmiş ve bu haklar bir Şart'ta toplanarak hedeflenen koruma güçlendirilmiştir. Haklar; saygınlık, özgürlükler, eşitlik, dayanışma, vatandaş hakları ve adalet grupları şeklinde düzenlenmiştir.

Avrupa Temel Haklar Şartı'nın "özgürlükler" başlıklı 8. maddesinde kişisel verilerin korunması hususuna yer verilerek herkesin kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı olduğu, kişisel verilerin ancak belirli amaçlarla ve yasal dayanaklarla işlenebileceği, veri sahiplerinin kişisel verilerine erişim ve düzeltilmesini talep etme hakkına sahip olduğu ve bu kurallara uyulup uyulmadığının bağımsız bir otorite ile denetlenmesi gerektiği düzenlenmiştir.

Her ne kadar Avrupa Temel Haklar Şartı 7. maddesinde özel hayatın gizliliğini düzenlemişse de, 8. maddesinde kişisel verilerin korunması hakkını da ayrıca düzenlemesi, ilerleyen dönemde gerçekleştirilecek hukuki düzenlemelere de ışık tutmuştur.

2.1.1.4.4. Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 2016/679 sayılı Genel Veri Koruma Tüzüğü

AB, kişisel verilerin korunması alanında yapılan düzenlemelerin yetersiz kalması sebebiyle üye ülkeler açısından tamamen bağlayıcı ve yeknesaklığı sağlayacak bir düzenleme ihtiyacı ile 2012'de çalışmalara başlamış ve nihayetinde 24

---

[101] Tam metni için bkz. (Çevrimiçi) https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=123689&forceview=1 (Erişim Tarihi:18.05.2024)

[102] Küzeci, **a.g.e**., s.178-179.

Mayıs 2016 tarihinde Avrupa Parlamentosu tarafından GVKT onaylanmıştır. GVKT, 99. maddesi uyarınca 25 Mayıs 2018 tarihinde uygulanmaya başlamıştır.[103]

GVKT, 95/46/EC sayılı Direktif'i ilga ederek, önceki bölümlerde ifade edildiği üzere yeknesaklık hedefini sağlayamayan Direktif yerine amaca uygun bir düzenleme olmuştur.

GVKT ile ilgili özellikler incelendiğinde, Avrupa Birliği İşleyişi Hakkında Antlaşması[104]'nın 288. maddesi[105] kapsamında tüzüklerin tümüyle bağlayıcı ve üye devletler tarafından doğrudan uygulanacağı belirtilmektedir. GVKT'nin bu açıdan 95/46/EC sayılı Direktif'ten ayrıldığını görmekteyiz.

Bir diğer fark olarak GVKT'nin uygulama alanı, 3. maddesi uyarınca oldukça geniştir. Şöyle ki, kişisel veri işleme faaliyetinin gerçekleştiği coğrafyadan bağımsız olarak AB sınırları içerisindeki bir veri sorumlusu veya veri işleyen işletmenin faaliyetleri GVKT kapsamındadır. Ayrıca, AB içerisinde yer alan ilgili kişilere mal ya da hizmet sunulması veya AB sınırları içerisinde gerçekleşen davranış izlenmesi hallerinde, AB sınırları dışında kurulu bir veri sorumlusu ya da veri işleyen de GVKT kapsamına girecektir. Son olarak AB'ye üye devlet hukukunun uygulandığı bir yerde kurulan veri sorumlusu tarafından gerçekleştirilen kişisel veri işleme faaliyetinde de GVKT gündeme gelecektir.

Bu bağlamda Amerika Birleşik Devletleri(ABD) merkezli Google, Meta gibi şirketlerin de, kullanıcıları AB üyesi ülkelerde yaşaması halinde AB sınırları içerisindeki şirketlerle aynı düzenlemelere tabi olacağı söylenebilecektir. Aynı şekilde AB vatandaşı bir bireyin kişisel verileri bulut sisteminde saklanmakta ise bulut bilişim sisteminin faaliyet merkezi AB sınırları dışında yer alsa da GVKT uygulama alanı bulacaktır.[106]

---

[103] Dülger, **a.g.e.,** s.40.
[104] Tüzük tam metni için bkz. (Çevrimiçi) https://ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf (Erişim Tarihi: 18.05.2024)
[105] Avrupa Birliği İşleyişi Hakkında Antlaşması madde 288 "*(...) Tüzükler genel uygulama alanına sahiptir. Bütünüyle bağlayıcıdır ve tüm üye devletlerde doğrudan uygulanır.(...)"*
[106] Mesut Serdar Çekin, **Avrupa Birliği ile Mukayeseli Olarak 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu,** İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2018, s. 33.

GVKT ile birlikte rızanın geri alınması(m7/3), çocukların rızası (m.8), unutulma hakkı (m.17), tasarımla ve varsayılan ayarlarla veri koruma(m.25), veri ihlallerinde bildirim sistemi (m.33-34), veri koruma etki değerlendirmesi (m.35), veri koruma görevlisi (m.37), veri ihlallerinde ciddi nitelikte idari para cezası yaptırımları (m.83) gibi alanlarda yeni düzenlemelere kavuşulmuştur.

GVKT ile birlikte getirilen unutulma hakkı, belki de dijital çağ için en önemli yeniliklerden biri olmuştur. Bu hak kapsamında veri sahibi, kişisel verilerinin silinmesini, üçüncü kişilere aktarımının önlenmesini veri sorumlusundan talep edebilecektir.

Unutulma hakkı, özellikle bireyin dijital ortamlarda yer alan verileri üzerinde kontrolünü sağlamaktadır. Örneğin kişinin internet ortamında yayımladığı yorum, fotoğraf veya yazıların bulut bilişim teknolojileri sayesinde internet servis sağlayıcılarınca sonsuza dek saklanabilme potansiyelinin karşısında, bireyin sahip olacağı unutulma hakkının önemi daha iyi anlaşılabilecektir. Unutulma hakkı, veri sahibinin talebiyle verileriyle kendisi arasında internet aleminde bağlantı kurulamamasını ifade etmektedir. [107]

Bu noktada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Google v. İspanya kararı[108] örnek gösterilebilecektir. Anılan kararda AİHM, veri sahibinin kendisinden verileri silmesini talep ettiği Google'ın bu hususun bilgi edinme hakkına engel olacağı savunmasını kabul etmeyerek, özel hayatın gizliliği hakkının şirketin menfaatlerinden önce gelmesi ve unutulma hakkının kullanılması talebinin öncelikle bizzat arama motorlarına yöneltilmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

Benzer olarak Kişisel Verileri Koruma Kurulu(Kurul) da bir kararında[109] ilgili kişilerin internet sitelerinde yer alan ad, soyad ve kendileri hakkında yapılan haberlerin

---

[107] Miray Özer Deniz, **Özel Nitelikli Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Bundan Doğan Sorumluluk,** İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022, s.10-11.

[108] AİHM'nin 13.05.2014 tarih ve C-131/12 sayılı Google v. Spain kararı (Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62012CA0131&qid=1717419322013 (Erişim Tarihi: 18.05.2024)

[109] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 23.06.2020 tarihli ve 2020/481 sayılı kararı, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6776/2020-481 (Erişim Tarihi: 18.05.2024)

silinmesine yönelik taleplerini GVKT'ye de atıfla unutulma hakkı kapsamında değerlendirmiştir.

GVKT tüm bu düzenlemeler, unutulma hakkı ve veri taşınabilirliği hakkı ile birlikte bireylerin kendilerine ait kişisel verileri üzerinde sahip olduğu kontrolü hayli artırmıştır. Bu durum doktrinde zaman zaman, GVKT'nin bireylere verileri üzerinde neredeyse mülkiyet hakkı tanıdığı ve ABD hukuku ile benzer yaklaşıma sahip olduğu şeklinde de ifade edilmiştir.[110]

2.1.2. Türk Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması Hukukuna İlişkin Düzenlemeler

Kişisel verilerin işlenmesi faaliyetleri, gelişen ve değişen dünya ile ilerleyen teknoloji sayesinde oldukça artmış ve buna paralel olarak kişisel verilerin korunması alanındaki düzenlemeler de hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin düzenlemeler yalnızca uluslararası alanda değil, ülkelerin kendi iç hukuklarında da düzenlenmiştir.

Türkiye her ne kadar 108 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'nin ilk imzacı ülkelerinden biri olmuş olsa da, uzun bir süre iç hukukunda düzenleme yapmamış ve onaylamanın uygun bulunmasına dair Kanun ancak 30 Ocak 2016'da kabul edilmiştir. Bu süre boyunca Avrupa Konseyi üyesi devletler arasında kişisel verilerin korunması alanında kapsamlı bir düzenleme yapmayan tek devletin de Türkiye olması dikkat çekicidir.[111] Bu süreç boyunca kişisel verilerin korunması alanında özel bir kanun bulunmamakla birlikte aşağıda yer verileceği üzere çeşitli metinlerde kişisel verilerin korunması düzenlenmiştir.

Ülkemizde kişisel verilerin korunması alanında yapılan ilk düzenlemenin 2004 yılında yayımlanan "Telekomünikasyon Sektöründe Kişisel Bilgilerin İşlenmesi ve Gizliliğin Korunması Hakkında Yönetmelik" olduğu söylenebilecektir. Bu yönetmelik

---

[110] Hüseyin Murat Develioğlu, **6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ile Karşılaştırmalı Olarak Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü uyarınca Kişisel Verilerin Korunması Hukuku,** İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, s.13.
[111] Küzeci, **a.g.e**., s.317.

2012 yılında yayımlanan "Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğin Korunması Hakkında Yönetmelik" ile ilga edilmiştir.[112]

Bunun yanı sıra 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile kişisel verilerin hukuka aykırı bir şekilde kaydedilmesi, ele geçirilmesi, yayılması ve belirli süreler sonunda yok edilmemesi gibi fiiller suç ihdas edilmiştir.

Kişisel verilerin korunması hakkının ilk kez anayasal düzeyde ele alınması ise 2010 anayasa değişiklinde gerçekleşmiştir. Bu dönem öncesinde ise kişisel verilerin korunması, Anayasa'nın insan onuru ve özel hayatın gizliliği hakkı kapsamında değerlendirilmekte idi.

Kişisel verilerin korunmasına dair ayrı bir kanunun yer almaması, özellikle Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde gündeme getirilmiş ve bu durum AB'nin Türkiye hakkında hazırladığı raporlarda da önemli bir eksiklik olarak ifade edilmiştir. Aynı zamanda yatırımcıların gerçekleştirecekleri veri aktarımları hususunda kanuni bir düzenlemenin bulunmamasının meydana getirdiği olumsuz etki de, bu konudaki eksikliği bir kez daha gözler önüne sermiştir.[113]

Geçmiş tarihlerde defalarca üzerine çalışma yapılan ancak yasalaşma süreci tamamlanamayan bu alanda ilk Kanun olan "Kişisel Verilerin Korunması Kanunu" 24 Mart 2016'da kabul edilerek 7 Nisan 2016'da yürürlüğe girmiştir.

Kişisel veriler, birden fazla disiplinin ilgi alanına girmesinin yanı sıra hukuk disiplinleri açısından da birçok alana konu olabilecek niteliktedir. Bu bölümde Türk hukukunda yer alan ve kişisel verilerin korunması alanına temas eden düzenlemelere temel olarak değinilmekle birlikte, çalışmamızın ilgili bölümlerinde yeri geldikçe farklı düzenlemeler açısından detaylara yer verilecektir**.**

---

[112] Ekin, **a.g.e.**, s.40.

[113] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **Kişisel Verilerin Korunması Kanununa İlişkin Uygulama Rehberi** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/yayinlar/K%C4%B0%C5%9E%C4%B0SEL%20VER%C4%B0LER%C4%B0N%20KORUNMASI%20KANUNU%20VE%20UYGULAMASI.pdf (Erişim Tarihi: 18.05.2024) s.8-9.

2.1.2.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Kişisel verilerin korunması kavramı, farklı temel hak ve özgürlüklerle yakından ilişkilidir. Bunlardan başta gelenleri özel hayatın gizliliği ve kişinin maddi ve manevi bütünlüğüdür. Dolayısıyla kişisel verilerin korunması hakkı, temelini farklı anayasal hükümlerde bulabilse de, etkili bir koruma arz edebilmesi adına ayrı, özel bir düzenlemeye de ihtiyaç duyulmaktadır.[114]

1982 Anayasası'nın ikinci kısım, ikinci bölümünde düzenlenen temel hak ve özgürlüklerden 20. maddede yer alan "özel hayatın gizliliği hakkı" düzenlemesine, 7 Mayıs 2010 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen ve 12 Eylül 2010 tarihinde referanduma sunulan Anayasa Değişikliği ile birlikte kişisel verilerin korunmasına dair bir hüküm eklenmiştir. Buna göre Anayasa'nın 20. maddesine 3. fıkra olarak:

> *"Herkes, kendisi ile ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak, kişinin kendisi ile ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızası ile işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir."*

hükmü eklenmiştir.

Yapılan bu ekleme ile herkes Anayasal bir hak olarak kişisel verilerin korunması, kişisel verileri hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bu verilerin düzeltilmesi veya silinmesini talep etme ve işlenme amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenme hakkına sahip olmuştur.[115] İlgili kişiye kişisel verileri

---

[114] Küzeci, **a.g.e**., s.318-321.

[115] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunmasını İsteme Hakkı**, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4184/Anayasal-Bir-Hak-Olarak-Kisisel-Verilerin-Korunmasini-IstemeHakki#:~:text=2010%20y%C4%B1l%C4%B1nda%205982%20say%C4%B1l%C4%B1%20Kanunla,verilerin%20korunmas%C4%B1n%C4%B1%20isteme%20hakk%C4%B1na%20sahiptir. (Erişim Tarihi : 19.05.2024) s.2-5.

üzerinde böyle bir kontrol hakkının sağlanması, aynı zamanda bireyin geleceğini tayin etme hakkı ile de yakından ilişkili olarak değerlendirilmelidir.

Bu bağlamda kişisel verilerin korunması hakkının sınırsız nitelikte olmadığı, Anayasa'nın 13. maddesi çerçevesinde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılabileceğinin yanı sıra; kişisel verilerin ancak ilgili kişinin açık rızası ile işlenebileceği, açık rıza dışında kalan işleme şartlarının ise ancak Kanun ile düzenlenebileceği söylenebilecektir.

2.1.2.2. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu(TCK)

Kişisel verilerin işlenmesi faaliyetlerinin tüm dünyada ivme kazanması ile birlikte, veri işleme esnasında gerçekleşecek ihlallere karşı da ceza hukuku alanında bazı düzenlemeler getirilmesi gerekliliği hasıl olmuştur.

5237 sayılı TCK öncesi dönemde, 765 sayılı Eski Türk Ceza Kanunu 132. maddede "haberleşmenin gizliliğini ihlal", 133. maddede "kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması", 134. maddede "özel hayatın gizliliğini ihlal" suçları düzenlenmiş olsa da, aşağıda yer verilen ve kişisel verilerin korunması ile doğrudan ilişkili suç tipleri 1 Haziran 2005 tarihinde 5237 sayılı TCK'nın yürürlüğe girmesiyle eklenmiştir.

Bu bağlamda kanun koyucu tarafından 5237 sayılı TCK'nın "Kişilere Karşı Suçlar" başlıklı ikinci kısmının "Özel Hayata ve Hayatın Gizliliğine Karşı Suçlar" başlıklı dokuzuncu bölümünde bazı suçlar düzenlenmiştir. TCK, 135. maddesinde "kişisel verilerin kaydedilmesi", 136. maddesinde "verilerin hukuka aykırı olarak verilmesi veya ele geçirilmesi", 138. maddesinde "verilerin yok edilmemesi" suçlarına ve yaptırımlarına yer vermiştir. TCK'nın 139. maddesine göre ise bu suçlar şikayete bağlıdır. Yine aynı Kanun'un 140. maddesi uyarınca ise bu suçlarla ilgili olarak tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirlerine hükmolunabilecektir.[116]

[116] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **Kişisel Verilerin Korunması Alanında Uluslararası ve Ulusal Düzenlemeler,** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4183/Kisisel-Verilerin-Korunmasi-Alaninda-Uluslararasi-ve-Ulusal-Duzenlemeler (Erişim Tarihi:19.05.2024) s.12.

Bu noktada 5237 sayılı TCK'nın yürürlüğe girdiği tarih 1 Haziran 2005 olduğundan ve bu tarihte henüz "kişisel veri" tanımına yer veren KVKK yürürlüğe girmediğinden; yaptırım öngören hükümlerin uygulanması noktasında kritik önem arz edecek olan "kişisel veri" tanımına bizzat Ceza Kanununda yer verilmemesi kanımızca sistematik bakımından sorunludur. Zira bu dönemde kişisel veri tanımı için Yargıtay kararları[117] ve TCK'nın gerekçesine başvurulabilmektedir. Günümüzde 6698 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi birlikte bu sorunun çözüme kavuştuğu ve 17. maddesinde "*Kişisel verilere ilişkin suçlar bakımından 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 135 ila 140'ıncı madde hükümleri uygulanır"* şeklinde yer verilen atıf ile iki Kanun arasındaki bağlantının da kurulmuş olduğu söylenebilecektir.

2.1.2.3. 4857 sayılı İş Kanunu

Kişisel verilere ilişkin ilkelere uygun hareket edilmesi gerekecek bir diğer alan da şüphesiz işçi-işveren ilişkisidir. İşçinin işverene karşı korunması hususunun, işçinin kişisel verilerinin korunmasını da kapsayacağı doktrinde belirtilmiştir.[118]

İş hukukunda kişisel verilerin korunmasına ilişkin Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 1996 yılında kabul edilen "İşçilerin Kişisel Verilerinin Korunması Hakkında Uygulama Kodu", taraflar için bağlayıcı nitelikte olmasa da, yol gösterici nitelikte ve ilerleyen süreçte bu alanda yapılan düzenlemelerin, toplu sözleşme hükümlerinin ve alınacak önlemlerin tespitinde önemli yer tutmaktadır.

4857 sayılı İş Kanunu'nun 75. maddesinde her işçi için özlük dosyası tutulması gerekliliği düzenlenmiştir. Buna göre işverenlerce bu özlük dosyasının içerisinde çalıştırdıkları işçinin kimlik bilgileri ile birlikte İş Kanunu ve diğer mevzuat uyarınca işverence düzenlenmesi zorunlu olan her türlü belgeye yer verilmelidir. İş Kanunu'nda özlük dosyasında yer alacak olan içeriğe dair herhangi bir sınırlamadan bahsedilmemekle birlikte, özlük dosyası kanımızca iş ilişkisinin başlangıcı, devamı ve sona ermesine ilişkin mevzuatta öngörülen belge ve kayıtların ve iş ilişkisinin gerekli kıldığı belgelerin bulunduğu kişisel bir dosya olarak düşünülmelidir.

[117] Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 17.02.2014 tarihli ve E. 2013/9669, K. 2014/3760 sayılı kararı.
[118] Deniz, **a.g.e.,** s.24.

İş ilişkisinde kişisel verilerin önemi aşikar olmasına karşın ülkemizde işçinin kişisel verilerinin korunması alanında özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda ileride değinilecek Türk Borçlar Kanunu'nun 419. maddesi ve Türk Medeni Kanunu'nun kişilik haklarına dair hükümleri ile KVKK'nın ilgili hükümleri gündeme gelmektedir.[119]

2.1.2.4. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu(TMK)

Kişisel verilerin farklı hukuk sistemlerinde fikri mülkiyet hukuku ya da ABD'de mülkiyet hakkı kapsamında[120] değerlendirilmesine karşın, Türk hukukunda kişilik hakkı çerçevesinde ele alındığı kabul edilmektedir.[121]

Kişilik hakkı, kişinin salt olarak insan olmasından kaynaklanan ve hak ve fiil ehliyeti dışında hukuk düzenince korunan tüm menfaatleri olarak tanımlanmaktadır.[122] Bu bağlamda kişisel verilerin hukuka aykırı şekilde işlenmesi sonucunda kişilik haklarının zedelendiğinden bahsedilebilecektir. Kişisel verilerin korunması ile kişilik hakkının korunması arasındaki ilişki, YHGK kararında[123] da bireyin kişiliğini serbestçe geliştirmesinin ve kişiliğinin korunmasının ancak bireyin kişisel verilerine dair haklarının korunmasıyla mümkün olacağı şeklinde ortaya konmuştur.

4721 sayılı TMK ile kişilik hakkı ve kişilik hakkına yöneltilen saldırılar karşısında başvurulabilecek hukuki yollar düzenlenmiştir. Şöyle ki, 23. maddede kişinin kendi rızası ile, 24. maddede ise kendi rızası dışında kişilik haklarına saldırıda bulunulması halleri koruma altına alınmış ve 25. maddede ise kişinin başvurabileceği hukuki yollar sıralanmıştır.

Özetle TMK, kişisel verilerin korunması ile bireyin özel hayatının gizliliği, şeref ve onuru gibi perspektiflerden kişilik hakları çerçevesinde genel bir yaklaşıma sahiptir.

---

[119] **a.g.e.**
[120] Sinan Sami Akkurt, "Kişisel Veri Kavramının Hukuki Niteliğine İlişkin Yaklaşımlara Mukayeseli Bir Bakış", **KVKD,** C.2, S.1, 2020, s.22.
[121] Deniz, **a.g.e**., s.23 ; Küzeci, **a.g.e**., s.447.
[122] Serap Helvacı, **Gerçek Kişiler**, 8.b., İstanbul: Legal Yayınları, 2017, s.24.
[123] Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 17.06.2015 tarihli ve E. 2014/456, K. 2015/1679 sayılı kararı.

2.1.2.5. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu(TBK)

TMK başlığında yapılan açıklamalara ek olarak, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesi sonucunda zarara uğrayan kişilerin, TBK m. 49[124] uyarınca tazminat talebinde bulunabileceğinden bahsedilebilecektir. Zira KVKK'nın ilgili kişi haklarını düzenleyen 11. maddesinin 1. fıkrasının (ğ) bendi uyarınca herkes, kişisel verilerinin kanuna aykırı olarak işlenmesi sonucunda zarara uğrar ise bu zararın giderilmesini talep etme hakkına sahiptir. Bu atıf ile ilgili kişinin zararın giderimi talebini TBK kapsamında haksız fiil sorumluluğuna giderek gerçekleştirebilmesi gerekmektedir.

2.1.2.6. 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu(EHK)

Her gün artan teknolojik gelişmeler sonucunda yaşamımızın bir parçası haline gelen elektronik haberleşme sektöründe yer alan kişisel verilerin korunması hususunda 10 Kasım 2008 tarihinde yürürlüğe giren EHK, 4. maddesi ile ilke olarak bilgi ve haberleşmede gizliliği işaret etmiştir. Aynı Kanun'un 6. maddesinde Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu(BTK)'na bu Kanun ile kendisine tanımlanan görevlere ilişkin yönetmelik, tebliğ ve diğer ikincil düzenlemeleri çıkarma yetkisi verilmiştir.

Bunun yanı sıra anılan Kanun'un 51. maddesinin ilk halinde BTK'nın elektronik haberleşme sektörüyle ilgili kişisel verilerin işlenmesi ve gizliliğin korunmasına dair usul ve esasları belirlemeye yetkili olduğu düzenlenmişti. 2014 yılında Anayasa Mahkemesi(AYM) kararı[125] ile iptal edilen bu hüküm, yasama yetkisinin devredilmezliği ile temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlandırılabileceği anayasal ilkelerine aykırı bulunmuştur.

51. maddenin yürürlükte bulunan halinde ise KVKK'nın 4. maddesinde belirtilen temel ilkelere yer verilmiş(m.51/1), mevzuat ve yargı kararlarının gerektirdiği haller dışında haberleşmenin dinlenmesi, kayda alınması, saklanması, kesilmesi, takibi gibi fiiller haberleşmeye taraf olanların tamamının rızası olmadığı

[124] *TBK MADDE 49- "Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.*
Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür."
[125] Anayasa Mahkemesinin 26.07.2014 tarihli ve E. 2013/122, K. 2014/74 sayılı kararı.

takdirde yasaklanmıştır(m.51/2). Aynı zamanda veri güvenliği ve çerez kullanımı(m.51/3-4) hususları düzenlenerek, kişisel verilerin gizliliği, güvenliği ve amacına uygun kullanımından işletmeciler sorumlu tutulmuş(m.51/12); elektronik haberleşme ve trafik verilerinin gizliliği vurgulanmıştır. Ayrıca Kanun'da(m.51/10) verilen hizmetlere ilişkin verilerin saklanma sürelerine de; soruşturma, inceleme, denetleme veya uzlaşmazlığa konu olan kişisel verilerin ilgili süreç tamamlanıncaya kadar, kişisel verilere ve ilişkili diğer sistemlere yapılan erişimlere ilişkin işlem kayıtları iki yıl, kişisel verilerin işlenmesine yönelik abonelerin/kullanıcıların rızalarını gösteren kayıtlar ise asgari olarak abonelik süresince şeklinde yer verilmiştir.

2.1.2.7. 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun(ETHK)

Elektronik ticaret alanı, bilişim teknolojilerinin günlük hayatımıza yansımasının belki de en net görülebileceği alanlardan biridir.[126] Bu kapsamda satıcılar, çok sayıda müşteriye kolay ulaşım sağlayarak kazançlarını artırabilme fırsatı elde etmekte; müşteriler ise çok sayıda satıcının bulunduğu ve dolayısıyla rekabetin arttığı bu ortamda daha uygun fiyata daha kaliteli ürün ya da hizmetlere ulaşabilmektedir. Önemi artan bu alanla ilgili usul ve esaslar ile ilgili temel düzenleme ise 23 Ekim 2014 tarihinde kabul edilen ve 5 Kasım 2014'te yürürlüğe giren 6563 sayılı ETHK olmuştur.

ETHK ile temel olarak hizmet sağlayıcı ve aracı hizmet sağlayıcıların sorumlulukları, elektronik ticarete dair bilgi verme yükümlülükleri, ticari iletişim, elektronik iletişim vasıtaları ile kurulan sözleşmeler ve yaptırımlar düzenlenmiştir.

ETHK'nın 6. maddesi uyarınca ticari elektronik ileti gönderilmesi, kural olarak ilgili kişinin onayına bağlıdır. Ancak alıcıların önceden onayları alınmak şartıyla gönderimi sağlanabilecek olan ticari elektronik iletiler, aynı maddenin 2. fıkrası uyarınca esnaf ve tacirlere önceden onay alma şartı bulunmaksızın gönderilebilecektir. Onayın alınmasında herhangi bir şekli geçerlilik şartı bulunmamakla birlikte, aynı Kanun'un 8. maddesi uyarınca alıcılar onaylarını herhangi bir sebep göstermeksizin

[126] Küzeci, **a.g.e**., s.469-470.

dilediği zaman geri alabilecektir. Esnaf ve tacirlerin yanı sıra bir diğer istisna ise, kişinin kendisi ile iletişime geçilmesi adına paylaştığı iletişim bilgileri kapsamında, mal ve hizmetlere dair değişiklik, kullanım, bakım konularında gönderilecek ticari elektronik iletiler için ayrıca onay aranmayacaktır.

Kanun'un mülga 10. maddesi uyarınca hizmet sağlayıcı ve aracı hizmet sağlayıcıların bu Kanun kapsamında gerçekleştirdiği eylemlerle temin ettiği kişisel verilerin saklanması ve güvenliğinden sorumlu tutularak, bu kişisel verilerin ilgili kişinin açık rızası olmaksızın üçüncü kişilere aktarılması veya farklı amaçlarla işlenmesi yasaklanmıştır. Ancak KVKK ile elektronik ticaret mevzuatı arasındaki karışıklığa son vermek adına 1 Temmuz 2022 tarihinde anılan 10. madde yürürlükten kaldırılmıştır.

2.1.2.8. 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu(KVKK)

Türkiye'de kişisel verilerin korunması alanında özel bir kanun yapılması fikri, eski tarihlere dayanmaktadır. 1989'da kurulan ilk komisyon dağılmış, 2000 yılında kurulan yeni komisyon ise kanun tasarısı hazırlamayı başarmıştır ancak tasarı çeşitli nedenlerle kanunlaşamamıştır. 2008 ve 2014 yıllarında hazırlanan tasarılar ise kadük kalmıştır. Nihayet 24 Mart 2016 tarihinde kabul edilen 6698 sayılı KVKK, 7 Nisan 2016 tarih ve 29677 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.[127]

Önceki bölümlerde yer verildiği üzere, Anayasa'nın 20. maddesine eklenen 3. fıkra ile birlikte, kişisel verilerin korunmasına ilişkin usul ve esasların kanun ile düzenlenebileceği hüküm altına alınmıştır. Aynı husus, AYM'nin 09.04.2014 tarihli kararında da[128] yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesi ışığında kanuni düzenleme yapılması gerektiği şeklinde değerlendirilmiştir.[129] Önceki tarihlerde farklı dağınık düzenlemelere sahip olan Türkiye'nin bu alanda ayrı bir özel kanun kabul etmesi gerekliliklerinden biri de bu olmuştur. Kaldı ki, 108 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'ni 1981 tarihinde

[127] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Kişisel Verilerin Korunması Alanında…, s.11.
[128] Anayasa Mahkemesinin 09.04.2014 tarihli ve E. 2012/122, K. 2014/74 sayılı kararı.
[129] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Sıkça Sorulan Sorular,** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4196/Kisisel-Verilerin-Korunmasi-Kanunu-Hakkinda-Sikca-Sorulan-Sorular (Erişim Tarihi:19.05.2024) s.15.

imzalamasına karşın Türkiye, bu sözleşmeyi uygun bulma kanununu da 35 yıl sonrasında kabul etmiştir.

KVKK'nın gerekçesinde de belirtildiği üzere, Kanun'un içeriğinde 95/46/EC sayılı Direktif'in önemli etkisi bulunmaktadır. Zira GVKT, KVKK'nın kabul tarihinde henüz yürürlükte değildir. Bu durumla ilgili doktrinde çeşitli görüşler bulunmaktadır; bir görüşe göre[130] Direktif'in baz alınması ülkemizi güncel gelişmelerin gerisinde bırakacak niteliktedir, diğer görüşe göre[131] ise Direktif üzerinde AB'nin uzun süreli deneyimlerinden yararlanılarak daha isabetli bir uygulamaya erişilebilecektir.

12.03.2024 tarihli ve 32487 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile KVKK'da yer alan hükümlerin bazılarında da değişikliğe gidilmiş ve bu değişiklikte özellikle özel nitelikli kişisel verilerin işlenme şartları ve kişisel verilerin yurtdışına aktarılması noktalarında GVKT'nin etkileri görülmektedir. Yapılan değişiklikler 01.06.2024 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, kişisel verilerin yurtdışına aktarılmasına ilişkin usul ve esasları düzenleyen 9. maddenin 1. fıkrası, 01.09.2024 tarihine kadar değiştirilen haliyle birlikte uygulanmaya devam etmiştir. Ancak yapılan değişiklikler ile birlikte GVKT ile KVKK'nın tamamen uyumlu hale gelmediği konusunda doktrinde tartışmalar devam etmektedir. Kanımızca da gerçekleştirilen değişiklikler ile uygulamada en çok dile getirilen ve yer yer uygulamayı imkansız hale getiren hususlar dikkate alınarak değiştirilmiştir ancak bu değişikliklerin GVKT ile tam uyumlu olduğunu söylemek güçtür. KVKK'nın ilgili hükümleri çalışmamızda yeri geldikçe ayrıca ele alınacaktır.

2.2. Kişisel Verilerin Korunması Hukukuna Dair Temel Kavramlar

2.2.1. Kişisel Veri ve Unsurları

Kişisel verilerin korunmasından bahsedebilmek adına öncelikle "*kişisel veri*" kavramının tanımı üzerinde durulmalıdır. Bu noktada öncelikle "*veri*" kavramının irdelenmesi ve hukuki açıdan ise "kişisel veri" tanımının yapılması önem arz

[130] Dülger, **"İnsan Hakları…",** s. 102.
[131] Furkan Güven Taştan, **Türk Sözleşme Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 24.

etmektedir. Çünkü yürürlükteki veri koruma yasaları göz önüne alındığında koruma sağlanan verinin "kişisel veri" olduğu görülmektedir. Bu bağlamda sağlanan koruma, kişilere kişisel verileri üzerinde birtakım haklar tanımak ve kişisel verilerin işlenmesi faaliyeti ile meydana gelebilecek hukuka aykırılıklar noktasında başvurulacak hukuki yollar düzenlenmesidir. Zira veri koruma yasaları ile sağlanan bu korumanın kapsamını tespit edebilmek adına da öncelikle "kişisel veri" kavramının sınırlarının çizilmesi gerekmektedir.

Kişisel verinin tanımı üzerinde doktrinde ve gerek ulusal gerekse uluslararası düzenlemelerde, "*kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi*" olarak görüş birliğine varılmıştır.[132] Benzer şekilde, AYM de 09.04.2014 tarih ve E. 2013/122, K. 2014/74 sayılı kararında kişisel veriyi "belirli veya kimliği belirlenebilir olmak şartıyla, bir kişiye ilişkin bütün bilgiler" olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda, ad, soyad, doğum tarihi ve doğum yeri gibi bireyin sadece kimliğini ortaya koyan bilgiler değil; aynı zamanda telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, özgeçmiş, resim, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, genetik bilgiler, IP adresi, e-posta adresi, hobiler, tercihler, etkileşimde bulunulan kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri gibi kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlenebilir kılan tüm veriler kişisel veri kapsamında kabul edilmiştir.

Konu ile ilgili TCK'nın "Kişisel Verilerin Kaydedilmesi" başlıklı 135. maddesinin gerekçesinde, gerçek kişi ile ilgili her türlü bilginin kişisel veri olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ancak 6698 sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu yürürlüğe girmeden önce ulusal düzenlemelerde kişisel veri tanımına yer verilmemiş olup, YCGK, 17.06.2014 tarih ve E. 2012/12-1510, K. 2014/331 sayılı

[132] OECD Rehber İlkeleri m.1/b; 108 sayılı Avrupa Konseyi Sözleşmesi m.2/a; 95/46/EC sayılı Direktif'in m.2/a; Genel Veri Koruma Tüzüğü m.4/1; KVKK m.3/1-d.

kararında[133] yukarıda ele alınan düzenlemelere atıf yapılarak kişisel veri olarak değerlendirilebilecek bilgiler sayılmıştır.

24.07.2012 tarih ve 28363 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ve yayım tarihinden 6 ay sonra yürürlüğe giren Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğin Korunması Hakkındaki Yönetmelik'in 3/1-h maddesi uyarınca ise kişisel veri, "*belirli veya kimliği belirlenebilir gerçek ve tüzel kişilere ilişkin bütün bilgiler*" şeklinde tanımlanmıştır. Burada yukarıda ele alınan diğer tanımlamaların aksine, tüzel kişilere ilişkin bilgilerin de kişisel veri olabileceği işaret edilmektedir.

Bir verinin kişisel veri olarak değerlendirilebilmesi için bulundurması gereken birtakım unsurlar söz konusudur. Kişisel verilerin ulusal ve uluslararası düzenlemeler ele alındığında genel olarak kabul görmüş üç unsuru bünyesinde barındırması gerektirdiği kabul edilmektedir. Bunlardan ilki "bir bilginin bulunması", ikincisi "bilginin bir kişiyi belirli veya belirlenebilir kılması" ve son olarak "bilginin gerçek kişiye ait olması"dır. Anılan üç unsurun bir arada bulunmadığı durumlarda bir kişisel verinin de mevcudiyetinden bahsedilemeyecektir.

2.2.1.1. Bir Bilginin Bulunması

Ulusal ve uluslararası düzenlemelere bakıldığında kişisel veri kavramının unsurlarından ilki *bir bilginin bulunması*dır. Kişisel veri tanımında yer alan *her türlü bilgi* ifadesinin oldukça geniş kapsamlı bir ifade olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre bir kişinin özel hayat ve aile yaşamına dair bilgiler kişisel veri olarak

[133] Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 17.06.2014 tarih ve E. 2012/12-1510, K. 2014/331 sayılı kararı: *"(...) Kişinin; Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı, doğum tarihi, doğum yeri, nüfusa kayıtlı olunan yer (İl, İlçe, mahalle veya köy), anne ve baba adı, medeni hali (Evli, bekâr, boşanmış), nüfusa kayıtlı olduğu cilt ve aile sıra no, kan grubu, evlenme tarihi, boşanma tarihi ve mahkeme kararı bilgileri, adı-soyadı veya diğer kayıt düzeltmeleri, vatandaşlıktan çıkarılma bilgileri, evlatlık ilişkisi, adresi, dini, bitirilen okullar (ilk-orta-yüksek), hastalıkları, hastalıkları ile ilgili tahlil sonuçları (DNA bilgileri), mali durumu (servet, aldığı ücretler), ahlaki eğilimleri, zaafları, çevre ile ilişkileri, hatıra, anı ve günlükle ilgili defterindeki bilgileri, siyası görüşü (oy verdiği partiler, üye olduğu dernekler), alışkanlıkları, sevdiği kitaplar veya gazeteler, alışveriş eğilimleri, vergi numarası, e posta adresi ve şifresi, banka bilgileri, bilgisayarının IP numarası, emeklilik ve kurum sicil numarası, aldığı ödüller, parmak izi, avuç içi izleri, mektupları, yazıları, kitapları, telefon numaraları, mesajları, fiziki kimliği (boy, kilo, engellilik durumu, ten rengi, göz rengi, saç rengi ve şekli, sesi, genel görünüm, ayak ve beden numarası) ve çok daha fazla bilgi kişisel veri kapsamında değerlendirilebilecektir.(...)"*

değerlendirebileceği gibi, kişinin iş ilişkileri ve ekonomik ve sosyal yaşamına dair bilgiler de kişisel veri olarak kabul edilebilecektir.

Bir kişiye ilişkin bilgilerin kişisel veri olarak kabul edilmesi, bu bilgilerin gizli olmasını gerekli kılmamaktadır. Örneğin kişinin kredi kartı şifresi gibi bilgiler kişisel veri olduğu gibi, bir kişinin fiziksel özellikleri, arabasının markası gibi herkesçe rahatça ulaşılabilecek şekilde aleni bilgiler de kişisel veri kapsamına girebilmektedir.[134]

Bilginin nesnel ya da öznel nitelikte olması, kişisel veri niteliğini haiz olup olmadığı hususunda önem arz etmemektedir.[135] Şöyle ki, bir kişinin boyu, kilosu, saç rengi gibi objektif durumları tasvir eden nesnel bilgiler kişisel veri olarak değerlendirilebileceği gibi, kişinin başarılı ya başarısız olması gibi sübjektif durumları tasvir eden öznel nitelikteki bilgiler de kişisel veri kapsamında kabul edilebilecektir.

Ayrıca bir bilginin kişisel veri niteliğini haiz olup olmadığı değerlendirmesinde o bilginin doğruluğunun ispatlanmış olması da aranmaz. Bir başka ifadeyle gerçeğe aykırı nitelikteki bilgiler de kişisel veri niteliğini haiz kabul edilerek veri koruma düzenlemelerinin kapsamında değerlendirilmektedir. Veri koruma kuralları ile bilginin yanlış olabilme olasılığı öngörülmekte ve bu durum gerçekleştiği takdirde ilgili kişinin başvurabileceği uygun çözüm yolları düzenlenmiştir.[136]

Bir bilginin kişisel veri olup olmadığını değerlendirirken bilginin hangi formatta olduğu hususu da önem arz etmemektedir. Bilgi, diğer şartları bünyesinde barındırdığı sürece bu bilginin alfabetik, sayısal, çizgisel, fotografik, akustik, kağıt üzerinde veya bilgisayarda yer alması, o bilginin kişisel veri olarak kabul edilmesine engel olmayacaktır.[137]

---

[134] Hüseyin Can Aksoy, **Medeni Hukuk ve Özellikle Kişilik Hakkı Yönünden Kişisel Verilerin Korunması**, Ankara: Çakmak Yayınevi, 2010, s.14.
[135] Aşıkoğlu, **a.g.e.** s.8.
[136] Article 29 Data Protection Working Party Opinion 4/2007 on the Concept of Personal Data, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp215_en.pdf (Erişim Tarihi: 04.09.2024) s.6.
[137] **a.g.e.,** s.8.

2.2.1.2. Bilginin Bir Kişiyi Belirli veya Belirlenebilir Kılması

Kişisel verinin unsurlarından ikincisi, bir kişinin kimliğini belirli veya belirlenebilir kılmasıdır. Yani kişisel veri niteliğini haiz bir bilginin, belirli veya belirlenebilecek bir kişiye ait olması gerekmektedir. Bir bilgi, dolaylı veya doğrudan bir gerçek kişi ile ilişkilendirildiğinde kişinin kimliği belirli ya da belirlenebilir hale gelebiliyorsa o bilginin kişisel veri niteliğini haiz olduğundan bahsedilebilecektir.

Belirli olmak, bir kişinin bir grup insan arasından ayırt edilebilir olmasını ifade etmektedir. Örneğin, bir kişinin kimlik numarası ile başka bir araca gerek duyulmaksızın belirlenmesi mümkündür.

Belirlenebilirlik ise bir kişinin diğer bir grup kişiden henüz tam ayırt edilmemiş olmakla birlikte diğerlerinden ayrılabilmesinin mümkün olduğu halleri ifade etmektedir. Örneğin, yaygın olarak kullanılan bir isim, aynı adı taşıyan birden fazla kişinin bulunması sebebiyle tek başına kişisel veri niteliğini haiz olarak değerlendirilemeyecektir. Ancak konum, çalıştığı yer, araç plakası gibi bilgilerle birleştirildiği takdirde bu kişinin diğerlerinden ayırt edilmesi sağlanarak o kimsenin kimliği belirlenebilecektir.

Bir diğer anlatımla doğrudan ya da basit bir bağlantı ile kişinin kimliğini ortaya çıkarabilen bilgiler, belirli veya belirlenebilir kişiye ilişkin veriyi oluşturacaktır. Buna karşın, bilginin kime ait olduğu bilinmiyor veya bilinebilecek bir durumda da değil ise bu verilerin kişisel veri niteliğini haiz olduğu söylenemeyecektir. Bu konuda Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD), IP adresinin ek bazı bilgiler ile birlikte ilgili kişiyi belirleyebilecek nitelikte bir bilgi olduğundan, bu kişiyi belirlenebilir kıldığını değerlendirmiştir.[138]

Uluslararası düzenlemelerden GVKT ise m. 4/1'de isim, kimlik numarası, konum bilgisi, çevrimiçi unsurların bir kişiyi belirli kılabilecek temel unsurlar olarak örnek saymıştır. Bu örnekler sınırlı sayım yöntemi ile belirtilmemiş olup, bir kişinin

[138] ABAD'ın 19.10.2016 tarihli ve C-582/14 sayılı Patrick Breyer v. Almanya kararı (Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62014CJ0582 (Erişim Tarihi: 03.05.2024)

belirlenebilir sayılmasını etkileyecek unsurların sınırlı olarak sayılması mümkün değildir.

2.2.1.3. Bilginin Gerçek Kişiye Ait Olması

Kişi kavramının kapsamı hususunda doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Kişi kavramının yalnızca gerçek kişileri mi yoksa gerçek kişilerin yanı sıra tüzel kişileri de mi içerdiği noktasında farklı görüşler mevcuttur. Doktrindeki baskın görüşe göre veri korumasının kapsamına yalnızca gerçek kişiler girmelidir. Bu görüşe göre, yalnızca gerçek kişiler özel hayata sahip olabilirler, ancak tüzel kişilerin verileri gizlilik kapsamında ticari sır olarak veya sözleşme, haksız fiil ya da marka, patent, telif hakkı gibi fikri mülkiyet haklarından oluşan alternatif yöntemlerle korunması gerekmektedir.[139]

Tüzel kişilerin verilerinin de koruma kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunan diğer görüşe göre ise tüzel kişilere ilişkin verilerden gerçek bir kişiye ulaşılmasının muhtemel olduğu durumlarda, tüzel kişilerin verilerinin de korunması gerekecektir. Buna göre gerçek kişilerin tümü için gereken koruma düzeyi aynı olamayacağı gibi, tüzel kişiler açısından da koruma seviyesinin farklılaşması gerekmektedir.[140]

95/46/EC sayılı Direktif'in 2. maddesine göre, kişisel veri, "doğrudan ya da dolaylı olarak bir gerçek kişi ile ilgili olabilecek ve onu belirlenebilir kılacak her türlü bilgi" olarak tanımlanmaktadır. GVKT'nin 4. maddesine göre ise, kişisel veri, "tanımlanmış yahut tanımlanabilir bir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi" olarak tanımlanmaktadır. KVKK "Tanımlar" başlıklı 3/1-d maddesi ile kişisel veri, "kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ait her türlü bilgi" olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla veri koruması hususunda pozitif hukuk ele alındığında, kişisel verinin yalnızca gerçek kişilere ait bilgileri koruma alanına aldığı sarihtir. Bu tutumun temelinde kişisel verilerin bir insan hakkı olarak korunması gerektiği düşüncesi

[139] Ekin, **a.g.e**., s.12-13; Durmuş Tezcan, "Bilgisayar Karşısında Özel Hayatın Korunması", **Anayasa Yargısı Dergisi**, C:8, (1991), s. 389.
[140] Ekin, **a.g.e**., s.12-13; Nilgün Başalp, **Kişisel Verilerin Korunması ve Saklanması**, 1.b., Ankara: Yetkin Yayınları , 2004, s.35.

yatmaktadır. Aynı zamanda kişisel verilerin korunmasındaki hedef, temel hak ve özgürlükleri korumak olduğundan kapsam yalnızca gerçek kişilerle sınırlı olarak değerlendirilmektedir.

Tüzel kişiler, KVKK kapsamındaki koruma rejiminden faydalanamamakla beraber, TMK'nın 24. maddesi[141] kapsamındaki genel kişilik haklarını koruyan hükümden, koşulları oluştuğu takdirde faydalanabileceklerdir.[142]

Aynı şekilde TCK'nın gerekçesine de bakıldığında 135. maddesinin gerekçesinde "Gerçek kişi ile ilgili her türlü bilgi, kişisel veri olarak kabul edilmelidir." şeklinde ifade edilerek kanun koyucunun yalnızca gerçek kişilere ilişkin bilgilerin kişisel veri niteliğini haiz olacağı yönündeki iradesi görülmektedir. Kurul da bir kararında[143] tüzel kişiliğe ait verilere ulaşım talebini açıkça kapsam dışı bırakmıştır.

Ölüm ile birlikte kişilik hukuken sona ermiş olacağından ölmüş bir kişiye ait veriler, kişisel veri niteliğini haiz kabul edilemeyecektir. Ancak ölmüş bir kişinin verilerinin yakınları ile ilişkili olması halinde, bu veriler mirasçıları açısından kişisel veri niteliğini haiz olabilecektir.[144] Bu anlamda özetle, ölülerin kural olarak kişisel verilerin korunması kapsamı dışında bırakıldığından ve ölüye ait olan verilerin ancak hayatta olan başka bir kişiyle bağlantılı olması halinde kişisel veri olarak kabul edileceği ifade edilmelidir. Bu duruma örnek olarak ölen kişinin sahip olduğu genetik hastalıkları hakkındaki bilgilerin alt-üst soyu bakımından önem arz etmesi ve bu kişiler açısından kişisel veri niteliğini taşımaları verilebilecektir.[145]

---

[141] TMK madde 24: "Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir.
Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır."

[142] Leyla Keser Berber ve Ali Cem Bilgili, **Güncel Gelişmeler Işığında Kişisel Verilerin Korunması Hukuku**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020, s.103.

[143] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 19.11.2018 tarihli ve 2018/131 sayılı kararı, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/5423/2018-131 (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

[144] Dülger, **a.g.e., s.**105.

[145] Çekin, Berktaş ve Akıncı, **a.g.e.**, s. 113.

2.2.2. Özel Nitelikli Kişisel Veriler

Uluslararası düzenlemelerde "hassas veri", "özel koruma gerektiren veri", "özel tür veri" olarak da farklı şekillerde adlandırılan ve diğer verilerden temel hak ve özgürlükleri daha ciddi ihlal edebilecek nitelikte olması noktasında ayrı tutulan bir veri türü mevcuttur. Bu veri türü, çalışmamızda KVKK'nın 6. maddesinde de yer aldığı şekliyle "*özel nitelikli kişisel veri*" olarak anılacaktır. KVKK'nın 6. maddesinde özel nitelikli kişisel veriler, "Kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkumiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik verileri" olarak tanımlanmıştır.

KVKK bağlamında özel nitelikli kişisel veriler kategorisi ayrı olarak düzenlenmiş ve bu kategoriye giren verilerle ilgili sınırlı sayım yoluna gidilmiştir. Kanun'da bu veri kategorisinin ayrı olarak düzenlenmiş olması, özel nitelikli kişisel verilere atfedilen öneme işaret etmektedir. Buna binaen özel nitelikli kişisel verilerin ifşa edilmesi durumunda veri sahibi kişilerin ayrımcılığa maruz kalabilme ihtimalinin mevcut olduğu Kanun'un gerekçesinde de işaret edilmiştir. Gerçekten de özel nitelikli kişisel verilerin ifşası ile veri sahibi kişi hakkında öğrenilen siyasi düşüncesi, cinsel yaşamına dair bilgiler, sahip olduğu hastalık bilgileri vb. toplum tarafından ayrımcılığa uğraması riskini barındırmaktadır.

Kanımızca özel nitelikli kişisel verilerin kategorize edilerek mutlak olarak özel nitelikli-özel nitelikli olmayan şeklinde kesin bir ayrıma tabi tutulması kendi içerisinde bazı dezavantajları da barındırmaktadır. Bunun yerine verilerin niteliği, verilerin işlenme ve kullanımının hangi şartlar altında gerçekleştiğine göre ve özellikle veri sahibinin menfaati, muhtemel alıcılar, verinin elde edilme amacı, işlenme koşulları ve işlenmesinin ilgili kişiler üzerindeki sonuçları göz önüne alınarak tayin edilmelidir.

Özel nitelikli kişisel verilerin sınırlı sayımı, birden fazla özel nitelikli olmayan kişisel verinin işlenmesi sonucunda ortaya çıkan sonucun ifşası ile ilgili kişi açısından ayrımcılığa maruz kalabilecek nitelikte bir hassasiyete sebebiyet verebilecek durumlarda duraksamaya neden olabilecektir. Bu sebeple özel nitelikli kişisel verilerin sınırlı sayım yöntemi, hedeflenen koruma alanını daraltabilecek niteliktedir. Kaldı ki,

teknolojik gelişmelerle birlikte hızla değişen değerler, günümüzde insanların ihtiyaçlarını da temelden değişime uğratmaktadır. Bu bağlamda düzenlemelerde özel nitelikli kişisel veri olarak sayılan verilerin zamanla sahip oldukları ve korunmaya değer görülen hassasiyetlerini kaybedebileceği gibi, özel nitelikli kişisel veri olarak sayılmayan verilerin zamanla korunması ihtiyacı artabilecektir. Bu hususta özellikle finansal verilerin KVKK başta olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası düzenlemede özel nitelikli veri olarak düzenlenmemesine karşın, ilerleyen teknoloji ile birlikte daha fazla korunmaya muhtaç olduğu ve insanların ayrımcılığa uğrama tehlikesini artırdığından bahsedilebilecektir.

2.2.3. Kişisel Veri İşleme Faaliyeti

GVKT'nin 4. maddesinin 2. fıkrasında işleme, "otomatik araçlarla olup olmadığına bakılmaksızın kişisel veri veya kişisel veri setleri üzerinde gerçekleştirilen toplama, kaydetme, düzenleme, yapılandırma, depolama, uyarlama veya değiştirme, erişme, başvurma, kullanma, yayınlama, yayma veya başka bir şekilde ulaşılabilir hale getirme suretiyle ifşa etme, sıralama veya birleştirme, sınırlama, silme veya imha etme gibi işlem ya da işlemler dizisi" olarak tanımlanmıştır.

Mevzuatımız açısından ise KVKK'nın 3. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendinde kişisel verilerin işlenmesi "kişisel verilerin tamamen veya kısmen otomatik olan ya da herhangi bir veri kayıt sisteminin parçası olmak kaydıyla otomatik olmayan yollarla elde edilmesi, kaydedilmesi, depolanması, muhafaza edilmesi, değiştirilmesi, yeniden düzenlenmesi, açıklanması, aktarılması, devralınması, elde edilebilir hale getirilmesi, sınıflandırılması ya da kullanılmasının engellenmesi gibi veriler üzerinde gerçekleştirilen her türlü işlem" olarak tanımlanmaktadır.

Anlaşıldığı üzere KVKK'da yer alan tanımlama, GVKT ile paralellik göstermektedir. Her ne kadar GVKT'de yer alan tanımlamada KVKK'ya oranla daha fazla faaliyete yer verilse de, her iki düzenlemede de sınırlı sayım değil örneklendirme yoluna gidilmiştir. Veri koruma düzenlemelerinin gelişen teknoloji ve buna bağlı olarak hızla değişen faaliyetlere uyumlu olabilmesi, deyim yerindeyse hızla değişen dünyaya ayak uydurabilmesi adına kapsamına girebilecek faaliyetleri sınırlı olarak saymaması yerindedir. Yani kişisel veri işleme faaliyeti, kişisel verinin elde edilmesi

ve sonrasında imhasına kadar geçen sürede veri üzerinde yapılan tüm işlemleri kapsayabilecek niteliktedir.[146]

KVKK kapsamında bir kişisel veri işleme faaliyetinden söz edilebilmesi için bu faaliyetlerin tamamen veya kısmen otomatik olan ya da herhangi bir veri kayıt sisteminin parçası olmak kaydıyla otomatik olmayan yollarla gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Otomatik işlemenin tanımı KVKK ve GVKT'de yer almamakla birlikte, OECD'ye göre "insan yardımını veya müdahale ihtiyacını minimum seviyeye indirecek şekilde, birbirine bağlı ve etkileşimli bir elektronik veya elektrikli makine sistemi tarafından gerçekleştirilen veri işleme faaliyeti" şeklindedir.[147] Kanun'da yer almamakla birlikte, Kişisel Verileri Kurumunun yayımladığı rehberde[148] otomatik işleme, verilerin işlemci sahibi cihazlar tarafından önceden yaratılan algoritmalarla ve insan müdahalesi olmaksızın işlenmesi şeklinde tanımlanmıştır. Otomatik olmayan veri işleme faaliyetlerinin Kanun kapsamında değerlendirilebilmesi için ise Kanun lafzına göre herhangi bir veri kayıt sisteminin parçası olma şartı aranmaktadır. Bu noktada ise öncelikle *veri kayıt sistemi* kavramını incelemek gerekmektedir.

2.2.4. Veri Kayıt Sistemi

Veri kayıt sistemi, KVKK'nın 3. maddesinin 1. fıkrasının (h) bendinde "kişisel verilerin belirli kriterlere göre yapılandırılarak işlendiği kayıt sistemi" olarak tanımlanmaktadır. Kanuni tanıma göre, bu husus ayrıca işaret edilmediğinden kayıt sisteminin elektronik ya da fiziki olması mümkündür. Bu bağlamda bakkalın fiziki ortamda tuttuğu veresiye defterinde borçluların ismi, borç tutarları vb. gibi belirli bir şekilde yapılandırmış verilerin bulunduğundan hareketle, bu defter bir veri kayıt sistemi olarak nitelendirilebilecektir. Bahsi geçen veri kayıt sistemi ile otomatik yollarla veri işlenmesi de söz konusu değil ise bu faaliyetin KVKK kapsamında değerlendirilebileceğinden bahsetmek mümkün değildir.

---

[146] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **6698 sayılı Kanunda Yer Alan Temel Kavramlar Rehberi,** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4187/6698-Sayili-Kanun'da-Yer-Alan-Temel-Kavramlar (Erişim Tarihi: 01.05.2024) s.16-20.

[147] OECD, **Glossary of Statistical Terms,** (Çevrimiçi) https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-glossary-of-statistical-terms_9789264055087-en#page1 (Erişim Tarihi:01.05.2024)

[148] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, 6698 sayılı Kanunda Yer Alan Temel…, s.18.

2.2.5. Veri Sorumlusu

Veri sorumlusu, KVKK'nın 3. maddesinin 1. fıkrasının (ı) bendinde "kişisel verilerin işleme amaçlarını ve vasıtalarını belirleyen, veri kayıt sisteminin kurulmasından ve yönetilmesinden sorumlu olan gerçek veya tüzel kişi" olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra veri sorumlusu, GVKT'de "*data controller*" olarak isimlendirilmekte ve GVKT'nin 4. maddesinde "tek başına veya başkaları ile birlikte kişisel verilerin işlenmesine ilişkin amaç ve yöntemleri belirleyen gerçek ya da tüzel kişi, kamu kurum veya kuruluşu, veya diğer herhangi bir organ" olarak tanımlanmaktadır. Veri koruma düzenlemelerinde yer alan bu tanımlardan hareketle, veri sorumlusu tanımının kapsamına gerçek kişilerin yanı sıra kamu tüzel kişileri ve özel hukuk tüzel kişilerinin de girebileceği söylenebilecektir.

Tüzel kişi veri sorumluları açısından kişisel veri işleme faaliyetlerinde hukuki sorumluluk, tüzel kişiliğin kendisine aittir. Tanımda kamu ve özel hukuk tüzel kişileri hususunda herhangi bir ayrıma gidilmediğinden özel hukuk tüzel kişisi olarak şirketler de birer veri sorumlusu olabilecektir. Lakin şirket bünyesinde yer alan departmanların herhangi bir ayrı tüzel kişiliği olmadığından, veri sorumlusu olarak tanımlanamayacakları da açıktır. Aynı zamanda şirketin herhangi bir kişiyi bu konuda görevlendirmesi de önemsiz olup hukuki sorumluluk bu konuda görevlendirilen kişide değil, tüzel kişilik olarak şirketin kendisinde olacaktır. Bu hususta şirketler topluluğuna ayrı bir parantez açmak gerekirse, şirketler topluluğu bünyesinde yer alan her bir şirketin ayrı birer tüzel kişiliğe sahip olmasından dolayı bu şirketlerden her biri kendi kişisel veri işleme faaliyetleri noktasında ayrı birer veri sorumlusu olarak tespit edilecektir.[149]

Veri sorumlusunun tayini, veri işleme faaliyetinin neden ve nasıl gerçekleştirileceği hususunda karar veren, bir başka anlatımla kişisel veri işleme faaliyetinin amaç ve yöntemini belirleyen kişinin tespit edilmesiyle gerçekleştirilmektedir.[150] Özetle, kişisel veri işleme faaliyetinin direksiyonunda veri sorumlusu bulunmaktadır.

---

[149] Erdoğmuş, **a.g.e.**, s.45.
[150] **a.g.e.**

GVKT'de yer alan veri sorumlusu tanımında yer alan "tek başına veya başkalarıyla birlikte" ifadesinden hareketle, incelenmesi gereken bir diğer husus "müşterek veri sorumluları" kavramıdır. GVKT'nin 26. maddesine göre iki veya daha çok veri sorumlusunun bir kişisel veri işleme faaliyetinin amaç ve yöntemlerini birlikte tayin etmeleri noktasında müşterek veri sorumluları olarak kabul edileceği belirtilmektedir. Yine aynı madde uyarınca müşterek veri sorumluları akdedecekleri bir sözleşme ile aralarında yükümlülüklerini açık bir şekilde belirtebilir ve bu sözleşmeyi ilgili kişilere ulaşımlarına olanak sağlayacak şekilde sunmalıdır. GVKT'den farklı olarak müşterek veri sorumluluğu kavramı KVKK'da yer almamaktadır. Ancak doktrinde bunun kanun koyucunun bilinçli bir tercihi olup olmadığının anlaşılmadığı, dolayısıyla bu kavramın ulusal hukukumuz bakımından tamamen göz ardı edildiği sonucunu doğurmaması gerektiği belirtilmiştir.[151] Kaldı ki, her ne kadar KVKK'da açıkça düzenlenmemiş olsa da, Kurum yayımladığı bir rehberde ilaç şirketi ile çalışan memnuniyetinin değerlendirilmesi için hizmet aldığı anket şirketinin birlikte veri sorumlusu olduğunu ifade etmiştir. Buradan hareketle kanımızca da müşterek veri sorumluluğu statüsünün, her somut olay kendi içerisinde değerlendirilmek suretiyle tayininin mümkün olduğu söylenebilecektir.

2.2.6. Veri İşleyen

Yukarıda detaylarıyla ele alındığı üzere veri sorumlusu, kişisel veri işleme faaliyetinde ana role sahiptir. Ancak veri sorumlusu, kişisel veri işleme faaliyetlerini gerçekleştirirken farklı kişilerin de yardımına başvurabilecektir.

İşte bu kişiler, GVKT'nin 4. maddesinde "*processor*" olarak adlandırılan ve "veri sorumlusunun adına kişisel verileri işleyen gerçek ya da tüzel kişi, kamu kurum veya kuruluşları ya da diğer herhangi bir organ" olarak tanımlanan "veri işleyen"lerdir. Veri işleyen, KVKK'nın 3. maddesinin 1. fıkrasının (ğ) bendinde "veri sorumlusunun verdiği yetkiye dayanarak onun adına kişisel verileri işleyen gerçek veya tüzel kişi" olarak tanımlanmaktadır.

[151] Murat Volkan Dülger, "GDPR'da Bulunan Ancak KVKK'da Yer Verilmeyen Bir Kavram: Ortak Veri Sorumlusu Kavramı ve Güncel Kararlar Işığında Değerlendirilmesi" (Çevrimiçi) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3792323 (Erişim Tarihi:01.05.2024)

Bir kişinin veri işleyen mi yoksa veri sorumlusu sıfatını mı haiz olduğunun tespit edilmesi, hukuki sorumluluklarının tespiti hususunda da önem arz etmektedir. Somut olaya göre sıfatın tespit edilmesinde göz önüne alınması gereken kriterler, öncelikle kişinin veri sorumlusunun organizasyonu içerisinde çalışıyor olup olmadığı ve veri işleme faaliyeti kapsamında veri sorumlusu ile talimat ilişkisinin mevcut olup olmadığıdır. Veri işleyenler, veri sorumlusunun organizasyonu dışında çalışıyor olup[152] veri sorumlusundan aldığı talimatlar ışığında veri işleme faaliyetinde bulunmaktadırlar. Ayrıca veri işleyenlerin faaliyeti daha çok veri işleme faaliyetinin teknik kısmına ait olup, veri işleyenlerin veri işleme faaliyetinden doğrudan bir menfaati de söz konusu değildir. Ancak Kanun'un gerekçesinde ise veri işleyenlerin, veri sorumlusunun altında çalışan kişiler de olabileceği belirtilmektedir. Kanımızca da gerek Kanun'un lafzında herhangi bir ayrım işaret edilmediğinden gerekse veri sahibinin haklarını daha geniş koruma altına alabilecek bir bakış açısı olarak veri işleyenlerin veri sorumlusunun altında çalışan ve veri sorumlusundan talimat alarak onun adına veri işleyen kişileri ifade etmesi mümkündür. Şöyle ki, veri sorumlusunun organizasyonu dışında yer alan bir veri işleyenin yalnızca akdi sorumluluğu gündeme gelebilecek iken, veri işleyenlerin veri sorumlularının çalışanı olabileceğinin kabulü halinde ilgili veri işleme faaliyeti dolayısıyla zarara uğrayan veri sahibinin TBK'nın 66. maddesi uyarınca adam çalıştıranın sorumluluğu sebebiyle başvurma hakkı da söz konusu olacaktır.[153]

Veri işleyen sıfatını haizliğin belirlenmesi noktasında dikkat edilmesi gereken hususlardan biri ise, bir kişi hem veri sorumlusu hem de veri işleyen sıfatlarını haiz olabilmektedir. Örneğin diğer şartları taşıması şartı ile bir muhasebe şirketi kendi çalışanları ile ilgili işlediği kişisel veriler bazında veri sorumlusu sıfatını haiz olabilecek iken, kendisinden hizmet alan diğer kişilerin verileri bazında ise veri işleyen sıfatını haiz olarak değerlendirilebilecektir.[154]

---

[152] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **Örneklerle Kişisel Verilerin Korunması Rehberi,** (Çevrimiçi) https://kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/a23bfe08-9b3a-4c2f-8a97-a259dcc0e667.PDF (Erişim Tarihi: 01.05.2024) s.60.
[153] Taştan, **a.g.e.,** s.69.
[154] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **6698 sayılı Kanunda Yer Alan Terimler Rehberi,** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4186/6698-Sayili-Kanunda-Yer-Alan-Terimler (Erişim Tarihi: 01.05.2024) s.5.

2.2.7. İlgili Kişi

Bir bilginin kişisel veri olarak değerlendirilebilmesi için taşıması gereken özelliklerden biri de belirli ya da belirlenebilir bir kişi ile ilişkili olmasıdır. Daha önce KVKK kapsamındaki korumanın yalnızca gerçek kişilere yönelik olduğu da ele alındığından hareketle, kişisel verisi işlenen veri sahibi gerçek kişileri Kanun "ilgili kişi" olarak düzenlemiştir. Her ne kadar tüzel kişilere ilişkin veriler, gerçek bir kişiyi belirli ya da belirlenebilir hale getirmesi durumunda Kanun kapsamında değerlendirilse de, buradan hareketle korunan hukuki değerin yine belirli ya da belirlenebilir bir gerçek kişiye ait olduğu sonucuna ulaşılacaktır.[155]

Yine de genel kural olan bu durumun ayrık örneklerinden de bahsetmek gerekir ise, mevzuatımızdaki ikincil düzenlemelerden 24.07.2012 tarih ve 28363 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğin Korunması Hakkında Yönetmelik'in 3. maddesinin 1. fıkrasının (h) bendi uyarınca kişisel veri, "belirli veya kimliği belirlenebilir gerçek ve tüzel kişilere ilişkin bütün bilgiler" olarak tanımlanmaktadır. Buna göre bahsi geçen Yönetmelik kapsamında tüzel kişilere ilişkin veriler de belirli veya belirlenebilir bir kişiye ilişkin ise kişisel veri olarak değerlendirilebilecektir.

İlgili kişi kavramı, gerek düzenlemelerde gerekse öğretide "veri öznesi", "veri sahibi", "veri ilgilisi" ifadelerinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Ancak doktrinde de yer aldığı üzere ilgili kişi kavramının daha kapsamlı olduğu düşünüldüğünden, bu kavramın tercih edilmesi yerinde olmuştur.[156]

İlgili kişinin tespit edilmesinin önemi ise KVKK'nın 11. maddesi uyarınca ilgili kişinin sahip olduğu haklar düzenlendiğinden bu hakların öznesinin adreslenmesini sağlamasıdır. Bu hususta KVKK'nın 11. maddesi, ilgili kişilerin veri sorumlusuna başvurarak; kişisel veri işlenip işlenmediğini öğrenme, kişisel verileri işlenmişse buna ilişkin bilgi talep etme, kişisel verilerin işlenme amacını ve bunların amacına uygun kullanılıp kullanılmadığını öğrenme, yurt içinde veya yurt dışında kişisel verilerin aktarıldığı üçüncü kişileri bilme, kişisel verilerin eksik veya yanlış

[155] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, 6698 sayılı Kanunda Yer Alan Temel…, s.8.
[156] Dülger, **a.g.e.,** s.118.

işlenmiş olması halinde bunların düzeltilmesini isteme, Kanun'un 7. maddesinde öngörülen şartlar çerçevesinde kişisel verilerin silinmesini veya yok edilmesini isteme, aynı maddenin (d) ve (e) bentleri uyarınca yapılan işlemlerin ve/veya kişisel verilerin aktarıldığı üçüncü kişilere bildirilmesini isteme, işlenen verilerin münhasıran otomatik sistemler vasıtasıyla analiz edilmesi suretiyle kişinin kendisi aleyhine bir sonucun ortaya çıkmasına itiraz etme, kişisel verilerin kanuna aykırı olarak işlenmesi sebebiyle zarara uğraması halinde zararın giderilmesini talep etme haklarının bulunduğunu düzenlemiştir.

2.2.8. Açık Rıza

Veri koruma düzenlemelerinin bir amacı da hedeflenen korumanın sağlanabilmesi için kişisel veri işleme faaliyetinin yalnızca belirli şartlar altında gerçekleştirilmesini düzenlemektir. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde açık rıza, bir kişisel veri işleme şartı olarak detayları ile ele alınacağından bu bölümde yalnızca kavramsal bir tanımlama ile yetinilecektir.

95/46/EC sayılı Direktif'in 2/h maddesinde ilgili kişinin rızası "ilgili kişinin kendisine ait kişisel verilerin işlenmesi için kabulüne dair, özgürce ve bilgilendirme yapıldıktan sonra alınan rıza" olarak tanımlanmıştır. Buna paralel olarak GVKT'nin 4. maddesinde ise ilgili kişinin rızası "veri sahibinin bir beyan veya açık bir onay eylemi ile kendisine ait kişisel verilerin işlenmesini kabul ettiğini belirttiği özgür şekilde verilen spesifik, bilinçli, açıkça ifade edilen istekler" şeklinde düzenlenmiştir. Direktif'te ve GVKT'de yer yer "rıza" olarak ifade edilmekle birlikte, aynı kavram bazı yerlerde "açık rıza" olarak belirtilmiştir.

KVKK'da ise açık rıza terimi tercih edilerek Kanun'un gerekçesinde açık rızanın 95/46/EC sayılı Direktif esas alınarak tanımlandığı ifade edilmekte ve bu kavram KVKK'nın 3. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde "belirli bir konuya ilişkin, bilgilendirilmeye dayanan ve özgür iradeyle açıklanan rıza" olarak tanımlanmaktadır. Aynı Kanun uyarınca açık rıza, özel nitelikli ve özel nitelikli olmayan kişisel veriler hususunda bir hukuka uygunluk sebebi olarak düzenlenmektedir. Aynı zamanda kişisel verilerin üçüncü kişilere aktarılması ve arızi olmak kaydıyla yurtdışına aktarılmaları için de kanuni şartlardan biri açık rızadır.

Açık rıza kavramı ile bir diğer düzenleme ise anayasal boyuttadır. Anayasa'nın 20. maddesine 2010 tarihinde eklenen ek fıkra[157] uyarınca kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Lakin 2010 tarihinde gerçekleşen Anayasa değişikliği döneminde KVKK yürürlüğe girmiş olmadığından, bu dönemde yalnızca anılan düzenleme ile yetinilmiş ve bu düzenlemede yer verilen "açık rıza" kavramı herhangi bir şekilde tanımlanmamıştır.

Geçerli bir açık rızadan bahsedilebilmesi için rızanın taşıması gereken bazı unsurlar bulunmaktadır. Yukarıda yer verilen KVKK'da yer alan tanım uyarınca açık rızanın; belirli bir konuya ilişkin olması, bilgilendirmeye dayanması ve özgür irade ile açıklanması gerekmektedir. Açık rıza, bu nitelikleri sayesinde ilgili kişinin verileri üzerinde sağlayacağı denetimi ve verilerinin geleceğini tayin edebilme amacını desteklemektedir.

2.2.9. Aydınlatma Yükümlülüğü

KVKK kapsamında veri sorumlusunun yükümlülüklerinden biri de kişisel verileri işlenen kişilere bilgi vermektir. İlgili kişilere karşı yerine getirilmesi gereken bu bilgi verme yükümlülüğünün kapsamı, verilerin hangi amaç ve hukuki sebebe dayalı olarak kim tarafından işlenebileceği ve kimlere hangi sebeplere dayalı olarak aktarılabileceğidir.[158]

KVKK'nın 10. maddesinde bu husus veri sorumlusunun aydınlatma yükümlülüğü başlığında düzenlenmiştir. Buna göre veri sorumlusu veya yetkilendirdiği kişi, kişisel verilerin elde edildiği esnada kendisi veya temsilcisinin kimliği, verilerin işlenme amacı, kimlere ve ne amaçlarla aktarılabileceği, toplanma yöntemi ve hukuki nedenleri ile Kanun'un 11. maddesi kapsamında ilgili kişilerin hakları hususlarında veri sahibi ilgili kişiyi bilgilendirmelidir.

---

[157] (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/2 md.) *"Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir."*

[158] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, 6698 sayılı Kanunda Yer Alan Terimler…, s.10.

Kanun'un 10. maddesinde bu yükümlülüğünün asgari gerekleri düzenlenmiş olsa da, veri sorumlularının bu yükümlülüğü nasıl ifa edeceğine dair ikincil düzenlemeler ve Kurum'un yayımladığı rehber ve kamuoyu duyuruları günümüzde önemli bir yer tutmaktadır. Bu hususta 10 Mart 2018 tarih ve 30356 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Aydınlatma Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" bulunmakla birlikte Kurum'un 26.06.2020 tarihli "Aydınlatma Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesi Hakkında Kamuoyu Duyurusu" en önemli örnekler olarak belirtilebilecektir.

Aydınlatma yükümlülüğü hususunda, veri işlemenin açık rıza ya da Kanun'da yer alan diğer işleme şartlarından birine dayalı olarak gerçekleştirilmesi arasında herhangi bir fark yoktur. Yani veri işleme faaliyeti açık rızaya dayalı olarak gerçekleştirilse dahi, veri sorumlusunun aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmesi gerekmektedir.[159] Kaldı ki, bir önceki başlıkta ele alındığı üzere bu durum, açık rızanın bilgilendirmeye dayanması olgusunu da destekleyici niteliktedir. Ancak kişisel veri işleme faaliyeti açık rıza şartına dayalı olarak gerçekleştiriliyor ise, aydınlatma yükümlülüğü ve açık rıza temin etme işlemlerinin ayrı ayrı yerine getirilmesi gerekmektedir. Kurul'un bu konudaki kararlarında[160] anılan işlemlerin ayrı ayrı gerçekleştirilmesi açıkça vurgulanmıştır.

Aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmek, Kanun'da herhangi bir şekil şartına tabi tutulmamaktadır. Bu bağlamda veri sorumlusu veya yetkilendirdiği kişi, bu yükümlülüğünü yazılı, sözlü, sesli olarak fiziken ya da elektronik ortamda ifa edebilecektir. Aynı zamanda açık rızadan farklı olarak aydınlatma, veri sorumlusunun tek taraflı bir beyanı ile gerçekleşmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, veri sorumlusunun aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirdiğine dair ispatı

[159] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **Aydınlatma Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesi Rehberi,** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/a569a068-c079-4189-b134-f57bc727af7d.pdf (Erişim Tarihi: 03.05.2024) s.13.
[160] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 26.07.2018 tarihli ve 2018/90 sayılı kararı, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/5420/2018-90 (Erişim Tarihi: 03.05.2024)

kolay bir yöntem tercih etmesi lehine olacaktır. Zira aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediğinin ispatı veri sorumlusuna aittir.[161]

Bir diğer altı çizilmesi gereken nokta ise veri sorumlusu tarafından ifa edilecek olan aydınlatma yükümlülüğü, işleme faaliyetine özel olmalıdır. Veri sorumlusu tarafından faaliyete özel olmayan ve genel-geçer nitelikteki metinler veya gizlilik politikaları, ilgili kişilere aydınlatma metni olarak sunulmamalıdır.[162]

2.2.10. Kişisel Verilerin İmhası

KVKK'nın 7. maddesi uyarınca anılan Kanun ve ilgili diğer kanun hükümlerine uygun olarak işlenmiş olan veriler, işlenilmesini gerektiren sebeplerin ortadan kalkması durumunda kendiliğinden veya ilgili kişinin talebi üzerine veri sorumlusu tarafından imha edilmelidir. Madde başlığında ve metninde imha faaliyetinin üç farklı eylem ile gerçekleştirilebileceğine işaret edilmektedir. Buna göre silme, yok etme ve anonim hale getirme eylemleri, kişisel verinin imhası sonucunu doğurmaktadır.

İmha faaliyetinin KVKK kapsamında Kanun'un 4. maddesinde yer alan temel ilkelere, 12. maddesinde işaret edildiği şekilde gerekli idari ve teknik tedbirler alınarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Veri sorumlusu, imha faaliyetleri ile ilgili olarak Kurul tarafından aksi belirtilmedikçe silme, yok etme ve anonimleştirme yöntemlerinden uygun olanını seçebilecektir. Ayrıca ilgili kişinin talebi bulunması halinde ise veri sorumlusu, gerekçesini açıklamak suretiyle yine uygun olan yöntemi kendisi seçebilmektedir.[163]

İşlenilmesini gerektiren sebeplerin ortadan kalkması durumunda, bu verilerin veri sorumlusu tarafından imha edilmesi için ilgili kişinin başvurması şart olmayıp veri sorumlusunun bu imhayı gerçekleştirmesi kendisine KVKK kapsamında getirilen

---

[161] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **100 Soruda Kişisel Verilerin Korunması Kanunu,** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/185c2130-8070-4b2b-a91e-1d48322ca352.pdf (Erişim Tarihi: 03.05.2024) s.52.
[162] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Doğru Bilinen Yanlışlar-2,** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/7151/6698-Sayili-Kisisel-Verilerin-Korunmasi-Kanunu-Hakkinda-Dogru-Bilinen-Yanlislar-2 (Erişim Tarihi: 03.05.2024) s.39.
[163] Öngün, **a.g.e.,** s.196.

yükümlülüklerden biridir. Ancak hedeflenen korumanın yeterince gerçekleştirilmesi ve aynı zamanda ilgili kişilerin de kendi kişisel verileri üzerinde etkin ve yeterli bir denetime sahip olabilmesi adına, KVKK'nın 11. maddesi uyarınca ilgili kişilerin de kendilerine ait kişisel verilerin silinmesi, yok edilmesini talep etme hakkı tanınmıştır.

Sayılan eylemlerden KVKK'da yalnızca anonim hale getirme tanımlanmış olup silme ve yok etmenin tanımına yer verilmemiştir. Ancak 01.01.2018 tarihinde yürürlüğe giren "Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Hakkında Yönetmelik" ile kişisel verilerin silinmesi ve yok edilmesi tanımlanmıştır. Bu eylemlerin tanımlarına ve detaylarına aşağıda ayrıca yer verilecektir.

Yukarıda belirtildiği üzere KVKK'nın 7. maddesinde üç farklı eylemden bahsedilmekle birlikte, aynı Kanun'un 11. maddesinde ilgili kişinin talep hakları kapsamında yalnızca silme ve yok etme zikredilmiş, anonim hale getirmeye madde metninde yer verilmemiştir. Halbuki Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 3. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde de anonim hale getirme tanımına yer verilmişken, 11. maddede ilgili kişi hakları kapsamında bu eyleme yer verilmemesinin kanun koyucunun bilinçli bir iradesi olduğunu söylemek zordur. Aksinin kabulü, ilgili kişinin 11. madde kapsamında silme veya yok etme talebinde bulunabilecekken, anonim hale getirme talebinde bulunamayacağı sonucunu doğuracağından kanımızca bu tespit Kanun'un ruhu ile çelişki yaratabilecek niteliktedir.

2.2.10.1. Silme

Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Hakkında Yönetmelik'in 8. maddesi uyarınca kişisel verilerin silinmesi, "kişisel verilerin ilgili kullanıcılar açısından hiçbir şekilde erişilemeyecek ve bir daha kullanılamayacak duruma getirilmesi işlemi" olarak tanımlanmaktadır. Aynı maddeye ve Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Rehberi'ne göre veri sorumlusu, silinmiş olan kişisel verilerin, ilgili kullanıcıları bakımından erişilemeyecek ve yeniden kullanılamayacak durumda olması için gereken her türlü idari ve teknik tedbiri almakla yükümlü olacaktır.

Silme işleminde önemli olan husus, verinin ilgili kullanıcılar tarafından yeniden erişilip kullanılmamasıdır, zira silme işleminde verinin bir daha objektif olarak geri dönüştürülemeyecek biçime getirilmesi aranmamaktadır.

Silme işlemi için ilgili kullanıcının kim olduğunun da doğru tayini de önem arz etmektedir. İlgili kullanıcı, Kanun'da tanımlanmamakla birlikte Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Hakkında Yönetmelik'in 4. maddesinde "verilerin teknik olarak depolanması, korunması ve yedeklenmesinden sorumlu olan kişi ya da birim hariç olmak üzere, veri sorumlusu organizasyonu içinde veya veri sorumlusundan aldığı talimat ve yetki uyarınca kişisel veri işleyen kişiler" olarak tanımlanmıştır. Somutlaştırmak adına veri sorumlusu bir firmanın anılan maddede sayılan işlerinden sorumlu olan yani bilgi işlem altyapısına dair işlemlerini gerçekleştirmek üzere bu firmadan yetki ve talimat alan yüklenici firmanın veri işleyen sıfatını haiz olacağı bilinmektedir. Burada veri işleyen firmanın ilgili işlemlerden sorumlu kişisi ya da birimi hariç diğer çalışanları ilgili kişi olmakla birlikte, veri sorumlusunun anılan işlemleri gerçekleştiren bir çalışanının bulunmaması halinde tüm çalışanlar ilgili kullanıcı sıfatını haiz olarak değerlendirilebilecektir.

2.2.10.2. Yok Etme

Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Hakkında Yönetmelik'in 9. maddesi uyarınca kişisel verilerin yok edilmesi "kişisel verilerin hiç kimse tarafından erişilemeyecek, geri getirilemeyecek ve yeniden kullanılamayacak duruma getirilmesi işlemi" olarak tanımlanmaktadır. Aynı maddeye ve Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Rehberi'ne göre veri sorumlusu, yok edilmiş olan kişisel verilerin, hiç kimse bakımından erişilemeyecek ve yeniden kullanılamayacak durumda olması için gereken her türlü idari ve teknik tedbiri almakla yükümlü olacaktır.

Kişisel verilerin silinmesinden farklı olarak yok edilmesi işleminde, kişisel verilerin yalnızca ilgili kullanıcılar bakımından değil, hiç kimse tarafından erişilemeyecek ve yeniden kullanılamayacak duruma getirilmesi gerekmektedir. Bu

bağlamda yok etme işlemi için verilerin veri kurtarma yazılımları ya da adli bilişim yöntemleri ile de erişilemeyecek bir yöntem kullanılması gerekmektedir.[164]

2.2.10.3. Anonim Hale Getirme

Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Hakkında Yönetmelik'in 10. maddesi uyarınca kişisel verilerin anonim hale getirilmesi "kişisel verilerin başka diğer verilerle birleştirilse dahi hiçbir şekilde kimliği belirli veya belirlenebilir bir gerçek kişiyle ilişkilendirilemeyecek duruma getirilmesi işlemi" olarak tanımlanmaktadır. Burada da diğer imha yöntemlerinde olduğu gibi aynı maddeye ve Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Rehberi'ne göre veri sorumlusu, anonim hale getirme işlemi için gereken her türlü idari ve teknik tedbiri almakla yükümlü olacaktır.

Diğer imha yöntemlerinden farklı olarak anonim hale getirme işleminde veri ile veri sahibi arasındaki ilişki sonlandırılmaktadır. Dolayısıyla bir kişisel veri, başka verilerle birleştirildiğinde kimliği belirli veya belirlenebilir bir kişi ile ilişkilendirilebilecek nitelikte ise anonim hale getirilmemiş kabul edilecektir.[165]

Bu noktada Türkiye İstatistik Kurumu tarafından periyodik olarak yayımlanan istatistiki bilgiler veya kamuoyu araştırma şirketleri tarafından gerçekleştirilen seçim anketi sonuçları gibi verilerin, başka birtakım verilerle birleştirilse dahi kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek bir kişiyle ilişkilendirilebilir nitelikte olmadığı göz önüne alındığında anonim veri olarak değerlendirildiği kabul edilmelidir.[166] "Anonim veri" ve "anonimleştirilmiş veri", kanımızca da doktrinde yer verildiği şekliyle bazı temel farklılıklar içeren iki ayrı kavramdır. Şöyle ki, anonim veri başından beri kimliği belirli veya belirlenebilir bir gerçek kişi ile ilişkilendirilemeyecekken; anonimleştirilmiş verinin kimliği belirli veya belirlenebilir bir gerçek kişi ile kurulabilecek ilişkisi, anonimleştirme işleminden sonra imkansız hale getirilmiştir.[167]

---

[164] Dülger, **a.g.e.,** s.166.
[165] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Rehberi,** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/bc1cb353-ef85-4e58-bb99-3bba31258508.pdf (Erişim Tarihi: 03.05.2024) s.16.
[166] Taştan, **a.g.e**., s.70.
[167] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, 6698 sayılı Kanunda Yer Alan Temel…, s.11.

GVKT'nin 4. maddesinde yer alan tanımlardan biri de *takma ad kullanımı*dır. Doktrinde *bulanıklaştırma*[168] olarak da ifade edilen bu kavram, çalışmamızda GVKT'nin AB Başkanlığı tarafından yapılan çevirisinde[169] yer aldığı haliyle "takma ad kullanımı" olarak zikredilecektir. Takma ad kullanımı, GVKT'nin 4/5 maddesinde "ek bilgilerin ayrı tutulması ve kişisel verilerin kimliği belirli veya belirlenebilir bir gerçek kişi ile ilişkilendirilmemesini sağlamak için gereken idari ve teknik tedbirlere tabi olmak koşuluyla, kişisel verilerin ek bilgiler kullanılmaksızın belirli bir veri öznesi ile ilişkilendirilemeyecek nitelikte işlenmesi" olarak tanımlanmıştır. Mevzuatımızda karşılığı bulunmayan ve çevirisi kolay anlaşılabilir nitelikte sayılamayacak olan bu kavram, GVKT gerekçesinin "ek bazı bilgilerin kullanımı ile birlikte gerçek bir kişi ile ilişkilendirilebilecek nitelikte olan takma ad verilmiş kişisel veriler, kimliği belirlenebilir bir gerçek kişiye ait bilgiler olarak değerlendirilmelidir" şeklinde düzenlenen 26. paragrafı ile birlikte değerlendirilmelidir. Buna göre anonim verilerin GVKT kapsamında değerlendirilmemesine karşın, takma ad verilmiş veriler ek bilgiler sayesinde ilgili kişinin kimliğini belirlenebilir kılacak nitelikte olduğundan kişisel veri niteliğini haiz olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla takma ad verilmiş veriler, anonim verilerin aksine GVKT'nin uygulama kapsamındadır. Özetle, bahsi geçen farklı özellikler neticesinde takma ad verilen verilerin, anonimleştirilmiş veriler ile kişisel veri tanımı arasında bir noktada yer aldığı söylenebilecektir.

[168] Ekin, **a.g.e**., s.50.
[169] bkz. https://www.ab.gov.tr/ab-genel-veri-koruma-tuzugu-gdpr-turkceye-cevrildi_53650.html

3. KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI HUKUKUNA DAİR GENEL İLKELER VE KVKK KAPSAMINDA KİŞİSEL VERİ İŞLEME ŞARTLARI

3.1. Kişisel Verilerin Korunması Hukukuna Dair Genel İlkeler

Kişisel verilerin korunması hukukuna dair düzenlemelerin temel amacı, kişisel verilerin işlenmesine dayalı faaliyetler esnasında kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması olduğundan bu amaca hizmet edecek genel ilkelerinde de belirlenmesi ihtiyacı hasıl olmaktadır.

Kişisel verilerin korunması hukukuna hakim genel ilkelerin birbirlerinden kalın çizgiler ile ayırt edilmesi her zaman mümkün olmayıp genelde bu ilkelerin birbirlerini tamamlayıcı işlevde olduğu söylenebilecektir.[170]

KVKK'da benimsenen genel ilkeler, Kanun'un 4. maddesinde düzenlenmiş olup; 108 sayılı Sözleşme ve 95/46/EC sayılı Direktif ile de benzer niteliktedir. Buna göre KVKK m. 4 kapsamında kişisel verilerin işlenmesinde uyulması gereken temel ilkeler; hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma, doğru ve gerektiğinde güncel olma, belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenme, işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma, ilgili mevzuatta öngörülen veya işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilme ilkeleri olarak sayılmaktadır.

Bahsi geçen temel ilkeler, tüm kişisel verileri işleme faaliyetlerinde göz önüne alınmalı ve bütün kişisel veri işleme faaliyetleri bu ilkelere uygun olarak gerçekleştirilmelidir.[171] Buradan hareketle aslında temel ilkelerin kişisel verilerin işlenmesinde hukuka uygunluk sebebi olmadığı, ancak diğer yasal işlenme şartlarını taşıyan durumlarda dahi temel ilkelere aykırılık halinin o kişisel veri işleme faaliyetini hukuka aykırı hale getirebileceği söylenebilecektir.[172]

---

[170] Küzeci, **a.g.e.,** s.227.
[171] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **Kişisel Verilerin İşlenmesine İlişkin Temel İlkeler Rehberi,** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4189/Kisisel-Verilerin-Islenmesine-Iliskin-Temel-Ilkeler (Erişim Tarihi: 01.09.2024) s.1.
[172] Çekin, Berktaş ve Akıncı, **a.g.e.**, s. 140-141.

3.1.1. Hukuka ve Dürüstlük Kurallarına Uygun Olma İlkesi

Hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma ilkesi, kişisel veri işleme faaliyetlerinde yasal düzenlemelere uygun davranılması gerekliliğini ifade etmektedir. Hukuka uygun olma ilkesi ile kanunların yanı sıra tüm hukuki düzenlemelere ve evrensel hukuk ilkelerine uygunluk hedeflenmektedir. Bir diğer anlatımla hukuka uygunluğun kapsamı oldukça geniştir, yürürlükteki mevzuata uygunluk ise buna dahil olmakla birlikte yalnızca bu ilkenin bir yönünü oluşturmaktadır.[173] Hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma ilkesinin diğer bazı ilkeleri de kapsaması ve bunlara kaynaklık etmesi yönünden, bu alandaki birincil ilke olduğu ifade edilmektedir.[174]

Bu ilke ile aynı zamanda dürüstlük kuralına da uygun hareket edilmesi gerektiği düzenlenmiştir. TMK'nın 2. maddesinde yer alan dürüstlük kuralının KVKK'da uygulanması ile veri sorumlularının gerçekleştirdikleri kişisel veri işleme faaliyetlerinde ilgili kişilerin de çıkarlarını gözetmeleri beklenmektedir. Aynı zamanda veri sorumluları, kişisel veri işleme faaliyetlerini gerçekleştirirken hukuk kurallarına uymanın yanı sıra, bu hukuk kurallarının hedefleri doğrultusunda mümkün oldukça en az veriyi işlemeli ve ilgili kişilerin öngöremeyeceği sonuçlardan sakınmalıdır.[175] [176]

Burada her ne kadar KVKK'da açıkça düzenlenmemiş olsa da GVKT'de yer alan şeffaflık ilkesine de değinmek gerekmektedir. Zira hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma kapsamında, veri sorumlularının şeffaf davranması ve bu kapsamda başta aydınlatma yükümlülükleri dahil diğer yükümlülüklerini de tam olarak yerine getirmeleri gerekecektir. Hukuka ve dürüstlük kuralına uygun olma ilkesi, diğer ilkeleri de kapsayıcı genel bir ilke niteliğine sahiptir.

Anılan ilkenin Kurul kararları boyutundaki yansımasını ise ilgili kişinin telefon numarasına aynı şirket tarafından aynı içerikteki mesajları farklı zamanlarda birden

---

[173] Erarslan, **a.g.e.**, s.100.
[174] Küzeci, **a.g.e.,** s.228.
[175] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Sıkça…, s.42-43.
[176] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **Madde ve Gerekçesi ile Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (Bilgi Notu) ve Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Terimler Sözlüğü**, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/062384e3-d18c-4c38-b108-3a7a2a28e849.pdf (Erişim Tarihi: 01.09.2024) s.13-14.

fazla gönderilmesinin hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirildiği[177] ve ilgili kişinin kimlik görüntülerinin silinmesi talebinin, veri sorumlusu tarafından kimlik görüntüleri depolanmasına karşın ilgiliye kişiye bu verilerin kayıt altına alınmadığı yönündeki cevabının şeffaf olmadığı[178] kararlarını göz önüne alarak değerlendirebilmekteyiz. Bu bağlamda şeffaflık ilkesi, hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma ilkesinin doğal bir parçası olarak görülmekte ve aynı zamanda hakkın kötüye kullanılması da dürüstlük kuralına aykırılık olarak değerlendirilmektedir.

3.1.2. Doğru ve Gerektiğinde Güncel Olma İlkesi

İşlenen kişisel verilerin doğru olmaması, kişinin farklı şekillerde zarar görmesine sebebiyet verebileceğinden kişisel verilerin doğru ve gerektiğinde güncel olması gerekmektedir. Aynı zamanda işlenen verinin doğru ve güncel olması, hem verinin sahibi olan ilgili kişi açısından olumsuz sonuçlara sebebiyet vermemesi açısından hem de veri işleme faaliyetinde bulunan veri sorumluları açısından işleme faaliyeti ile elde edilecek sonuçların doğruluğu ve verimi açısından önemlidir.[179]

Bu kapsamda işlenen kişisel verilerin doğruluğundan emin olmak, doğru olmadığı tespit edilen verilerin imha edilmesi ya da düzeltilmesi; zamanla güncelliğini yitirmek suretiyle doğruluğunu kaybeden verilerin de güncellenmesi gerekliliği doğmaktadır. Bahsedilen gereklilik aynı zamanda ilgili kişiler açısından kişisel verilerine erişim ve bunların güncelliğini kontrol hakkını da yansıtmaktadır. KVKK m. 11'de düzenlenen ilgili kişi haklarından biri olan ilgili kişinin kişisel verilerin eksik veya yanlış işlenmiş olması halinde bunların düzeltilmesini isteme hakkı da, bu ilkenin doğrudan bir görünümüdür.[180] Dolayısıyla veri sorumlularının, ilgili kişilere işlenen kişisel verilerine ulaşabileceği ve gerektiğinde güncelliklerini sağlayabileceği bir olanak sunması önem arz etmektedir. Zira kişisel verilerin ilgili kişinin kişiliği ile sıkı sıkıya bağlı olduğu göz önüne alındığında bu bilgilerin doğruluğu ve güncelliğini

[177] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 31.05.2019 tarihli ve 2019/159 sayılı kararı (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/5494/2019-159 (Erişim Tarihi: 01.09.2024)
[178] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 01.10.2019 tarihli ve 2019/294 sayılı kararı (Çevrimiçi) https://kvkk.gov.tr/Icerik/6556/2019-294 (Erişim Tarihi: 01.09.2024)
[179] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Kişisel Verilerin İşlenmesine…, s.5.
[180] Çekin, Berktaş ve Akıncı, **a.g.e.**, s. 155.

denetleyebilecek en iyi makam, ilgili kişinin kendisi olacaktır. Bu erişim ve denetim olanağı, bir internet sitesi ya da veri sorumlusu tarafından ilgili kişilere sunulan bilgilendirmelerde yer verilen beyanlar şeklinde değerlendirilebilecektir.[181]

Veri sorumlusunun işlediği kişiler veriler sonucunda ilgili kişiler nezdinde etki doğuran bir sonuç ortaya çıkıyor ise, bu durumda veri sorumlularının anılan kişisel verilerin doğruluğu ve güncelliği hakkında aktif bir özen yükümlülüğünden bahsedilebilecektir.[182] Ancak maddenin lafzından da anlaşıldığı üzere güncellik yalnızca "gerektiğinde" sağlanmalıdır. Aksinin kabulü ile veri sorumlusunun işlediği verinin güncelliğini yalnızca kendi araştırma faaliyetleri ile sürekli olarak sağlamaya çalışması olağan hayatın akışına aykırı bir durum oluşturacaktır. Kaldı ki, bazı verilerin güncellenmesi değil eski hallerinin kayıt altında kalması gerekliliği de söz konusu olabilir. Bu konuya dair doktrinde tedavi sürecinin gidişatına ilişkin değerlendirmelerin ancak eski kayıtların da karşılaştırılması yolu ile mümkün olabileceği örneği verilmektedir.[183] Veri sorumlusunun aktif özen yükümlülüğüne dair bir ilke kararında[184] da; veri sorumluları tarafından kişilerin telefon numarası, e-posta adresi gibi iletişim kanallarına, KVKK'ya aykırı şekilde üçüncü kişilerin kişisel verilerini içeren belgelerin gönderilmesinin önlenmesini teminen, veri sorumluları tarafından ilgili kişilerce kendilerine bildirilen kişisel verilerin doğruluğunu teyit edecek mekanizmaların oluşturulması adına gerekli idari ve teknik tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir.

Doğru ve gerektiğinde güncel olma ilkesinin Kurul kararlarındaki yansımasına örnek olarak bir kararda[185] veri sorumlusu şirketin iş akdini feshettiği bir çalışanının cep telefonu numarasını kendisine ait iş süreçlerinde kullanmak suretiyle, bünyesinde işlediği kişisel verilerin doğru ve güncelliğini sağlayamamış olduğu belirtilmiştir. Zira somut olayda şirket merkezinden ilgili kişinin çalıştığı mağazaya gönderilen ürünlerin kargolarının alıcısı olarak halen ilgili kişinin göründüğü, bu sebeple kargo şirketi

[181] Küzeci, **a.g.e.**, s. 243-244.
[182] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Kişisel Verilerin İşlenmesine…, s.6.
[183] Çekin, Berktaş ve Akıncı, **a.g.e.**, s. 155-156.
[184] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 22.12.2020 tarihli ve 2020/966 sayılı İlke Kararı (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6858/2020-966 (Erişim Tarihi: 01.09.2024)
[185] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 20.10.2022 tarihli ve 2022/1147 sayılı kararı (Çevrimiçi) https://kvkk.gov.tr/Icerik/7581/2022-1147 (Erişim Tarihi: 01.09.2024)

tarafından ilgili kişinin kayıtlı kişisel cep telefonu numarasına kısa mesaj gönderimi yapıldığı ve bu nedenle veri sorumlusunun Kanun'un 4. maddesinde düzenlenen doğru ve gerektiğinde güncel olma ilkesine aykırı davrandığı tespit edilmiştir.

Yine farklı bir kararda[186] ise telekomünikasyon sektöründe faaliyet gösteren bir veri sorumlusu şirketin, bir müşterinin abonelik kaydı oluşturulurken sistemde kayıtlı bulunan bir e-posta adresi yazıldığında bu e-postanın hali hazırda kayıtlı bir müşteri için var olduğu uyarısının kayıt yapılan sistem tarafından verilmemesi dolayısıyla veri sorumlusunun veri güvenliğine ilişkin gerekli teknik tedbirleri almadığı, bu sebeple sistemindeki verilerin doğruluğu ve gerektiğinde güncelliğini sağlayamadığı ve müşterilerinin verilerini başka müşteriler ile paylaşabildiğinden bünyesinde barındırdığı kişisel verilerin güvenliğini sağlayamadığı kanaatine varılmıştır.

3.1.3. Belirli, Açık ve Meşru Amaçlar İçin İşlenme İlkesi

Kişisel verilerin korunması hukukuna hakim olan ilkelerden biri de belirli, açık ve meşru amaçlar için işleme ilkesidir. Bu ilke uyarınca veri sorumluları, kişisel veri işleme faaliyeti süreçlerinin tamamında belirli, açık ve meşru amaçlarını gerçekleştirme hedefi ile sınırlıdır.[187]

Bu ilke, ilgili kişiler tarafından kişisel veri işleme faaliyetlerinin açık şekilde anlaşılması, işleme faaliyetinde hangi amaçların güdüldüğü ya da bu işleme faaliyetinin hangi hukuki sebeplerle gerçekleştirildiği hakkında bilgi sahibi olmasını sağlayacaktır.

Diğer taraftan kişisel veri işleme faaliyetinde amacın belirli olması, ilgili kişide duraksama yaratacak muğlaklıkta ve genel-geçer nitelikte geniş amaçlarla kişisel veri işlenemeyeceğini ifade etmektedir. Yine ileride gerçekleşme ihtimaline karşın hali hazırda mevcut olmayan durumlar için kişisel verilerin depolanması da amaç dışında bir veri işleme faaliyeti olarak değerlendirilecektir. Ayrıca belirli amacın en geç, kişisel veri işleme anında belirlenmiş olması gerekmektedir. Bu husus, aydınlatma

---

[186] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 07.11.2019 tarihli ve 2019/333 sayılı kararı (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6761/2019-333 (Erişim Tarihi: 01.09.2024)
[187] Küzeci, **a.g.e.**, s.230-231.

yükümlülüğünün yerine getirilmesi ve gerekli idari ve teknik tedbirlerin alınması açısından da önemlidir.[188]

Bir diğer ifade ile belirli bir amaçla işlenen farklı kişisel verilerin, sosyal bir profil oluşturma maksadıyla birleştirilmesi ve bu yolla başkaca sonuçlara ulaşılması, verilerin kullanım amaçlarını da farklılaştıracağından bu ilkeye aykırılık teşkil edecektir.[189]

Bu noktada kişisel verilerin sonraki kullanımlarının toplandığı anki amaç ile uyumlu olmaması halinde ilgili kişi, kişisel verileri üzerindeki denetimini kaybedecektir. İlk amaç ile sıkı sıkıya bağlı sonraki amaçların doktrinde genel olarak "uyumlu" olarak değerlendirildiği görülmektedir.[190] Bu duruma ilişkin KVKK nezdinde sonradan ortaya çıkması muhtemel durumlara yönelik veri işlenebilmesi için izlenecek yol, işlemeye ilk kez başlıyor gibi yasal veri işleme şartlarının değerlendirileceği yönündedir.

Meşru amaç, amacın yasal bir zemin taşımasının yanı sıra işlenen kişisel verilerin sunulan hizmet ile ilişkili ve gerekli olmasını ifade etmektedir. Aksi halde meşru amacın sınırını yalnızca hukuk kurallarına uygunluk ile çizmek, bu ilkeyi hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun işleme ilkesi ile özdeş hale getirecektir. Meşru amacı Kurumun verdiği örnek ile somutlaştırmak gerekirse; bir giyim mağazasının müşterilerinden kimlik ve iletişim bilgileri alarak bunları işlemesi meşru bir amaç olarak değerlendirilebilecekken, anne kızlık soyadı gibi bilgileri işlemesi ise meşru bir amaç kapsamında kabul edilemeyecektir.[191] Yine çevrimiçi olarak alışveriş yapan bir müşterinin ad, soyad, adres bilgilerinin işlenmesi meşru bir amaç kapsamında değerlendirilebilecekken, kan grubu bilgisinin işlenmesi meşru amaç olarak görülemeyecektir.[192]

Belirli, meşru ve açık amaçlarla işleme ilkesi, özellikle açık rıza alınması ve aydınlatma yükümlülüğünün ifası esnasında da önem taşımaktadır. Zira kişisel veri

---

[188] Çekin, Berktaş ve Akıncı, **a.g.e.**, s. 147-153.
[189] Çekin, **a.g.e.,**, s. 48.
[190] Küzeci, **a.g.e.,** s. 235.
[191] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, 100 Soruda…, s.37.
[192] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Örneklerle…, s.7.

işleme faaliyetlerinin hukuka uygun olarak gerçekleştirildiğinin tespitinin sağlanması noktasında bu ilke kritik öneme sahiptir. Bu ilke kapsamında açık rıza, aydınlatma, ilgili kişi başvurularını cevaplama gibi hususlarda da belirli ve açık olmak, anlaşılmayan terimlerin kullanımından kaçınılması gerekmektedir.[193]

Bu ilkeye, bir bankanın ilgili kişinin cep telefonu numarasını bankaya veriliş amacı dışında kullanmasına dair bir Kurul kararında[194], ilgili kişinin müşterisi olduğu bankaya kendisine ait iş ve işlemlerde iletişim kurulması amacıyla vermiş olduğu telefon numarası kişisel verisinin, eşine ulaşılmasında yardımcı olunabilmesi adına paylaşılmasının "belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenme ve işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma" ilkelerine aykırılık teşkil ettiği şeklinde değinilmiştir.

3.1.4. İşlendikleri Amaçla Bağlantılı, Sınırlı ve Ölçülü Olma İlkesi

Kişisel verilerin işlenmesinde uyulması gereken temel ilkelerden biri de işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olması ilkesidir. Bu ilke yukarıda yer verilen belirli, açık ve meşru amaçlarla işleme ilkesi ile yakından bağlantılıdır. Zira belirli, açık ve meşru amaçlar benimsenmesinin yanı sıra, işleme faaliyetinin de bu belirli, açık ve meşru amaçlarla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olması gerekmektedir. Hali hazırda söz konusu olmayan ve sonradan gerçekleşmesi düşünülen amaçlarla kişisel veri işlenmemesi de bu ilke ile yakından ilgilidir.[195] Ancak bir önceki genel ilkede bu husus detaylıca işlendiğinden burada tekrara düşmemek adına sonradan ortaya çıkan/değişen amaçlarla kişisel veri işlenmesinin bu ilkeye de aykırılık teşkil edeceğini belirtmekle yetinilmektedir.

KVKK'nın genel ilkeleri düzenleyen 4. maddesinin gerekçesinde de işaret edildiği üzere, kişisel verilerin işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olması; işlenen kişisel verilerin belirlenen amaçları gerçekleştirebilmek için elverişli olmasını ve bu bağlamda amacın gerçekleştirilmesi ile ilgili olmayan kişisel verilerin işlenmesinden kaçınmayı ifade etmektedir. Bir diğer ifadeyle, işlenen kişisel veriler yalnızca belirlenen amacın gerçekleştirilmesi için gerekli olanlarla sınırlı

[193] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Sıkça…, s. 46.
[194] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 18.09.2019 tarihli ve 2019/277 sayılı kararı (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/5545/2019-277 (Erişim Tarihi: 01.09.2024)
[195] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Kişisel Verilerin İşlenmesine…, s.10-11.

kalmalıdır.[196] Bu ilkenin uygulanması, aynı zamanda dürüstlük kuralına riayet kapsamında da değerlendirilmektedir.[197]

GVKT m. 5/1-c'de "*veri minimizasyonu*" olarak ifade edilen bu ilkeye göre kişisel verileri işlemenin elzem olup olmadığı değerlendirilerek, eğer ki amaca bu kişisel veriler işlenmeden de ulaşılabilmesi mümkün ise o kişisel veriler işlenmemelidir. GVKT, aynı zamanda m. 25/1 hükmü ile kişisel verilerin asgari düzeyde işlenmesi için gereken idari ve teknik tedbirlerin de alınması gerektiğini düzenlemiştir. Bu husus her ne kadar KVKK'da açıkça düzenlenmemiş olsa da, kanaatimizce KVKK'nın veri güvenliğine ilişkin tedbirlere ilişkin 12. maddesi uyarınca veri sorumlusunun kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini önlemek amacıyla gerekli her türlü teknik ve idari tedbirleri almak zorunda olması da aynı kapsamda değerlendirilebilecektir. Zira daha önce ifade edildiği üzere genel ilkelere aykırılık, işleme faaliyetini hukuka aykırı hale getireceğinden; hukuka aykırı işlemelere karşı alınacak tedbirler olarak başta veri minimizasyonunu sağlamak düşünülebilecektir.

GVKT açısından tasarımdan itibaren veri koruması kavramı ile veri minimizasyonunun da ilişkisinden bahsetmek yararlı olacaktır. Tasarımdan itibaren veri koruması, teknik, idari ve hukuki açıdan gizliliğin henüz tasarım aşamasında dikkate alınması olarak ifade edilebilecektir. Buna göre veri sorumluları tasarlanmış uygun tedbirleri, işleme faaliyetinin çeşitli aşamalarında hayata geçirmekle sorumludur. Tasarımdan itibaren veri koruması ilkesi, içerdiği bu nitelikler bağlamında büyük veri ve veri madenciliği uygulamaları ile temelden çelişkili gözükmektedir.[198] Hukuk kurallarının birçoğu, meydana gelen bir olgunun sonuçlarına ilişkin düzenlemeler içerir iken, veri korumaya dair tasarımdan itibaren koruma, bunların aksine önleyici niteliği haiz bir kavramdır. Söz konusu ilkenin amacı, ihlal henüz meydana gelmeden gelişim aşamasında veri koruma ve mahremiyet esaslarının dikkate alınmasıdır.[199]

---

[196] Erdoğmuş, **a.g.e.**, s. 60.
[197] Küzeci, **a.g.e.**, s. 237.
[198] Ekin, **a.g.e.,** s. 125-126.
[199] Çekin, Berktaş ve Akıncı, **a.g.e.**, s. 156-157.

Ölçülülük kriterinin önemi, özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesi alanında da oldukça önem arz etmektedir. Daha az müdahaleci yöntemlerle aynı amaca ulaşmak mümkünse, ölçülülük kriteri uyarınca özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesinden sakınılmalıdır. Daha az müdahaleci farklı bir yöntem ile aynı amaca ulaşmanın mümkün olmadığı, özel nitelikli kişisel veri işlemenin zorunlu olduğu ve yasal işleme şartlarını taşıdığı, ulaşılması hedeflenen amaç ile korunacak hakkın üstün kabul edildiği hallerde ise özel nitelikli kişisel veri işlemenin hukuka uygun kabul edilmesi gerekecektir.[200] Kurul, spor salonu hizmeti sunan veri sorumlularının, üyelerinin giriş-çıkış kontrolünü biyometrik veri işleyerek yapmasına ilişkin kararında; spor salonuna giriş için veri sorumluları tarafından "el ve parmak izi taraması" sisteminin, ilgili kişilere hizmetten faydalanmak için zorunlu ve tek yol olarak sunulmasını, kişisel verilerin işlenmesinde ölçülülük ilkesi ışığında ilgili kişilerden minimum düzeyde veri talep etme ilkesine aykırı olarak değerlendirmiştir.[201]

Belirtmek gerekir ki, bu ilkenin uygulanmasında her somut olaya göre ilgili kişiler ve süreçler özelinde bir değerlendirmeye ihtiyaç vardır. Şöyle ki, bazı süreçlerde bazı kişiler için işlenmesi elzem olan kişisel verilerin, diğer kişiler için ölçüsüz kabul edilmesi söz konusu olabilecektir. Örneğin, bir iş yerinde insan kaynakları departmanı tarafından çalışanların mali haklarının belirlenebilmesi için sendika üyeliği verisinin işlenmesi ölçülü kabul edilebilecekken, aynı iş yerinin AR-GE birimince söz konusu verinin işlenmesi ölçülü olarak kabul edilmeyecektir.[202]

3.1.5. İlgili Mevzuatta Öngörülen veya İşlendikleri Amaç İçin Gerekli Olan Süre Kadar Muhafaza Edilme İlkesi

Kişisel verilerin işlenmesine dair genel ilkelerden bir diğeri ise ilgili mevzuatta öngörülen veya işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilme ilkesidir. İlkenin lafzından da anlaşılacağı üzere, bu ilkeye göre kişisel veriler yalnızca ilgili mevzuat kapsamında öngörülen ya da işlendikleri amaç için gerekli olan süre

---

[200] Zeynep Öğretmen Kotil, **Kişisel Verilerin Korunması Çerçevesinde Yapay Zeka**, 1.b, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022, s. 112-114.

[201] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 25.03.2019 tarihli ve 2019/81 sayılı kararı; 31.05.2019 tarihli ve 2019/165 sayılı kararı, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/5496/2019-81-165 (Erişim Tarihi: 01.09.2024)

[202] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, 100 Soruda…, s.38.

kadar muhafaza edilebilecektir. KVKK m. 4'ün gerekçesinde de bu durum, bir verinin daha uzun süreler depolanması için geçerli bir sebebin olmadığı hallerde silinmesi veya anonim hale getirilmesi gerekeceği şeklinde ifade edilmiştir. Yine gerekçede gelecekte kullanma amacıyla veri saklamanın mümkün olmadığı da belirtilmiştir. Burada, anılan ilkenin amaçla sınırlılık ilkesi ile temelden bağlantılı olduğu da görülmektedir.

Kişisel verilerin işlendikleri amaç için elzem olan en fazla muhafaza edilme süresi belirlenirken göz önüne alınması gereken kriterler; ilgili veri kategorisinin işlenme amacı kapsamında veri sorumlusunun faaliyet gösterdiği sektörde genel teamül gereği kabul edilen süre, kişisel verinin işlenmesini gerekli kılan ve ilgili kişiyle tesis edilen hukuki ilişkinin devam edeceği süre, işlenme amacına bağlı olarak veri sorumlusunun elde edeceği meşru menfaatin hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olarak geçerli olacağı süre, ilgili veri kategorisinin saklanmasının yaratacağı risk, maliyet ve sorumlulukların hukuken devam edeceği süre, belirlenecek azami sürenin ilgili veri kategorisinin doğru ve gerektiğinde güncel tutulmasına elverişli olup olmadığı, veri sorumlusunun hukuki yükümlülüğü gereği ilgili veri kategorisinde yer alan kişisel verileri saklamak zorunda olduğu süre ve veri sorumlusu tarafından ilgili veri kategorisinde yer alan kişisel veriye bağlı bir hakkın ileri sürülmesi için belirlenen zamanaşımı süresi şeklindedir.[203]

Veri sorumluları, işledikleri kişisel veriler için mevzuatta öngörülen bir saklama süresi söz konusu ise bu süreye uyacaklar, mevzuatta böyle bir sürenin tespit edilmemiş olması halinde ise kişisel verileri işledikleri amaç için elzem olan süre kadar muhafaza edebileceklerdir.[204] Örneğin bir ticari işletmenin belirli bir kampanyaya katılmak için ilgili kişilerin iletişim bilgilerini toplaması ve kampanya sona ermesine ve başka bir yasal işleme şartı barındırmamasına rağmen bu verileri halen işlemesi, belirlenen süre ile muhafaza ilkesine aykırılık teşkil edebilecektir.[205]

[203] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Sıkça…, s.49.
[204] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Kişisel Verilerin İşlenmesine…, s.13.
[205] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Örneklerle…, s. 9.

Bu ilkenin doğal bir uzantısı olarak veri sorumlusu, kişisel verileri saklama ve imha politikaları oluşturmalı ve verileri muhafaza etme süreleri ile muhafaza esnasında aldığı idari ve teknik tedbirleri belirlemesi gerekmektedir.[206]

Ancak GVKT m. 13/2-a ve m. 14/2-a hükümlerinde olduğu gibi aydınlatma metinlerinde bu sürelere yer verilmesine dair KVKK'da herhangi bir hüküm yer almamaktadır.[207] Kanımızca mevzuatımızda göz ardı edilen aydınlatma yükümlüğü kapsamında veri sorumlularının işledikleri kişisel verilere dair azami muhafaza süreleri hakkında da ilgili kişileri bilgilendirmesi hususu, kişilerin geleceğini tayin ve unutulma haklarını pekiştirici nitelikte bir uygulama olacaktır.

KVKK'dan farklı olarak GVKT, m. 89/1'de yer alan tedbirlerin alınması halinde kamu yararına arşiv, bilimsel ya da tarihi araştırma, istatistik amaçları ile verilerin daha uzun sürelerle muhafaza edilebileceği yönünde de ayrışmaktadır.[208]

Ayrıca KVKK'nın 7. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "Bu Kanun ve ilgili diğer kanun hükümlerine uygun olarak işlenmiş olmasına rağmen, işlenmesini gerektiren sebeplerin ortadan kalkması hâlinde kişisel veriler resen veya ilgili kişinin talebi üzerine veri sorumlusu tarafından silinir, yok edilir veya anonim hâle getirilir." şeklindeki hüküm ile imhanın hem ilgili kişilerin talebi üzerine hem de veri sorumlularının resen gerçekleştirebileceği bir eylem olduğuna işaret edilmiştir. KVKK'nın "ilgili kişi hakları" başlıklı 11. maddesinde yer alan "7 nci maddede öngörülen şartlar çerçevesinde kişisel verilerin silinmesini veya yok edilmesini isteme," hükmü de ilgili kişilerin kişisel verilerinin işlenmesini gerektiren sebeplerin ortadan kalkması halinde veri sorumlusuna imha talebinde bulunabileceğini düzenlemektedir. Veri sorumlularının anılan süreler sona ermesine rağmen kişisel verileri muhafaza etmeyi sürdürmesi halinde ise TCK'nın 138. maddesinde yer alan "verileri yok etmeme suçu" vücut bulacaktır.

---

[206] Erdoğmuş, **a.g.e.**, s. 63.
[207] Ömer Ekmekçi vd., **Kişisel Verilerin Korunması Hukuku**, 1.b., İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024, s. 137-138.
[208] Ekin, **a.g.e.**, s.63.

Özetle anılan ilke, veri koruma ve mahremiyet bakış açısının temelinde birçok ilke ile birbirini tamamlayıcı nitelikte olup bu ilkenin kabul edilmediği bir ortamda ilgili kişiler, bir kez kişisel verileri edinildiğinde hayat boyu bu verilerin çeşitli yerlerde kayıtlı kalabileceği ve yeri geldiğinde kullanılabileceği varsayımı ile karşı karşıya kalır. Bu durum ise bireysel özerklik, özel hayatın gizliliği ve kişinin maddi ve manevi bütünlüğü gibi değerlere zarar verici niteliktedir.[209]

3.2. KVKK Kapsamında Kişisel Veri İşleme Şartları

Anayasa'nın 20. maddesinin 3. fıkrası uyarınca ilgili kişilerin kişisel verileri ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızası ile işlenebilmektedir. Bu hükümden hareketle ilgili kişilerin kişisel verilerinin korunmasının anayasal bir hak olduğu ve bu hakkın ancak kişinin rızası ile ya da kanuni bir dayanak ile sınırlanabileceği tespit edilmektedir. Buna göre kural olarak kanunen kişisel verilerin işlenmesini hukuka uygun hale getiren bir işleme şartı bulunmadığı takdirde kişisel verilerin işlenmemesi gerekmektedir.

Kişisel verilerin işlenme şartları KVKK'nın 5. ve 6. maddesinde düzenlenmektedir. Kural olarak kişisel verilerin, ilgili kişinin açık rızası olmadan işlenmesi yasaklanmıştır. Ancak Kanun'da açık rıza dışındaki diğer kişisel veri işleme şartlarına da yer verilerek bunlardan birinin varlığı halinde ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel verilerin işlenmesinin mümkün olduğu da düzenlenmiştir. Madde metninde sayılan ve çalışmamızın bu bölümünde incelenecek olan kişisel veri işleme şartlarını bulunmadığı durumlarda, hukuka aykırı bir kişisel veri işleme faaliyetinin meydana geleceği söylenebilir.

Bu noktada ilgili kişilerin kişisel verilerinin açık rızaları veya Kanun'da sayılan diğer işleme şartlarından biri olmaksızın işlenmesi halinde, Kurul'un veri sorumluları

[209] Küzeci, **a.g.e.,** s. 245.

aleyhine idari para cezasına ya da veri işleme faaliyetlerini derhal durdurmalarına ve uygulanacak diğer yaptırımlara hükmettiği kararları[210] [211] [212] [213] örnek verilebilir.

Bu durumun sınırlı sayıdaki istisnası ise yine Kanun'un 28. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre kişisel verilerin; üçüncü kişilere verilmemek ve veri güvenliğine ilişkin yükümlülüklere uyulmak kaydıyla gerçek kişiler tarafından tamamen kendisiyle veya aynı konutta yaşayan aile fertleriyle ilgili faaliyetler kapsamında işlenmesi, resmi istatistik ile anonim hâle getirilmek suretiyle araştırma, planlama ve istatistik gibi amaçlarla işlenmesi, millî savunmayı, millî güvenliği, kamu güvenliğini, kamu düzenini, ekonomik güvenliği, özel hayatın gizliliğini veya kişilik haklarını ihlal etmemek ya da suç teşkil etmemek kaydıyla, sanat, tarih, edebiyat veya bilimsel amaçlarla ya da ifade özgürlüğü kapsamında işlenmesi, millî savunmayı, millî güvenliği, kamu güvenliğini, kamu düzenini veya ekonomik güvenliği sağlamaya yönelik olarak kanunla görev ve yetki verilmiş kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen önleyici, koruyucu ve istihbari faaliyetler kapsamında işlenmesi, soruşturma, kovuşturma, yargılama veya infaz işlemlerine ilişkin olarak yargı makamları veya infaz mercileri tarafından işlenmesi hallerinde Kanun hükümleri uygulanmayacaktır.

Kanun'un kişisel veri işleme şartlarını sınırlı sayma yoluyla düzenlediği, dolayısıyla maddede sayılan şartların genişletilemeyeceği de ifade edilmelidir.[214]

Açık rıza ve diğer veri işleme şartları arasındaki ilişki incelendiğinde madde metninin lafzından açık rızanın kural, diğer işleme şartlarının ise bunun istisnaları olduğu şeklinde bir yorum çıkmaktadır. Oysaki tam tersine, bir kişisel veri işleme faaliyetinde açık rıza dışındaki diğer veri işleme şartlarından birine dayanılma

---

[210] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 14.01.2020 tarihli ve 2020/20 sayılı karar, (Çevrimiçi) https://kvkk.gov.tr/Icerik/6699/2020-20 (Erişim Tarihi: 31.05.2024)
[211] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 08.07.2019 tarihli ve 2019/204 sayılı karar, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/5517/2019-204 (Erişim Tarihi: 31.05.2024)
[212] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 16.10.2018 tarihli ve 2018/119 sayılı İlke Kararı, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/5299/2018-119 (Erişim Tarihi: 31.05.2024)
[213] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 21.12.2017 tarihli ve 2017/61 sayılı İlke Kararı, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4113/2017-61 (Erişim Tarihi: 31.05.2024)
[214] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **Kişisel Verilerin İşlenme Şartları Rehberi,** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4190/Kisisel-Verilerin-Islenme-Sartlari (Erişim Tarihi: 31.05.2024) s.2.

ihtimaline karşın, yine de ilgili kişinin açık rızasına başvurulması Kurum tarafından hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda ilgili kişinin açık rızasını geri alması halinde ise veri sorumlusunun diğer işleme şartlarından birine dayanarak kişisel veri işleme faaliyetini sürdürmesi hukuka ve dürüstlük kurallarına aykırı olarak nitelendirilir.[215] Gerçekten de diğer veri işleme şartlarından birine dayanma olanağı bulunmakla birlikte, uygulamada veri sorumlusunun adeta "garanti yol" olarak ilgili kişinin açık rızasını tercih etmesi, ilgili kişiden temin edilecek bu açık rızanın hukuken ne kadar geçerli olduğu hususunda da endişe vericidir. Özetle gerek GVKT gerekse 96/45/EC sayılı Direktif'te de benimsendiği gibi, açık rıza ve diğer veri işleme şartları arasında hiyerarşik bir ilişkinin bulunmadığı ifade edilmelidir.

Özel nitelikli kişisel verilerin işlenme şartları ise Kanun'un ilk halinde 6. maddede ayrıca ve çok sınırlı olarak düzenlenmiş olup, 01.06.2024 tarihinde yürürlüğe giren değişiklik ile GVKT'de yer alan şartlarla uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır. Maddenin ilk halinde özel nitelikli kişisel verilerin işlenme şartları çok daha sınırlı olarak ilgilinin açık rızası, sağlık ve cinsel hayat dışındaki özel nitelikli kişisel veriler için kanunlarda öngörülen hâller ve sağlık ve cinsel hayata ilişkin kişisel veriler için ise ancak kamu sağlığının korunması, koruyucu hekimlik, tıbbî teşhis, tedavi ve bakım hizmetlerinin yürütülmesi, sağlık hizmetleri ile finansmanının planlanması ve yönetimi amacıyla, sır saklama yükümlülüğü altında bulunan kişiler veya yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından işlenebilmesi olarak düzenlenmiştir. 01.06.2024 tarihinde yürürlüğe giren değişiklikle madde hükmü yeni haliyle özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesini kural olarak yasaklamakla birlikte ilgili kişinin açık rızası, kanunlarda açıkça öngörülme, fiili imkansızlık nedeniyle rızasını açıklayamayacak durumda bulunan veya rızasına hukuki geçerlilik tanınmayan kişinin, kendisinin ya da bir başkasının hayatı veya beden bütünlüğünün korunması için zorunlu olma, ilgili kişinin alenileştirmesi, bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için zorunlu olması, sır saklama yükümlülüğü altında bulunan kişiler veya yetkili kurum ve kuruluşlarca, kamu sağlığının korunması, koruyucu hekimlik, tıbbi teşhis, tedavi ve bakım hizmetlerinin yürütülmesi ile sağlık hizmetlerinin planlanması, yönetimi ve finansmanı amacıyla gerekli olması, istihdam, iş sağlığı ve güvenliği, sosyal güvenlik,

[215] **a.g.e.,** s.3.

sosyal hizmetler ve sosyal yardım alanlarındaki hukuki yükümlülüklerin yerine getirilmesi için zorunlu olması, siyasi, felsefi, dini veya sendikal amaçlarla kurulan vakıf, dernek ve diğer kâr amacı gütmeyen kuruluş ya da oluşumların, tâbi oldukları mevzuata ve amaçlarına uygun olmak, faaliyet alanlarıyla sınırlı olmak ve üçüncü kişilere açıklanmamak kaydıyla mevcut veya eski üyelerine ve mensuplarına veyahut bu kuruluş ve oluşumlarla düzenli olarak temasta olan kişilere yönelik olması hallerinde işlenebileceğini düzenlemektedir. Bu değişiklikle birlikte hem özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesine imkân veren yasal işleme şartları genişletilmiş hem de sağlık ve cinsel hayata ilişkin özel nitelikli kişisel veriler ile diğerleri arasındaki ayrıma son verilmiştir.

Bir işlenme hali olarak kişisel verilerin aktarılması hususunda da Kanun, 8. maddesi ile açık rıza şartını aramakla birlikte, açık rıza dışındaki hallerde 5. ve 6. maddedeki işleme şartlarına atıfta bulunmaktadır. Ancak kişisel verilerin yurtdışına aktarılması hususunda uygulamadaki tıkanıklıkların arşa ulaşması ile birlikte nihayet 01.06.2024'te yürürlüğe girmiş olan değişiklik kapsamında yöntem değiştirilmiştir. Şöyle ki, Kanun'un 9. maddesinin eski halinde kişisel verilerin ilgili kişinin açık rızasına dayalı olarak işlenebileceği, ancak 5. ve 6. maddedeki şartlardan birinin varlığı halinde ise "yeterli korumanın bulunduğu ülkelere" aktarımın mümkün olacağı düzenlenmekte idi. "Yeterli korumanın bulunmaması" durumunda ise, ancak Türkiye'de ve yabancı ülkede bulunan veri sorumlularının yeterli korumayı yazılı olarak taahhüt etmeleri ve Kurul'un izninin bulunması gerekmekte idi. Öngörülen bu eski sistemin, her şeyden önce yurtdışına aktarımı sağlanan verinin *parçalı* şekilde(bulut bilişim teknolojileri vasıtası ile birden farklı coğrafyada yer alan *database*'lerde tutulması) saklanması sorununa ülke adlarını listeleyerek ne derecede cevap vereceği merak konusuydu. Aynı zamanda yine 9. maddenin 3. fıkrası uyarınca "yeterli korumanın bulunduğu ülkeler"in Kurulca belirlenerek ilan edileceği hüküm altına alınmıştı. Kanun'un kabulünden itibaren 8 yılı aşkın sürenin geçmesine rağmen Kurulca ilan edilmeyen "yeterli korumanın bulunduğu ülkeler" sistemi, anılan son değişiklik ile terk edilmiş oldu.

3.2.1. Açık Rıza

Açık rıza, KVKK'nın "Tanımlar" başlıklı 3. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde "Belirli bir konuya ilişkin bilgilendirmeye dayanan ve özgür irade ile açıklanan rıza" şeklinde tanımlanmıştır. Kanun'un 5. maddesinin 2. fıkrasında sayılan diğer kişisel veri işleme şartlarının bulunmaması halinde, ilgili kişinin açık rızasına dayanarak kişisel verileri işlenebilecektir.[216] Açık rızanın kişinin kişisel verileri üzerinde kurduğu hakimiyet vesilesi ise kesin bir koruma teşkil ettiği belirtilmektedir.[217]

Açık rıza, genel hukuka uygunluk nedenlerinden biri olan rıza ile paralel olarak düzenlenmiştir. Bu bağlamda hukuka ve ahlaka aykırılık teşkil etmeyen ve TMK'nın 23. maddesi uyarınca verilen rıza, hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilecektir.[218] Çünkü, TMK m. 24/2'ye göre kişilik hakkı zarara uğrayan kişinin rızası, kişilik hakkına yöneltilen saldırı eyleminin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmaktadır. Kanunların özel şekil şartına tabi tutmadığı hallerde, rıza en temel haliyle bir irade açıklaması olduğundan herhangi bir şekil şartına bağlı değildir.[219] Aynı zamanda rızanın açık bir irade beyanı şeklinde verileceği gibi, örtülü rıza verilebileceği de kabul edilmektedir.[220] Ancak kişisel verilerin işlenmesi için verilecek rızanın "açık" olması gerektiği Kanun'da düzenlendiğinden, örtülü rıza KVKK nezdinde hukuka uygunluk sebebi oluşturmayacağı açıktır. Kurul da bu hususa bir kararında[221] yer vererek örtülü irade beyanları ile onay alınmasını mevzuata aykırı olarak değerlendirmiştir. Aynı kararda Kurul, açık rızanın ilgili kişinin işlenmesine rıza gösterdiği verinin kapsamı ve süresini de belirlemeyi sağlaması gerektiğini, konusu sınırlandırılmayan genel geçer nitelikteki onayların "battaniye rıza" olarak değerlendirileceğini ve hukuken geçersiz olduğunu açıklamıştır.

---

[216] **a.g.e.,** s.5.
[217] Süleyman Yılmaz, **Bilişim Hukuku Güncel Sorunlar 3**, Ankara:Yetkin Yayıncılık, 2022, s.76.
[218] Helvacı, **a.g.e**., s.147.
[219] **a.g.e.,** s.148.
[220] Serdar Çelikel, "Kişisel Verilerin İşlenmesinde Açık Rıza Hukuka Uygunluk Nedeninin 95/46 sayılı Direktif ve GDPR'la Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", **Uyuşmazlık Dergisi**, Y.9, S.17, 2021, (Çevrimiçi) https://dergipark.org.tr/tr/pub/mdergi/issue/63043/957894 (Erişim Tarihi: 31.05.2024) s.163.
[221] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 27.02.2020 tarihli ve 2020/173 sayılı kararı, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6739/2020-173 (Erişim Tarihi: 31.05.2024)

Kanun kapsamında geçerli bir açık rızadan bahsedebilmek adına, ilgili kişinin kişisel verilerinin işlenmesine kendi isteği veya karşı tarafın isteği üzerine onayı gereklidir.[222] Yine Kurul da bir kararında[223] açık rızanın haiz olması gereken bu niteliğe vurgu yapmıştır.

Kanuni tanımından hareketle hukuken geçerli bir açık rızanın üç temel unsuru bulunması gerektiği söylenebilecektir. Şöyle ki, açık rıza belirli bir konuya ilişkin olmalı, bilgilendirmeye dayanmalı ve özgür iradeyle açıklanmış olmalıdır.

Rızanın özgür bir şekilde verilmiş olması hususu incelendiğinde, GVKT m. 7/4'e göre bir hizmetin sunulması, sağlanması gerekli olmayan bir kişisel veri işleme faaliyetinin gerçekleştirilmesi koşuluna bağlanır ise rızanın özgürce verildiği kabul edilmemelidir. Bu konuya örnek olarak fotoğraf düzenleme hizmeti veren bir mobil uygulamanın, bu hizmeti sağlamak için kullanıcıların konum bilgilerinin işlenmesine rıza vermesini istemesi verilebilecektir.[224] Buradan hareketle açık rızanın, sağlanması için gerekli olmadığı bir hizmete ön şart olarak sunulamayacağı söylenebilecektir.

Kişisel veri işleme şartlarından ilgili kişinin açık rızasına dayanıldığı hallerde, 19 Mart 2018 tarihli ve 30356 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Aydınlatma Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ"e göre aydınlatma yükümlülüğü ve açık rızanın ilgili kişiden temini işlemleri ayrı ayrı uygulanmalıdır. Bu hususun özellikle ilgili kişinin özgür iradesine dayanma noktasında önem arz ettiği kanaatindeyiz, çünkü veri sorumlusunun aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmek için kendisine sunduğu bilgilerle birlikte ilgili kişinin aynı işlem sırasında rıza da vermesi, kişide gerçekten rızasına dayalı bir kişisel veri işleme faaliyetine konu olacağı noktasında algısını olumsuz etkileyebilecektir.

---

[222] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, **Açık Rıza,** (Çevrimiçi) https://kvkk.gov.tr/yayinlar/A%C3%87IK%20RIZA.pdf (Erişim Tarihi: 31.05.2024) s.3.

[223] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 08.07.2019 tarihli ve 2019/206 sayılı kararı, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6709/2019-206 (Erişim Tarihi: 31.05.2024)

[224] Article 29 Data Protection Working Party Guidelines on Consent, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/623051 (Erişim Tarihi: 04.09.2024) s.6.

Açık rızanın ne zaman verilmesi gerektiği hususunda ise Aydınlatma Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ'in 6. maddesi uyarınca kişisel verilerin ilgili kişiden elde edilmediği durumlarda elde edilmesinden itibaren makul bir süre içerisinde, kişisel verinin ilgili kişi ile iletişim amacıyla kullanılacağı durumlarda ilk iletişim esnasında, kişisel verilerin aktarılacağı durumlarda ise en geç ilk aktarımın yapılacağı esnada aydınlatma yükümlüğünün yerine getirilmesi gerekmektedir. Aydınlatmaya dair bu düzenlemeden hareketle ilgili kişinin açık rızasının da işleme anından önce alınması gerektiği tespit edilebilecektir.[225] [226]

Açık rıza veren ilgili kişinin geleceğini tayin etme hakkı kapsamında, daha sonra bu açık rızasını geri alabilmesi kabul edilmelidir. Kanun'da açık rızanın geri alınması hususunda bir hüküm bulunmamaktadır. Avrupa örneğine bakıldığında, GVKT m. 7/3'te bu husus açıkça düzenlenmiş ve veri sahibinin dilediği zaman rızasını geri alabileceği, hatta rızanın verilmesi kadar geri alınmasının da kolay olması gerekliliği belirtilmiştir.

Hukuken geçerli bir açık rıza geri alındıktan sonra, o zamana dek gerçekleşmiş olan kişisel veri işleme faaliyetlerinin hukuka uygunluğu etkilenmeyecektir. Ancak veri sorumlusunun ilgili kişinin rızasını geri aldığına dair beyan kendisine ulaşmasına rağmen, veri işleme faaliyetine devam etmesi halinde artık ortada geçerli bir veri işleme şartı kalmadığından hukuka aykırılık oluşacaktır.[227]

Kurul'un yayımladığı bir kamuoyu duyurusunda[228] da, açık rızanın geri alınabileceği, rızayı geri alma beyanının ileriye dönük sonuç doğuracağı belirtilmiştir.

3.2.2. Kanunlarda Açıkça Öngörülme

Kişisel verilerin işleme şartlarından biri de KVKK m. 5/2-a'da düzenlenen "kanunlarda açıkça öngörülme"dir. Buna göre kanunlarda açıkça öngörülen bir halin

---

[225] Taştan, **a.g.e.**, s.164.
[226] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Açık…, s.4.
[227] Erdoğmuş, **a.g.e**., s.78.
[228] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 12.01.2021 tarihli Kamuoyu Duyurusu, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6856/WHATSAPP-UYGULAMASI-HAKKINDA-KAMUOYU-DUYURUSU (Erişim Tarihi: 01.06.2024)

mevcudiyetinde ilgili kişinin açık rızasına gerek olmaksızın kişisel verileri işlenebilecektir.

En temelde bu kişisel verileri işleme şartının, Anayasa'da yer alan ve daha önce değinilen "kişisel verilerin korunmasına dair esas ve usullerin kanunla düzenleneceği hükmü ile paralel olduğu söylenebilir. Zira aşağıda yer verilen örneklerde olduğu gibi, bazı Kanunlar veri sorumlularını kişisel veri işlenmesi anlamında yetkilendirmiş ve/veya işlemelerini zorunlu kılmıştır. Ancak Kanun'da ilgili kişilerin kişisel verilerinin işlenmesi bakımından herhangi bir zorunluluk veya netlik olmaması halinde, bu şarta dayanarak gerçekleştirilecek kişisel veri işleme faaliyeti hukuka uygun olarak kabul edilemeyecektir.

Bu işleme şartı ile ilgili en temel örnek olarak Kanun'un gerekçesinde de ifade edildiği üzere, kolluk faaliyetleri kapsamında 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca şüphelilerin parmak izi verilerinin işlenmesi veya 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu kapsamında kişilerin ceza mahkûmiyetlerine dair kişisel verilerinin Adalet Bakanlığınca işlenmesi verilebilecektir.

Yine bu konuda 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca kredi kartı kullanım talebinde bulunan kişilerin ekonomik ve sosyal durumlarına dair kişisel verilerin ilgili kişilerin açık rızaları olmaksızın kredi kartı veren kuruluşlarca işlenmesi de örnek verilebilecektir.

Bu kişisel veri işleme şartını düzenleyen maddenin lafzında "kanun" ifadesi yer almakla birlikte, Anayasa'nın bahsi geçen 20. maddesinde "kişisel verilere ilişkin usul ve esasların kanunla düzenleneceği" belirtildiğinden, bir kanuna dayalı çıkarılan ikincil düzenlemelerdeki faaliyetlerin de bu veri işleme şartı kapsamında hukuka uygun kabul edilmesi gerekmektedir.[229] Bu hususta doktrinde karşıt görüşler de mevcuttur. Açık rızanın kural, diğer işleme şartlarının istisna olduğu temelinden hareket eden bu görüşe göre, bu veri işleme şartı bağlamında kanunlarda "açık" bir

[229] Erdoğmuş, **a.g.e.,** s.79-80.

düzenlemenin olması gerekmekte, aksi takdirde kanun ile yapılan düzenlemeler ile verilen genel bir yetki, meşru bir işleme şartı olamayacaktır.[230]

3.2.3. Fiili İmkansızlık

KVKK'nın m. 5/2-b hükmüne göre "fiili imkansızlık nedeniyle rızasını açıklayamayacak durumda bulunan veya rızasına hukuki geçerlilik tanınmayan kişinin kendisinin ya da bir başkasının hayatı veya beden bütünlüğünün korunması için zorunlu olması" hallerinde ilgili kişinin kişisel verilerinin işlenmesi hukuka uygun kabul edilecektir.

Bu veri işleme şartına örnek olarak KVKK'nın gerekçesinde kişinin bilincinin yerinde olmaması veya akıl hastalığı gibi nedenlerle yapılacak tıbbi müdahale için geçerli bir rıza alınmayacağı hallerde; kişinin yakınları ile iletişime geçmek, geçmiş sağlık kayıtlarını öğrenebilmek adına kişisel verilerinin işlenmesi verilmektedir.

Yine Kurum'un yayımladığı bir rehberde[231] kaçırılan bir kişinin kurtarılması adına yerinin tespit edilebilmesi amacıyla kişisel verilerinin ilgili birimlerce işlenmesi bu veri işleme şartına örnek verilmektedir.

01.06.2024 tarihi öncesinde yukarıda yer verilen her iki örneğin de özel nitelikli kişisel veriler açısından hatalı olduğu kanaatindeyiz. Şöyle ki, Kanun bu veri işleme şartına 5. maddede yer vererek özel nitelikli olmayan kişisel veriler için düzenlemiş ancak özel nitelikli kişisel veriler için ise 6. maddede ayrıca ve bu veri işleme sebebine yer vermeden düzenleme yoluna gitmiştir. Dolayısıyla gerekçede yer verilen örnekte olduğu gibi, 01.06.2024 tarihi öncesinde özel nitelikli kişisel verilerin bu işleme şartına dayalı olarak işlenmesine kanunun sistematiği açısından imkan olmadığı kanaatindeyiz. Neyse ki 01.06.2024 tarihi itibariyle yürürlüğe giren değişiklik ile bu veri işleme şartına 6. maddede özel nitelikli kişisel veriler için de yer verilmiş ve hatalı olduğu düşünülen uygulamadan bu tarih itibariyle vazgeçilmiştir.

---

[230] Küzeci, **a.g.e.,** s.395-396.
[231] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Örneklerle…, s.12.

3.2.4. Sözleşmenin Kurulması veya İfası İçin Gerekli Olma

KVKK'nın m. 5/2-c hükmüne göre, "bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması" halinde ilgili kişinin kişisel verilerinin açık rızası olmaksızın işlenmesi hukuka uygun kabul edilecektir. Gerçekten de sözleşmenin ifası aşamasında gerekli olabileceği gibi, sözleşme öncesi görüşmeler vasıtasıyla elde edilen ve taraflara ait olan kişisel verilerin de çeşitli sebeplerle işlenmesi gerekebilecektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, her sözleşme ilişkisinin şartlarına göre, o sözleşmenin kurulması ya da ifası için gerekli olan kişisel verilerin işbu veri işleme şartı kapsamında değerlendirilebileceğidir. Aynı zamanda madde metni ile yalnızca sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin bu veri işleme şartı kapsamına alındığı, üçüncü kişilere ait kişisel verilerin kapsam dışında tutulduğu görülmektedir. Hiç şüphe yok ki, KVKK'nın 4. maddesinde yer alan amaçla sınırlılık ve ölçülülük ilkeleri uyarınca, bu veri işleme şartına dayalı olarak işlenen kişisel verilerin sözleşmenin ifası sonrası reklamcılık vb. farklı amaçlarla kullanılması halinde, artık işbu veri işleme şartına dayalı olarak hareket edilemeyecektir.

Bahsi geçen hükmün gerekçesinde sözleşme gereği ücret ödemesi gerçekleştirmek için alacaklının hesap numarasının işlenmesi veya kredi sözleşmesi sürecinde bankanın kredi kullandıracağı kişiden tapu kaydı, icra borcu olmadığına dair belge vb. talep ederek işlemesi bu veri işleme şartına örnek olarak gösterilmiştir.

Kurul bir kararında[232] şikayete konu kişisel veri işleme faaliyetini, sözleşmenin ifası için kurucu unsurlardan olmadığı veya sözleşmenin ifası ile doğrudan bir ilişkisi olmadığı sebebiyle bu veri işleme şartının kapsamında değerlendirmemiştir.

3.2.5. Veri Sorumlusunun Hukuki Yükümlülüğünü Yerine Getirebilmesi İçin Zorunlu Olma

KVKK m. 5/2-ç uyarınca veri sorumlusunun hukuki yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için veri işlemenin zorunlu olduğu durumlarda, ilgili kişinin kişisel

[232] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 27.01.2020 tarihli ve 2020/65 sayılı kararı, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6717/2020-65 (Erişim Tarihi: 02.06.2024)

verilerinin açık rızası alınmaksızın işlenmesi hukuka uygun kabul edilecektir. Ancak veri sorumlusunun bu zorunluluk hali, mevzuattan doğmuş olmalıdır; bir başka deyişle sözleşme ilişkisinden kaynaklı yükümlülükler bu veri işleme şartı kapsamında değerlendirilemeyecektir.[233]

Aynı zamanda bu veri işleme şartına dayanılabilmesi için veri sorumlusunun bu hukuki yükümlülükle zorunlu kılınması gerekmektedir. Bir başka deyişle, veri sorumlusunun yasal bir yükümlülüğü olmaksızın kendi seçimi ile gerçekleştirdiği işleme faaliyetlerinde bu veri işleme şartına dayanılamayacaktır.[234]

Yine belirtmekte fayda var ki, bu veri işleme şartı kapsamında da KVKK'nın 4. maddesinde düzenlenen temel ilkelere uygun olarak veri işleme amacıyla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olunmalıdır.

Kurul'un bu veri işleme şartına ilişkin verdiği bir kararda[235], avukatın veri sorumlusu olarak vekili olduğu bankanın müşterisi hakkında icra takibi başlatması ve farklı zamanlarda icra takibine dair telefon araması ve kısa mesaj gönderimi gerçekleştirmesi, avukatın gerek Avukatlık Kanunu gerekse İcra İflas Kanunu'ndan doğan hukuki yükümlülüklerini yerine getirmesi kapsamında değerlendirilmiştir.

Yine özel bir şirketin çalışanlarına maaş ödemesi gerçekleştirmesi bir hukuki yükümlülük olup, bu kapsamda çalışanların banka hesap numaralarını işlemesi bu kişisel veri işleme şartı kapsamında değerlendirilmelidir.[236]

3.2.6. İlgili Kişinin Kendisi Tarafından Alenileştirilmiş Olma

KVKK m. 5/2-d uyarınca ilgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olan kişisel verilerin işlenmesi durumu da, ilgili kişinin ayrıca açık rızası alınmaksızın

---

[233] Buse Doğan, "Kişisel Verilerin İşlenme Şartları Bağlamında Açık Rıza", (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2019, (Çevrimiçi) http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/ET001574.pdf (Erişim Tarihi: 02.06.2024) s.73.

[234] Article 29 Data Protection Working Party Opinion 06/2014, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp217_en.pdf (Erişim Tarihi: 04.09.2024) s.19.

[235] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 14.01.2020 tarihli ve 2020/26 sayılı kararı, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6697/2020-26 (Erişim Tarihi: 02.06.2024)

[236] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Kişisel Verilerin İşlenme Şartları…, s.12.

hukuka uygun kabul edilmektedir. KVKK'nın gerekçesinde bu işleme şartının temeli olarak ilgili kişinin kendisi ile ilgili kişisel verileri kamuoyu ile paylaşması sonucunda verilerin işlenmesinde korunması hedeflenen hukuki yararın ortadan kalktığı ifade edilmektedir.

Bu veri işleme şartı için altı çizilmesi gereken husus olarak hukuka uygunluk, yalnızca veri sahibinin alenileştirme iradesi ile sınırlı olacaktır. Yani kişisel verilerini kendi iradesi ile alenileştiren kişinin, kişisel verilerinin farklı amaçlarla işlenmesi bu hukuka uygunluk nedeni kapsamında değildir. Buradaki sınırın tesisinde KVKK'nın 4. maddesinde yer alan temel ilkelere ve özellikle amaçla bağlılık, sınırlılık ve ölçülülük ilkeleri göz önüne alınmalıdır.

Kişinin kendisi ile iletişim kurulabilmesi amacıyla adres, telefon gibi ya da güven sağlamak amacıyla fotoğraf, özgeçmiş gibi kişisel verilerini paylaştığı haller, ilgili kişinin kişisel verilerinin kendisi tarafından alenileştirilmesi olarak düşünülebilecektir.[237]

Ancak bu bilgilerin alenileştirilme amacından farklı amaçlarla işlenmesi, Kurul tarafından da hukuka aykırı olarak değerlendirilmiştir.[238] Örneğin internet sitelerinde ikinci el satış yapmak için iletişim bilgilerini paylaşan satıcının telefon numarasına reklam veya kampanya amaçlı mesaj gönderilmesi suretiyle işlenmesi, ilgili kişinin alenileştirme iradesine aykırılık teşkil edecektir.[239] Lakin bu iletişim bilgilerinin satışa sunulan ürün veya hizmet ile ilgili görüşme sağlamak amacıyla kullanıldığı ihtimalde, anılan işleme faaliyeti işbu veri işleme şartı kapsamında hukuka uygun kabul edilmelidir.

3.2.7. Bir Hakkın Tesisi, Kullanılması veya Korunması İçin Zorunlu Olma

Bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için kişisel verilerin işlenmesinin zorunlu olduğu hallerde, KVKK m. 5/2-e uyarınca ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel veri işleme faaliyetinin hukuka uygun olduğu kabul

---

[237] **a.g.e.,** s.10.
[238] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 07.11.2019 tarihli ve 2019/331 sayılı kararı, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6623/2019-331 (Erişim Tarihi: 02.06.2024)
[239] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Örneklerle…, s.16.

edilmektedir. Gerçekten de işçi-işveren ilişkilerinde muhtemel bir hukuki süreçte ispat vasıtası olarak işçinin kişisel verileri işveren tarafından saklanabilecektir.[240]

Kurul da bir kararında[241] benzer olarak işverenin işçi ile olan ilişkisi sona erse dahi, mevzuatta düzenlenen dava açma süresi boyunca işçinin kişisel verilerini kendi kanuni haklarını koruyabilmek adına saklayabileceğine hükmetmiştir. Yine avukatın vekili olduğu kişinin alacağını tahsil adına yükümlü olduğu işlemleri yerine getirmek için zorunluluk arz eden ilgili kişinin kişisel verilerini işlemesi, Kurulca da[242] Kanun'a uygun olarak değerlendirilmiştir.

Burada madde metninin de lafzında yer alan "zorunlu olma" unsurunun altı çizilmelidir. Öyle ki, bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için gereksiz veya başkasına ait verilerin kullanılması işbu veri işleme şartı kapsamında değerlendirilemeyecektir. Yine zorunluluk halinin ortadan kalkmasından itibaren bu verilerin imha edilmesi ve işlenmeye son verilmesi gerekmektedir, zira anılan halde ilgili kişinin açık rızası olmadan yasal bir işleme şartı da kalmamış olacaktır.[243]

3.2.8. İlgili Kişinin Temel Hak ve Özgürlüklerine Zarar Vermemek Kaydıyla, Veri Sorumlusunun Meşru Menfaatleri İçin Zorunlu Olma

KVKK m. 5/2-f'de düzenlenen bu veri işleme şartına dayanılabilmesi için öncelikle veri sorumlusunun meşru menfaati ve buna ek olarak ilgili kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar gelmediğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Burada GVKT m. 6/1-f'de üçüncü kişilerin menfaatleri de veri işleme şartının kapsamında belirtilirken, KVKK ise yalnızca veri sorumlusunun meşru menfaatiyle sınırlı bir kapsam belirlemiştir.

---

[240] Dülger, **a.g.e.,** s.218.
[241] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 25.06.2020 tarihli ve 2020/494 sayılı kararı, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6925/2020-494 (Erişim Tarihi: 02.06.2024)
[242] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 21.10.2021 tarihli ve 2021/1069 sayılı kararı, (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/7262/2021-1069 (Erişim Tarihi: 02.06.2024)
[243] Deniz, **a.g.e**., s.130.

Meşru menfaatin kanunda tanımına yer verilmemekle birlikte, Kurum'un yayımladığı rehberde[244] işleme faaliyetinin gerçekleştirilmesi ile elde edilecek faydanın önemli ve ciddi olması meşru menfaat olarak değerlendirilmiştir.

Meşru menfaatin kapsamının olabildiğince dar olarak yorumlanması gerekmektedir, aksinin kabulü veri sorumlusuna oldukça geniş bir serbestinin tanınmasına yol açacaktır.[245]

Bu noktada meşru menfaat, Kanun'da yer alan diğer veri işleme şartlarının uygulanamadığı hallerde başvurulan son çare olarak düşünülmemeli ve fakat tüm kişisel veri işleme faaliyetlerini hukuka uygun niteliğe büründürecek çok kapsamlı bir veri işleme şartı olarak da ele alınmamalıdır.[246] Burada belirtmek gerekir ki, Kurum rehberinde altı çizildiği üzere uygulamada bu veri şartının "sihirli değnek" ya da "joker" olarak kullanılması alışkanlığı terk edilmelidir.

Bir şirket sahibinin çalışanların temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla terfi, maaş artışı, sosyal hakları düzenlemek için çalışanlarının kişisel verilerini işlemesi meşru menfaat kapsamında değerlendirilebilecektir.[247] Ancak bu kapsamda çalışanlara ait kişisel verilerin devralana ölçüsüz şekilde aktarılması halinde ise artık bu işleme faaliyeti, meşru menfaat kapsamında değerlendirilemeyecektir.

Konu ile ilgili en kapsamlı kararlardan birisi olarak, Kurul'un 25.03.2019 tarihli ve 2019/78 sayılı kararında meşru menfaat belirlenirken dikkate alınması gereken kriterler belirlenmiştir. Buna göre kişisel veri işleme şartı olarak veri sorumlusunun meşru menfaati değerlendirilirken; kişisel verilerin işlenme faaliyeti sonucunda elde edilecek menfaat ile ilgili kişinin temel hak ve özgürlüklerinin yarışabilir düzeyde olması, bu menfaate ulaşabilme bakımından kişisel veri işlenmesinin zorunluluk arz etmesi, meşru menfaatin halihazırda mevcut, belirli ve açık olması gerekmektedir. Bu kapsamda, kişinin temel hak ve hürriyetleri ile veri sorumlusunun meşru menfaatinin karşılaştırılarak denge testinin yapılması

[244] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Kişisel Verilerin İşlenme Şartları…, s.13.
[245] Taştan, **a.g.e.**, s.169.
[246] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, 100 Soruda…, s.43.
[247] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Kişisel Verilerin İşlenme…, s.12.

düşünülebilir. Ayrıca meşru menfaatin elde edilmesi halinde bir yarar sağlanacak olması ve kişisel veri işlenmeksizin başkaca bir yol ve yöntemle bu yararın ortaya çıkmasının mümkün olmaması, bu yararın yalnızca ekonomik yararın sağlanması amacına yönelik olmaması şarttır. Yine meşru menfaatin varlığından bahsedebilmek için kişisel verilerin bir veri kayıt sisteminde amaçla sınırlı olarak hukuka uygun işleyişinin temini ile zararı ve ihlalleri engellemek için her türlü teknik ve idari tedbirin alınması, genel ilkelere uygunluğun sağlanması gereklidir.

4. ÇEVRİMİÇİ DAVRANIŞSAL PAZARLAMA UYGULAMALARININ KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI HUKUKU BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamaları ve bu bağlamda kullanılan teknikler, yoğun olarak kişisel verilerin işlenmesini içerdiğinden kişisel verilerin korunması hukuku ile de temelden bağlantılıdır. Özellikle "verilerin mal ve hizmet gibi bir ekonomik değere dönüştüğü ve teşebbüslerin stratejik kararlarını alırken kullandığı en önemli parametrenin veri olduğu bir ekonomi sistemi"[248] olarak tanımlanan veri güdümlü ekonominin kullanımı arttıkça çevrimiçi davranışsal pazarlama alanında kişisel verilerin korunması da önemini gitgide artırmaktadır. Zira veri artık "çağımızın petrolü"[249] olarak tanımlanmaktadır. Dijital dünyada ürün ve hizmetlerin bir kısmının kullanıcılara ücretsiz şekilde sunulması, özellikle günümüzde sıklıkla kullanılan arama motorları, sosyal medya platformları gibi internet sitelerinin bedava hizmet vermelerine karşın, kişilerin bu hizmetleri karşılıksız aldığı yanılgısına düşülmemelidir. Çünkü günümüz ekonomisinde eğer bir ürün karşılığında ücret ödemiyorsanız, üzerinden çıkar sağlanan tarafın siz olması muhtemeldir. İşte sayılan örneklerde de herhangi bir ücret karşılığı sunulmayan ürün ya da hizmetlerde, kişilerin verilerinin sahip olduğu değere ve buna binaen gerçekleştirilen işleme faaliyetlerine dikkat edilmelidir.

Çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarında kullanıcıların internet ortamındaki davranışlarının takip edilmesi ve kişisel yönelim ve tercihlerinin, alışkanlıklarının kullanılması mahremiyet ve kişisel özgürlük noktalarında ciddi ihlallere yönelik soru işaretleri barındırmaktadır. İnternetteki her hareketin bir veri üretmesi, kullanıcıların çeşitli bilgileri araması veya tercihlerde bulunması ile kullanıcılar hakkında bilgiler de izlenmeye elverişli hale gelmektedir. Her ne kadar

---

[248] Rekabet Kurumu, **Rekabet Terimleri Sözlüğü**, 2009, (Çevrimiçi) https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/geneldosya/rk-terimleri-sozlugu-2018-pdf (Erişim Tarihi: 04.09.2024) s.155.

[249] The Economist, "The world's most valuable resource is no longer oil but data" (Çevrimiçi) https://www.economist.com/leaders/2017/05/06/the-worlds-most-valuable-resource-is-no-longer-oil-but-data (Erişim Tarihi: 04.09.2024)

kullanıcıların çeşitli internet sitelerine kaydolmak için kendi rızaları ile paylaştıkları kişisel verilerde teknik olarak başta herhangi bir sorun yokmuş gibi görünse de, kullanıcıların paylaştıkları bu bilgilere istinaden farklı internet sitelerinde bu bilgiler ile ilişkili reklamlarla karşılaşmasında da durum bu kadar masumane midir? Tam da bu sebeple, çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamaları taraflarının, kullanıcıların kişisel verilerinin mahremiyet alanında özellikle hassasiyet göstermesi gerekmektedir.

Çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamaları ve izleme tekniklerine ilişkin detaylı açıklamalar çalışmamızın ilgili bölümünde yapıldığından, burada tekrara düşmemek adına aynı detaylı bilgilere yer verilmeyecektir. Ancak belirtmek gerekir ki, ilgili bölümde anılan uygulamalar ile kişiler hakkında edinilen bilgilerin artması, bireylerin kişisel bilgileri üzerindeki denetim gücünün zayıflamasına ve bireyin hızla güçsüzleşmesine sebebiyet vermektedir.[250]

Ülkemizde kişisel verilerin korunmasına dair mevzuat yer almakta iken, çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarına dair ayrı bir düzenleme yer almamakta, mevcut rehber ve kararlarda ise çoğu husus gözden kaçırılmış durumdadır. Bahsi geçen eksiklik ise çevrimiçi davranışsal reklamcılık faaliyetlerinin boyutu dikkate alındığında çeşitli duraksamalara sebebiyet vermektedir. Çevrimiçi davranışsal pazarlama alanında gerekli yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi ve taraflarca özümsenerek tatbik edilmesi, kişilerin mahremiyeti ve anılan uygulamaların sağlıklı ve güvenilir kullanılabilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu husus aynı zamanda devletlerin değişen dünya ile birlikte kurallarını güncel ve etkili nitelikte olacak şekilde yenilemesi ihtiyacını da işaret etmektedir.

Çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarının kişisel verilerin korunması perspektifinde değerlendirmesini gerçekleştirirken, kişisel verilerin korunması hakkının bir temel hak ve özgürlük boyutunda değerlendirildiğini de unutmamak gerekir.

Şöyle ki, kişisel verilerin korunması, kendisinden önce literatürde yerini alan farklı bazı temel hak ve özgürlükler ile de yakından ilişkilidir. Bu hususta özellikle

[250] Bu konuda daha detaylı açıklamalar için Küzeci, **a.g.e.**, s. 61-67.

özel hayatın gizliliği, insan onuru, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti, bilgi edinme hakkı, haberleşme hürriyeti başta olmak üzere birçok temel hak ve özgürlük sayılabilecektir.

Kişisel verilerin korunmasının diğer temel hak ve özgürlüklerle olan ilişkisinden önce bir hak olarak kişisel verilerin korunması ile korunması amaçlanan çıkarın ne olduğu tespit edilmelidir. Bu konuda doktrinde çeşitli görüşler mevcut olsa da ana yaklaşım olarak, değerlendirmelerin ikiye ayrıldığı söylenebilecektir. Bunlar kişisel verilerin korunmasını ekonomik bir hak olarak ya da insan hakları kapsamında değerlendiren görüşlerdir.[251] Kanımızca kişisel verilerin korunmasını ekonomik bir hak olarak değerlendiren görüş, mülkiyet hakkının alanı ile kişisel verilerin korunmasında hedeflenen değerler tam olarak örtüşmediğinden yetersizdir. Kuşkusuz günümüz çağında kişisel verilerin sahip olduğu ekonomik değer yadsınamaz ancak bu kişisel veriler üzerinde kurulacak hakkın mülkiyet hakkı olacağı anlamına da gelmemelidir. Kaldı ki, kişisel verilerin korunması hakkının özünde yer alan özel hayatın gizliliği ile kişinin manevi bütünlüğünü koruma hedeflendiği göz önüne alındığında, burada temel amacın da kişinin duygusal ve psikolojik yapısının kişisel verilerinin istenmeyen biçimde yayılmasını önlemek olduğu söylenebilecektir. Özetle kişisel verilerin korunması, temel bir insan hakkı olarak salt kişisel çıkarların korunmasını değil, insan onuru ve temel özgürlükler gibi çok daha geniş bir yelpazeye hizmet etmektedir. Buna paralel olarak kişisel verilerin korunması hakkı, Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" başlıklı 20. maddesinin 3. fıkrasında bir temel hak olarak düzenlenmiştir.

Aynı zamanda kişisel verilerin korunması hakkının insan onuru ve bireyin kişiliğini serbestçe geliştirmesi hakkı ile de temelden bağlantılı olduğuna işaret edilmelidir. Kişisel verilerin korunması, günümüz dünyasında kişisel verilerinin toplanması, kullanılması, aktarılması çok kolay hale gelen ve bu anlamda güçsüzleşen bireyin hukuksal olarak bir güvenceye sahip olması anlamına gelmektedir. Zira

[251] Bu konuda daha detaylı açıklamalar için bkz. Küzeci, **a.g.e**. s.67 vd.

Federal Almanya Anayasa Mahkemesi de, 1983 tarihli Nüfus Sayımı Kararı[252] ile insan onuru ve kişiliğin korunması haklarını birlikte değerlendirerek bireyin sahip olduğu "verilerin geleceğini tayin hakkı"na işaret etmiştir. Mahkeme, anayasal toplum düzeninin odak noktasında insan onuru kavramının yer aldığını ve buna da ancak toplumun özgür bir üyesi olan bireyin sahip olabileceğini belirtmiştir. Nitekim, hangi kişisel verilerinin kimler tarafından işlendiğini bilemeyen bir bireyin, serbestçe karar verebilme yeteneğinin de kısıtlandığı; işlenen kişisel verileri sayesinde detaylı profillerinin çıkarılması suretiyle üzerinde manevi bir baskı oluşabileceği dikkate alınmalıdır. Sonuç olarak bireyin kural olarak kişisel verilerinin işleneceği zamana ve sınıra kendisinin karar vermesi gerekliliğinden doğan verilerinin geleceğini tayin hakkı, bireyin kişisel verileri üzerinde sahip olduğu tasarruf yetkisini ifade etmektedir. Elbette bu tasarruf yetkisi, sınırsız olarak algılanmamalıdır. Bireyin kişisel verilerinin geleceğini tayin hakkı bazı sınırlamalara tabi olmalı, ancak önemli olan bu sınırlamaların belirli ve yasal zemine uygun olarak düzenlenmesidir. KVKK ve GVKT'de de bu husus, kuralın kişisel verilerin işlenmesinin yasak olduğu, ancak istisnanın Kanun'da düzenlenen yasal işleme şartlarının varlığı halinde kişisel verilerin işlenmesinin mümkün olduğu şeklinde düzenlenmiştir.

Kişisel verilerin korunması hakkının, özel hayatın gizliliği hakkının bir türü olduğu ancak ve ancak kendine has bazı özellikleri sebebi ile ayrı bir alan olarak da ele alınmaya başladığı söylenebilecektir.[253] AİHS'nin 8. maddesinde yalnızca özel hayatın gizliliği hakkı düzenlenmesine karşın, AİHM ilerleyen süreçte kişisel verilerin korunması hakkını da bu bağlamda ele aldığını ifade etmiştir.[254] [255] Bu bağlamda kişisel verilerin korunmasının temel nedeni de bireylerin özel hayatının gizliliğine verilen önem de yatmaktadır. Kişinin maddi ve manevi bütünlüğünün zarar görmemesi, özel hayatının gizliliğini tesis ederek mümkün olacaktır. Özel hayatın

---

[252] BVerfG, 1 BvR 209/83, T:15.12.1983 (Çevrimiçi) https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/1983/12/rs19831215_1bvr020983en.html (Erişim Tarihi: 10.10.2024)

[253] Küzeci, **a.g.e.**, s. 78.

[254] AİHM'nin 18.01.2011 tarihli ve 39401/04 başvuru numaralı MGN Limited v. Birleşik Krallık kararı. (Çevrimiçi) https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-102965%22]}(Erişim Tarihi: 10.10.2024)

[255] AİHM'nin 11.07.1985 tarihli ve 9248/81 başvuru numaralı Leander v. İsveç kararı, (Çevrimiçi) https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-57519%22]} (Erişim Tarihi: 10.10.2024)

gizliliği noktasında bireyin özel hayatının çevresine ne kadar açık olduğu ile sağlanacak olan koruma da paraleldir. Zira kişinin çevresine karşı en korunaklı olması gereken alanının içinde inancı, cinsel tercihleri, ırkı gibi mahrem bilgiler yer almaktadır. Kişisel verilerin korunmasına dair mevzuat da, bu tarz bilgiler özel nitelikli kişisel veri olarak düzenlenmekte ve diğer kişisel verilerden daha sıkı şartlarla koruma altına alınmaktadır. Ancak bu ifade, bireyin çevresine daha açık olan alanlarda tamamen korumasız olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Nitekim kişilerin kamuya açık alanlarda özel nitelikli olmayan verilerinin toplanması halinde de kişisel verilerin işlenmesine yönelik temel ilkelere uyumlu hareket edilmesi gerekmektedir.

Kişisel verilerin korunması hakkı ile düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti arasında ilişki de ise, bu iki kavram çoğunlukla birbiri ile yarışan konumdadır. Lakin düşünceyi açıklama hürriyeti, bireyin dilediği her şeyi bilme hakkı olduğu şeklinde yorumlanamayacağından belirli sınırların varlığını kabul etmek gereklidir. Zira düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanımı, kişisel verilerin korunması hakkına müdahale niteliğinde gerçekleştirilmemelidir. Kişisel verilerin korunması hakkı ise sınırsız bir hak olarak algılanmamalı ve düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün gerekleri uyarınca kullanılmasını engellememelidir. Burada her iki olgu, somut olayın özellikleri göz önüne alınarak denge testi gerçekleştirilmeli ve hangi temel hak ve özgürlüğe öncelik tanınacağı tespit edilmelidir. İki olgu arasındaki ilişki GVKT'nin Giriş kısmı 4. paragrafında "Bu Tüzük, tüm temel haklara saygı gösterir ve özel hayata ve aile hayatına, konuta ve iletişime saygı, kişisel verilerin korunması, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, ifade ve bilgi edinme özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, etkili bir hukuk yolu ve adil yargılanma hakkı ile kültür, din ve dil çeşitliliği başta olmak üzere, Antlaşmalarda güvence altına alındığı gibi Şart'ta tanınmış olan özgürlük ve ilkeleri gözetir." şeklinde ifade edilmiştir. Yine AİHS'nin 10. maddesinin 2. fıkrasında yer alan "Bu Tüzük tüm temel haklara saygı gösterir ve özel hayata ve aile hayatına, konuta ve iletişime saygı, kişisel verilerin korunması, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, ifade ve bilgi edinme özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, etkili bir hukuk yolu ve adil yargılanma hakkı ile kültür, din ve dil çeşitliliği başta olmak üzere, Antlaşmalarda güvence altına alındığı gibi Şart'ta tanınmış olan özgürlük ve ilkeleri gözetir.*"* hükmü uyarınca da düşünce özgürlüğünün sınırı kişisel haklar ile çizilebilecektir.

Kişisel verilerin korunması hakkı ile bilgi edinme hakkının birbirinin tamamlayıcısı nitelikte olduğu söylenebilir. Çünkü kişisel veriler, bilgi edinme hakkı doğrultusunda edinilebilecek bilgiler arasında yer almaktadır. Bireyler, bu bağlamda başvuru gerçekleştirerek kendilerine ilişkin işlenen kişisel veriler hakkında bilgi edinebileceklerdir. Bunun kişisel verilerin korunması mevzuatındaki yansımalarına da bakıldığında, gerek GVKT gerekse KVKK'da ilgili kişilerin sahip olduğu haklardan birisi de veri sorumlusuna başvuruda bulunarak kendisi hakkında kişisel verilerin işlenip işlenmediğine, işlenme amaçları ve aktarım yapılan kişiler gibi sair bilgilere ulaşabilmesidir.

Haberleşme özgürlüğü ve kişisel verilerin korunması hakkı arasındaki ilişki açısından, özellikle haberleşmenin içeriğinin yanı sıra günümüz teknolojisi sayesinde haberleşmeye ilişkin diğer çeşitli verilerin de kaydedilebilmesi hususu dikkat çekicidir. Bu hususta bizzat iletişim içeriğinin değil, iletişimin nasıl, kiminle, hangi aralıklarla gerçekleştiği de mahremiyet açısından önem arz etmektedir. Ziyaret edilen internet sitelerinin geçmişi, elektronik postalar vb. unsurlar da haberleşme özgürlüğü ve mahremiyet ile ilişkili olarak değerlendirilmelidir.[256] Bu anlamda haberleşmenin gizliliği, kişisel verilerin korunması açısından sınırlı bir güvence sağlamaktadır. Özetle, sağlanan bu güvencenin iletişimin içeriği ile birlikte iletişimin izlenmesini de kapsayacağı söylenebilecektir.

Kişisel verilerin korunmasının özellikle özel nitelikli kişisel veriler söz konusu olduğunda, hukuka aykırı işlenmesinin ayrımcılığa sebebiyet verebileceği sebebiyle ayrımcılık yasağı ile de yakından bağlantılı olduğu ifade edilmelidir. Tüm bu sebeplerle, kişisel verilerin korunması temel bir insan hakkı olarak diğer birçok temel hak ve özgürlük ile de yakından ilişkilidir. Dolayısıyla çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamaları ile kişisel verilerin ihlal edilmesi, bir temel hak ihlaline sebebiyet verebileceği gibi, kişisel verilerin korunması ile ilişkili olan birçok diğer temel hak ve özgürlüğü de ihlal edici nitelikte olabilecektir.

---

[256] Bart Custers, "Tapping and Data Retention in Ultrafast Communication Network" **Journal of International Commercial Law and Technology**, S.2, 2008, (Çevrimiçi) https://media.neliti.com/media/publications/28648-EN-tapping-and-data-retention-in-ultrafast-communication-networks.pdf (Erişim Tarihi: 10.10.2024) s.94-98.

Çalışmamızın önceki bölümlerinde genel hatları ile işlenen kişisel verilerin korunması hukukuna dair yasal düzenlemeler ışığında, bu bölümde özellikle AB hukuku ve Türk hukuku anlamında çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarının yasal durumu incelenecektir.

Yasal durumu incelerken AB'deki mevcut düzenlemelerin gelişimi ile başlamak gerekirse, AK tarafından çıkarılan 108 sayılı Sözleşme ile başlayan kişisel verilerin korunmasına dair düzenlemeler, ilerleyen süreçte üye ülkelerin ayrı birer düzenleme ihdas etme ihtiyacı ile devam etmiştir. 95/46/EC sayılı Direktif ve Direktif'in değişen ve gelişen teknolojiye cevap vermede yetersiz kalması ile Direktif'i ilga ederek yürürlüğe giren GVKT bu konuda bir diğer kaynak olarak sayılabilecektir. Türk hukuku açısından uyumluluğu ya da noksanlıkları tespit edebilmek adına, AB nezdinde çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarına dair önemli olan düzenlemeler temelinde incelemelerde bulunmak da gereklilik arz etmektedir.

Yasal durumu değerlendirirken belirtmek gerekir ki, GVKT başta olmak üzere AB'de ilgili kişilerin kişisel verilerinin toplanması, saklanması ve aktarılması kısacası işlenmesi sıkı kurallara tabi tutulmaktadır. Çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamaları da büyük ölçüde kişisel verilerin işlenmesini ihtiva ettiğinden, AB'de temel veri koruma düzenlemesi olan GVKT detaylıca analiz edilmelidir. Buna göre AB'de veri sorumluları ve veri işleyenler, kişisel verilerin gizliliği ve güvenliği hususunda birçok tedbir almakla yükümlüdür.

Yine belirtmek gerekir ki, GVKT'nin yer açısından uygulama alanı bulması hususunda üç tipik durum söz konusudur. Bunlardan ilki, veri sorumlusu ya da veri işleyenlerin bizzat AB sınırları içerisinde veri işlemeleri veya AB sınırları dışında kişisel veri işleme faaliyetinde bulunan bir teşebbüse bağlı bir kuruluşun AB sınırları içerisindeki faaliyetlerinin AB dışındaki kişisel veri işleme faaliyetleri ile doğrudan bağlantılı olmasıdır. Bir diğer durum, veri sorumlusu ya da veri işleyenlerin AB sınırları dışında olmasına rağmen, AB sınırları içerisinde bulunan kişilerin kişisel verilerinin işlenmesi halidir. Bu durum ise kendi içerisinde kişisel veri işleme faaliyetinin AB sınırları içerisinde ürün ya da hizmet teklifiyle ya da ilgili kişilerin AB

sınırları içerisindeki davranışlarının gözlemlenmesiyle bağlantılı olarak gerçekleşmesi olarak ikiye ayrılır.[257] Dolayısıyla GVKT'nin ülkemiz açısından da uygulanabilmesi yukarıda yer verilen üç durum kapsamında gündeme gelecektir.

GVKT, 95/46/EC sayılı Direktif'i ilga ettiğinden ve Direktif'e dair detaylı açıklamalara daha önce yer verildiğinden bu aşamada yalnızca GVKT'nin getirdiği yenilikler ve Direktif'in GVKT ile paralel hükümlere sahip olduğu hatırlatması ile yetinilecektir. GVKT'ye geçiş süreci ile Direktif'e göre veri sorumlusu ve veri işleyenlere yüklenen sorumluluğun birbirleriyle eşitlenerek genişletildiğinden bahsedilebilecektir. Ayrıca GVKT hükümleri ile Direktif'e göre daha elverişli çözüm mekanizmalarının yaratılması, kişisel verilerin işlenmesine dair faaliyetlerin AB düzeyinde uyumlu hale getirilmesi ve bu bağlamda tutarlılığın sağlanmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır.

GVKT'ye daha yakından bakmak gerekirse öncelikle 9. maddesinin 1. fıkrasında özel nitelikli kişisel veri kategorisini diğer kişisel verilerden ayırmış ve ırk veya etnik köken, siyasi görüşler, dini veya felsefi inançlar ya da sendika üyeliğine dair veriler, genetik veriler, biyometrik veriler, sağlık verileri ve cinsel yaşamı veya cinsel eğilime ilişkin verileri bu kategoride tanımlayarak daha özel bir yasal koruma ile kural olarak işlenmelerinin yasak olduğunu düzenlemiştir. Özel nitelikli kişisel verilerin böyle özel bir yasal korumaya sahip olmasının temel nedeni, ilgili kişilerin mahremiyetini yakından ilgilendirmeleri ve hukuka aykırı olarak işlenmeleri halinde veri sahiplerinin ayrımcılığa uğramasına neden olabilecek nitelikte olmalarıdır. Gerçekten de özel nitelikli verilerden olan sağlık verilerinin hukuka aykırı olarak işlenmesi durumunda sigorta şirketlerinin yüksek sağlık riski bulunan coğrafyalarda primlerini buna göre yükseltmeleri ya da işverenlerin çalışan adaylarının siyasi görüşü, etnik kökeni ya da sendika üyeliği, cinsel eğilimi gibi bilgilerine göre çalışan adaylarını istihdam etme konusunda ayrımcılığa gidebilmesi örnekleri belirtilen durumu somutlaştırmaktadır.

[257] Çekin, Berktaş ve Akıncı, **a.g.e.**, s. 104-105.

GVKT'nin 5. maddesinde ise kişisel verilerin işlenmesinde uyulması gereken temel ilkelere yer verilmiştir. Hukuka uygunluk, adalet ve şeffaflık ilkesine göre; ilgili kişiye ait kişisel veriler yasal düzenlemeler çerçevesinde ve adil olarak işlenmeli, işlemeye ait yapılacak bildirimler ve ilgili kişi ile kurulan iletişim yanlış anlaşılmaya mahal vermeyecek açıklık ve sadelikte olmalıdır. Yine aynı maddede yer verilen amaçla sınırlılık ve veri minimizasyonu ilkeleri ise birbiri ile yakından ilişkilidir. Bu ilkelere göre kişisel veriler belirli, açık ve meşru amaçlarla toplanmalı ve bu amaçlara uygun olmayacak şekilde sonradan işlenmemelidir. Bir diğer anlatımla kişisel veriler işlenme amaçlarına uygun, işlenme amaçlarıyla sınırlı olarak işlenebilecektir. Depolamanın sınırlandırılması ilkesine göre ise kişisel veriler, yalnızca kişisel verilerin işlenme amaçlarının gerektirdiği sürece ilgili kişilerin kimliğinin belirlenmesini sağlayan bir şekilde tutulabilecektir ancak ve ancak GVKT'nin düzenlediği uygun tedbirlerin uygulanması şartıyla yalnızca kamu yararına arşivleme, bilimsel veya tarihi araştırma ya da istatistiki amaçlarla işlendikleri sürece, daha uzun sürelerle depolanabilecektir.

GVTK'ye göre ilgili kişinin rızası, kişisel veri işleme faaliyetine geçmeden önce ve ilgili kişinin işleme faaliyetinin amaç, kapsam ve niteliğine dair bilgilendirilmesini izleyen şekilde alınmalıdır. Aynı zamanda rızanın hukuka uygun sayılabilmesi için yapılacak olan bilgilendirme en azından; veri sorumlusunun kimlik bilgileri, veri işlemenin amacı, hangi verilerin toplanacağı, rızayı geri alma hakkının hatırlatılması, verilerin otomatik karar verme mekanizmalarına tabi tutulacağı ve veri aktarımına dair muhtemel risklerin neler olduğuna dair içeriğe sahip olmalıdır. GVKT'nin giriş kısmı 32. paragrafında ise rızanın açık ve olumlu bir irade beyanı şeklinde verilebileceği, ilgili kişinin sessiz ya da hareketsiz kalmasının veya önceden işaretlenmiş kutucuklar kullanılmasının GVKT kapsamında hukuka uygun ve geçerli bir rıza sonucu doğurmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca ilgili kişiden alınacak olan rızanın

kişisel veri işleme faaliyetine ilişkin tüm amaçları açık bir şekilde kapsar nitelikte olması gerekmektedir.[258]

GVKT'nin giriş kısmı 43. paragrafında ise ilgili kişi ile veri sorumlusu arasında açık bir dengesizliğin olduğu durumlarda veya birbirinden bağımsız durumlarda farklı kişisel veri işleme işlemlerine ayrı ayrı rıza verilmesi uygun olduğu halde buna izin verilmiyorsa ya da bir hizmetin sağlanması da dahil bir sözleşmenin ifası için rızanın gerekli olmamasına rağmen ifa rızaya bağlanmışsa, rızanın özgürce verilmediğinin kabul edileceği düzenlenmiştir.

Buna paralel olarak GVKT'nin 7. maddesinin 4. fıkrasında yer alan bir sözleşmenin ifasının, söz konusu sözleşmenin ifası için gerekli olmayan kişisel verilerin işlenmesine rıza verilmesine bağlı olup olmadığı hususunun rızanın geçerliliğinde azami ölçüde dikkate alınacağı düzenlemesi uyarınca *battaniye rıza* olarak tanımlanan durumlar önlenmeye çalışılmıştır.

GVKT, ilgili kişilerin haklarını da düzenlemekte olup; bunlar erişim hakkı, düzeltme hakkı, işlemenin kısıtlanmasını talep etme hakkı, itiraz hakkı, profilleme de dahil olmak üzere tamamen otomatik yollarla yapılan işlemeye dayalı alınan kararlara tabi olmayı reddetme hakkı, veri taşınabilirliği hakkı ve unutulma hakkı olarak sıralanmaktadır. İlgili kişilere tanınan bu haklar vasıtasıyla, kişilerin kendi verileri üzerinde sahip olacakları kontrol yetkisi artırılmak ve kendi geleceklerini tayin etme hakkı güçlendirilmek istenmektedir. Aynı zamanda bu hakların tanınmasıyla birlikte ilgili kişilerin olası zararlara uğraması da bizzat ilgili kişilerce engellenebilecektir.

GVKT'nin 32. maddesinde veri sorumlusu ve veri işleyenler, kişilerin temel hakları ve özgürlükleri açısından riskleri de dikkate alarak, uygun bir güvenlik seviyesi sağlamak üzere, çeşitli uygun teknik ve kurumsal tedbirler almakla ve bunların etkililiğini düzenli olarak ölçme ve değerlendirme ile yükümlü kılınmıştır.

---

[258] European Data Protection Board, **Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679 Version 1.1 Adopted on 4 May 2020,** (Çevrimiçi) https://www.edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_202005_consent_en.pdf (Erişim Tarihi: 05.09.2024) s.4-20.

Kişisel verilerin otomatik işleme yöntemleri vasıtasıyla işlenmesi, çoğunlukla ekonomik değerlere yönelerek temel hak ve özgürlüklerin korunması amacını göz ardı etme tehlikesi taşımaktadır. Bu noktada GVKT'nin 35. maddesinde düzenlenen "veri koruma etki analizi"nin önemi de ortaya çıkmaktadır. Kişisel veri işlenmesine başlamadan önce, hedeflenen kişisel veri işleme faaliyetinin barındırdığı muhtemel riskler, etki ve sonuçlar analiz edilerek olumsuz durumlara karşı uygun tedbirlerin belirlenmesi, veri koruma etki analizi ile mümkün olacaktır. Bu sebeple GVKT'nin 35. maddesinin 1. fıkrası uyarınca bir işleme faaliyetinin gerçek kişilerin hak ve özgürlükleri açısından yüksek bir riske sebebiyet vermesinin olası olduğu durumlarda, veri sorumlusunun veri koruma etki analizi yapması zorunlu tutulmuştur. Aynı maddenin 3. fıkrasında "profilleme de dahil olmak üzere, otomatik işlemeye dayanan ve gerçek kişilerle ilgili hukuki sonuçlar doğuran veya benzeri biçimde, gerçek kişileri önemli ölçüde etkileyen kararların dayandığı, gerçek kişilerle ilgili kişisel özelliklerin sistematik ve kapsamlı bir değerlendirme"sini içeren faaliyetlerde veri koruma etki analizinin mutlaka yapılması gerektiği işaret edilmiştir. Görüldüğü üzere maddenin lafzında dahi profilleme faaliyetleri, kişilerin hak ve özgürlükleri açısından ihlal ihtimali yüksek olarak değerlendirilmektedir.

GVKT, 37. maddesinde veri sorumlusu veya veri işleyenler tarafından gerçekleştirilen kişisel veri işleme faaliyetleri kapsamında hangi durumlarda bir veri koruma görevlisinin tayin edilmesinin zorunlu olduğunu düzenlemektedir. Buna göre maddede; veri sorumlusu ya da veri işleyenlerin ana faaliyet alanlarının büyük ölçeklerde kişisel veri toplama suretiyle düzenli ve sistematik şekilde bu verilerin izlenip işlenmesi hali ile özel nitelikli veriler ile mahkûmiyet kararlarına ve suçlara ilişkin kişisel verilerin büyük çaplı olarak işlenmesi, özellikle veri koruma görevlisi atanmasının zorunlu olduğu durumlar arasında sayılmaktadır.

GVKT'nin çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamaları üzerindeki etkisi ele alındığında, kullanıcıların kişisel verilerinin işlendiği süreçlere dair ilgili kişilerin bilgilendirilmesi ve icabında açık rızalarının alınması gerekeceği söylenmelidir. Örneğin çevrimiçi davranışsal reklamcılık uygulamalarında kullanılan izleme tekniklerinden başta gelen çerezlerin kullanımında, kullanıcıların açık ve olumlu bir onayı gerekmektedir. Bu onay genelde kullanıcıların internet sitesine gerçekleştirdiği

ilk ziyarette kendilerine sunulan çerez bildirimleri vasıtasıyla temin edilmektedir. Kişilere yönlendirilen çerez bildirimi, internet sitesinin bu çerezleri hangi amaçla ve nasıl kullandığı konusunda ilgili kişileri bilgilendirmeli ve kullanıcının bu çerezleri kabul etme ya da reddetme imkanını sunmalıdır.

Şeffaflık ilkesi kapsamında yapılması gereken değerlendirmeye göre de, çerez bildirimleri ve buna bağlı gizlilik politikalarının kolay erişilebilir halde bulundurulması gerekmektedir. Şeffaflık ilkesi uyarınca internet sitesinin hangi çerezleri topladığı, bu verilerin ne için kullanılacağı ve ne kadar süre depolanacağı da belirtilmelidir.[259]

Veri minimizasyonu ve amaçla sınırlılık ilkesi, kişisel verilerin sadece belirli amaçlar için ve gerekli olduğu kadar toplanması ve işlenmesini gerektirdiğinden bu bağlamda anılan ilkeler çerez politikalarında yer verilen ve yalnızca site işlevselliğini sağlayan ya da kullanıcı deneyimini iyileştiren çerezlerin kullanımı şeklinde anlaşılmalıdır.

İlgili bölümde açıklandığı üzere çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamaları, kişilerin izlenmesi ve profillenmesi sonuçlarına da yol açtığından ve GVKT'nin 35. maddesinde "profilleme de dahil olmak üzere, otomatik işlemeye dayanan ve gerçek kişilerle ilgili hukuki sonuçlar doğuran veya benzeri biçimde, gerçek kişileri önemli ölçüde etkileyen kararların dayandığı, gerçek kişilerle ilgili kişisel özelliklerin sistematik ve kapsamlı değerlendirmesi*"*ni içeren faaliyetlerde veri koruma etki analizinin mutlaka yapılması gerektiği işaret edildiğinden, veri koruma etki analizinin çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olması gerekmektedir. Bu sayede çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerinin olası riskleri tespit edilmeli ve kişilerin mahremiyetini ihlal edebilecek durumlara karşı mutlaka bu yönde tedbirler alınmalıdır.

[259] Interactive Advertising Bureau, Understanding the Transparency & Consent Framework v.2.2. (Çevrimiçi) https://iabeurope.eu/understanding-the-upcoming-transparency-consent-framework-v2-2/ (Erişim Tarihi: 05.09.2024)

Çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerinde ilgili kişilere tanımlanan haklar hususunda, gizlilik politikaları başta olmak üzere kişilere yöneltilen bildirimlerde bu hakların kullanımı desteklenmelidir. GVKT hükümleri uyarınca anılan tedbirlerin uygulanması, pazarlama uygulamalarında işletmeler ile kullanıcılar arasında da güven teşkil edecektir.

Çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerinin kişisel verilerin korunması hukukuna uygun olarak ifa edilmesi anlamında değerlendirilecek bir diğer düzenleme ise 2002/58/EC sayılı E-Gizlilik Direktifi'dir.[260] E-Gizlilik Direktifi, elektronik iletişim alanında kişisel verilerin işlenmesi hususunda mahremiyetin korunması amacındadır. E-Gizlilik Direktifi'nde 2009 yılında değişiklikler ile çerez kullanımı kullanıcının rızasına bağlanmış ve bu nedenle anılan değişiklik ile E-Gizlilik Direktifi, "Çerez Kanunu" olarak da anılmaya başlanmıştır.[261] E-Gizlilik Direktifi'nin 5. maddesinin 3. fıkrası uyarınca kullanıcının terminal cihazında bilgi depolanmasına veya halihazırda depolanmış bilgilere erişim sağlanmasına yalnızca ilgili kullanıcının, işleme amaçları hakkında açık ve kapsamlı bilgi verilerek rıza göstermesi koşuluyla izin verilmektedir.

E-Gizlilik Direktifi kapsamında ilgili kişilerin veri sorumluları tarafından bilgilendirilmesi yükümlüğü kapsamında, kullanıcının tüm çerez türleri hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir. Buna üçüncü taraf çerezleri de dahildir. Bilgilendirme, kullanıcının internet sitesine ilk girişi anında açık ve anlaşılır şekilde gerçekleştirilmelidir. Kullanıcının çerezleri kabul etme ya da reddetme imkanı bulunmalı, aynı zamanda ilgili kişinin bu tercihini istediği zaman değiştirebileceği hakkında da bilgi sağlanmalıdır. E-Gizlilik Direktifi'ne göre de bilgilendirme sonrasında geçerli bir rızadan bahsedilebilmesi için kullanıcının aktif bir hareketi aranacak olup, önceden işaretlenmiş kutucuklarla temin edilen rızaların geçerli olmayacağı vurgulanmalıdır.

---

[260] (Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:02002L0058-20091219 (Erişim Tarihi: 05.09.2024)
[261] Aksoy ve Halıcıoğlu, **a.g.m.**, s. 62.

E-Gizlilik Direktifi kapsamında çerez kullanımının rıza alma şartına getirilen bazı istisnalar da bulunmaktadır. Kriter A ve Kriter B olarak adlandırılan bu istisnalar; Kriter A'ya göre iletişimin sağlanabilmesi için zorunlu olan çerezler ve Kriter B'ye göre ise ilgili kişilerin açıkça talep ettiği bir hizmetin sunulmasına ilişkin zorunlu olmasıdır. Ancak hemen belirtilmelidir ki, Kriter A ya da Kriter B istisnaları kapsamında kabul edilen bir çerezin farklı bir amaç için kullanılacağı durumlarda ilgili kişilerden yeni amaçlar için yeniden rıza alınması gerekecektir.[262]

Elektronik haberleşme sektöründe veri gözetiminin ve otomatik veri işleme sistemlerinin artması ile birlikte AB nezdinde yeni düzenlemelerin ihdası gereksinimi doğmuş ve bu alanda E-Gizlilik Direktifi'nin yerini alması amacıyla E-Gizlilik Tüzüğü çıkarılması hedeflenmektedir. 10 Ocak 2017'de E-Gizlilik Tüzüğü'nün ilk taslağı yayınlanmış olup bu düzenleme ile köklü değişiklikler yapılmasını planlandığı anlaşılmaktadır.

E-Gizlilik Tüzük Taslağı ile kesinlikle gerekli çerezler dışında benzer teknolojilerin kullanımından önce ilgili kişinin rızasını temin zorunluluğu varlığını korumakla birlikte, çerez uygulamalarına ilişkin daha kapsamlı istisnalar öngörülmektedir. Buna göre acil durumlarda konum tespitine yarayan, yazılım güncellemesi ya da dolandırıcılığın önlenmesi için kullanılan ve istatistiksel amaçlarla kullanılan analitik çerezlerin belirli şartlar altında üçüncü taraf çerezler kapsamında da rıza aranan durumların istisnaları arasında sayılmıştır. Bunun yanı sıra, kullanıcıların çerez uygulamalarına rıza vermesini zorlayan *çerez duvarları* ve kullanıcıların çok sayıda rıza talebine uğraması sonucu oluşan *rıza yorgunluğu*[263] gibi günümüz ihtiyaçlarına yönelik kavramlara dair düzenlemeler de içermektedir.

Yukarıda AB veri koruma mevzuatı çerçevesinde çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerinin yasal durumu yakından incelenmiş ve tabi olunan kurallar

---

[262] Article 29 Data Protection Working Party, Opinion 04/2012 on Cookie Consent Exemption, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2012/wp194_en.pdf (Erişim Tarihi: 05.09.2024) s.2-4.

[263] Article 29 Data Protection Working Party Guidelines on Consent, s.19; Rıza yorgunluğu: "Kişisel verilerin işlenmesine dair rıza talepleri ile kişinin çok sayıda karşılaşması halinde, rıza mekanizmalarının uyarı fonksiyonunun azalması ve verilen rızanın anlamını yitirmesi"

dahilinde izlenmesi gereken yollara değinilmiştir. Çalışmamızın bu bölümünün devamında ise aynı yöntem ile çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerinin Türk veri koruma mevzuatı uyarınca değerlendirilmesi gerçekleştirilecektir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Türk hukukunda çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarına dair net ve kapsamlı düzenlemeler bulunmamaktadır. Türk hukuku kapsamında çevrimiçi davranışsal pazarlamaya dair tanımlar ve uygulamalar sadece rehberler ve kararlar ile sınırlı durumdadır. Bu durum ise Türk hukuku açısından çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetleri hakkında çeşitli sorunları bünyesinde barındırmaktadır. Dünya genelinde olduğu gibi Türk hukuku açısından da kişisel verilerin korunması alanında ihdas edilen düzenlemelere AB'nin ışık tuttuğunu söylemek mümkündür.

Bu minvalde 95/46/EC sayılı Direktif'ten ilham alınarak kabul edilen KVKK çerçevesinde çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerini değerlendirmek gerekirse, öncelikle KVKK'nın amacı başta özel hayatın gizliliği olmak üzere kişisel veri işleme faaliyetleri kapsamında temel hak ve özgürlüklerin korunması olduğundan ve anılan Kanun'un kapsamı da kişisel verileri işlenen gerçek kişiler ve bu kişisel verileri otomatik ya da otomatik olmayan yollarla işleyen gerçek ya da tüzel kişiler olarak çizildiğinden, çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetleri ve aktörlerinin kişisel veri işlediği durumlarda tabi olunacak temel düzenlemenin KVKK olduğu belirtilebilecektir.

Çevrimiçi davranışsal pazarlamada çeşitli izleme faaliyetleri sonucunda elde edilen verilerin analizi ile profilleme işlemleri gerçekleştirilmektedir. Türk hukukunda bu konu hakkında detaylı bir tanımlama olmamasına karşın, GVKT'nin 4. maddesinin 4. fıkrasındaki tanım ile profilleme, *"*kişisel verilerin, bir gerçek kişiyle ilgili bazı kişisel özellikleri değerlendirmek, gerçek kişinin işteki performansı, ekonomik durumu, sağlığı, kişisel tercihleri, ilgi alanları, güvenilirliği, davranışları, konumu veya hareketlerine ilişkin hususları analiz etmek veya tahmin etmek amacıyla kişisel verilerin kullanılmasını içeren her türlü otomatik işleme biçimidir*."* Tanımdan da anlaşılacağı üzere profilleme faaliyeti ile çok sayıda kişisel veri işlenmektedir. Ancak kişisel verilerin korunması açısından sorun teşkil eden nokta şudur ki; kişi, her ne

kadar başlangıçta kişisel verilerinin işlenmesine rıza göstermiş olsa da, profilleme sonucu ortaya çıkan sonuçlar ile birlikte yeni veriler elde edilmektedir. Hatta bu yeni çıktılar, kişilerin cinsel eğilimleri, dini görüşleri ve sağlık durumları gibi özel nitelikli kişisel veri niteliğini haiz bilgiler de olabilecektir. Mahremiyet ve kişisel verilerin korunması adına teşkil edebilecek asıl inanılmaz risk, elde edilen verilerin hedefleme ve izleme teknikleri ile işlenmesi sonucu, ortaya çıkacak sonuçların her zaman tam olarak tahmin edilememesinde yatmaktadır. Çünkü KVKK uyarınca veri sorumluları tarafından ilgili kişiye yapılacak aydınlatma ve temin edilecek açık rıza, bu noktada yetersiz kalmaktadır. Aynı zamanda bahsedilen faaliyet, KVKK'nın 4. maddesinde yer verilen temel ilkelerden hukuka ve dürüstlük kurallarına uygunluk, belirli, açık ve meşru amaçlar için işleme ve amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma ilkelerine de aykırılık teşkil etmektedir. Şöyle ki, büyük veri analizi gerçekleştiren kuruluşlar, sahip oldukları verinin değeri de göz önüne alındığında ve gelecekte bu yönde gerçekleştirecekleri analizlere yönelik olarak verileri olabildiğince fazla sürelerle saklamak yönelimindedir. Oysaki işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma ya da belirli, açık ve meşru amaçlar için işleme ilkelerine göre ise aydınlatma yapılan ya da gerektiğinde açık rıza alınan amaçlar dışında veri işleme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi yasaktır.

Bu ilkelerin büyük veri ve veri madenciliği ile açıkça ters düştüğü söylenebilecektir. Zira veri madenciliği ile büyük veriden elde edilecek her bir yeni çıktı, farklı bir amaç içerebileceğinden anılan ilkeler uyarınca değişen her amaç için ilgili kişilerin yeniden aydınlatılması ve açık rızasının temini gerekecektir. Fakat bahsedildiği üzere, büyük veriden elde edilen çıktıların kullanımı, verilerin ilk toplandığı zamanlarda tespit edilemeyeceğinden bu hususun yerine getirilmesi imkansıza yakın olacaktır.

Büyük veri ve veri madenciliği uygulamalarının yaygınlaşması ile birlikte özel nitelikli ve özel nitelikli olmayan veriler arasındaki ayrım da zorlaşmaktadır. Özel nitelikli olmayan kişisel verilerin veri madenciliği uygulamaları ile işlenmesi halinde

özel nitelikli veri niteliğini haiz çıktıların oluşması muhtemeldir.[264] Örneğin alışveriş veri tabanlarından kişilerin tüketim alışkanlıkları vasıtasıyla sağlık verilerine ait çıkarımlar elde edilebilmesi mümkündür. Buradan hareketle özel nitelikli kişisel veriler için farklı bir koruma sistemi getirilmesinin günümüz dünyasında önemli yer tutan izleme ve veri madenciliği uygulamaları karşısında yalnızca sembolik bir değere sahip olduğu tespit edilecektir.

Mahremiyeti sağlamanın teknik bir yöntemi olarak görülebilen anonimleştirme karşısında da çevrimiçi davranışsal pazarlamada kullanılan çeşitli yöntemlerin oldukça güçlü olduğu belirtilmelidir. Anonimleştirme, KVKK'nın "Tanımlar" başlıklı 3. maddesinde kişisel verilerin, başka verilerle eşleştirilerek dahi kimliği belirli veya belirlenebilir bir gerçek kişiyle ilişkilendirilemeyecek hale getirilmesi olarak tanımlanmıştır. Ancak bilgi çeşitliliği ve miktarının devasa boyutlara ulaştığı günümüz dünyasında anonimleştirilen verilerin, tanımındaki işlevi ne kadar yerine getirebileceği de tartışmalı hale gelmiştir. Farklı bir anlatımla; kimliği belirlenebilir bir kişiyle arasındaki bağı kopartılan veriler vasıtasıyla çağımızda veri sahibine ulaşmanın imkansız hale getirilmesi imkansızlaştırılmıştır.

Buna dair çarpıcı bir örnek olarak, *Netflix*'in 2006 yılında gerçekleştirdiği *Netflix Prize* isimli yarışma verilebilecektir. Anılan olayda beş yüz bin kullanıcı tarafından geçmiş altı yıl içerisinde puanlanan yüz milyon içerik kaydı açıklanmış ve veriler anonimleştirilerek her kullanıcı için birbirinden farklı sayılar atanmıştır. Günün sonunda Netflix'in yayımladığı puanlama verileri, kamuya açık *Internet Movie Database* isimli internet sitesine isimlerini vererek puanlama gerçekleştiren kişilerle eşleştirilerek gerçek kişilerle ilişkilendirilebilmiş ve kimlikleri tespit edilebilmiştir. Araştırmaya göre kullanıcılar, bahsi geçen internet sitesinde en çok puan alan beş yüz film dışında kalan altı filme puanlamalarına göre %84 oranında doğru tespit edilebileceği gibi, kullanıcıların filmleri puanlama tarihlerine dair verilerin de kullanılması halinde doğru tespit oranı %99'a kadar ulaşmıştır.[265] Buradan hareketle

[264] European Parliament Directorate, Big Data and Smart Devices and Their Impact on Privacy, (Çevrimiçi)https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536455/IPOL_STU(2015)536455_EN.pdf (Erişim Tarihi: 05.09.2024) s.30.
[265] Ekin, **a.g.e.,** s.129-130.

rahatlıkla tespit edilebilir ki, eğer eşleştirilebilecek yeterince veri mevcut ise günümüzde gerçekten anonimleştirilen bir veri de yoktur.

Çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerinin KVKK nezdinde değerlendirmeleri gerçekleştirirken, Türk hukukunda alandaki mevcut sınırlı kaynaklardan olan rehberler ve Kurul kararlarına da değinmek gerekmektedir.

Kurum tarafından yayımlanan ve 20.06.2022 tarihli Çerez Uygulamaları Hakkında Rehber[266]'de çerez ve çerez türleri tanımlanmakta, EHK ve KVKK arasındaki bağlantı, çerez kullanımının hukuka uygun halleri, çerez kullanımında başvurulacak rıza ve unsurları, çerezlerin yurtdışına aktarımı ve kişileri uygun bilgilendirmeye dair bilgilere yer verilmektedir.

Rehberde çerezler konusunun KVKK kapsamında açıkça düzenlenmediğinden bahisle, 5809 sayılı EHK ve KVKK arasındaki ilişkiye istinaden; EHK'nın 51. maddesinin 3. fıkrasının, 2002/58/EC sayılı Direktif'in 5. maddesi ile uyum göstermesi ve bu sebeple veri sorumlusu işletmeciler bakımından 5809 sayılı Kanun'un sınırlı bir uygulama alanı bulabileceği değerlendirilmektedir. Sınırlı bir uygulama alanı olmasının sebebi ise EHK'nın 4. maddesi uyarınca işletmecilerin yalnızca BTK tarafından yapılan yetkilendirme çerçevesinde elektronik haberleşme hizmeti sunan ve/veya elektronik haberleşme şebekesi sağlayan ve alt yapısını işleten şirketler olarak tanımlanmasıdır.[267]

Rehber'de ayrıca davranışsal reklamcılık için kullanılan çerezlerin açık rıza gerektireceği, açık rıza gerekliliğinin; doğal olarak gösterim sıklığı, finansal kayıt tutma, reklam ortaklığı, tıklama sahtekârlığını algılama, araştırma ve pazar analizi, ürün geliştirme ve hata ayıklama amacıyla kullanılan çerezler de dâhil olmak üzere reklamcılık amacıyla kullanılan ilgili çerezleri kapsadığı, zira bu amaçlardan hiçbirinin, kullanıcı tarafından açıkça talep edilen bilgi toplumu hizmetleri kapsamında bir hizmet ya da işlevsellikle ilgili olmadığı belirtilmiştir. Zira kullanıcı tarafından açıkça talep edilen bilgi toplumu hizmetleri kapsamında bir hizmet ya da

[266] Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Çerez…,
[267] **a.g.e.,** s.13-14.

işlevsellikle ilgili zorunlu olan çerezlerin açık rıza gerekliliği olmaksızın kullanılabileceği istisnasına yer verilmiştir. Aynı zamanda açık rızanın ilgili kişilerin açık ve anlaşılır bir dille bilgilendirmeye dayalı olması gerekliliği de rehberde yinelenmiştir.[268]

Kişisel veri işleme faaliyetinin açık rıza şartına dayalı olarak gerçekleştirilmesi halinde, aydınlatma yükümlülüğü ve açık rızanın alınması işlemlerinin ayrı ayrı yerine getirilmesi gerektiği ve açık rızanın alınabilmesi için kişinin aktif bir eyleminin gerçekleşmiş olması gerekliliği, sadece internet sitesine girilmiş olması ile söz konusu site tarafından kullanılan çerezlere açık rıza verildiği anlamına gelmeyeceği ise rehberde ele alınan diğer konulardır.[269]

Kurul'un 27.02.2020 tarihli ve 2020/173 sayılı kararı[270] ise ilk kez çerezler konusunda bir bilgilendirme ve değerlendirme içerdiğinden çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetleri açısından dikkat çekicidir. Kararın dikkat çekici yönleri olarak; internet sitesine üyelik yapılması ile kişinin açık rıza vermiş olduğunun kabulünün, otomatik onay ile başlayan ve sonrasında kişilere onayı kaldırma imkanı sunan bir sistem kullanılmasının, açık rızanın bir hizmete ön şart olarak bağlanmasının ve kişisel veri işleme şartlarından açık rıza dışında diğer herhangi bir şartın varlığına rağmen açık rıza temini yoluna gidilmesinin, kullanıcılara "Gizlilik Bildirimi" adı altında sunulan bildirimin yalnızca genel bir bilgilendirme niteliğinde olmasının ve internet sitesine giriş anında çerezler vasıtasıyla kişisel veri işleme faaliyetine başlanmasına karşın herhangi bir aydınlatma yapılmamasının hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir. Bir diğer önemli husus ise kararda 6563 sayılı ETHK ile KVKK arasındaki ilişkiye de değinilerek ticari elektronik iletiye ilişkin ayrı bir mevzuat bulunmasına karşın, telefon numarası, e-posta adresi gibi bilgilerin bir veri kayıt sisteminde depolanması suretiyle kişilere ticari nitelikli iletiler gönderilmesinin, bir kişisel veri işleme faaliyeti olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla ticari nitelikli bir elektronik iletinin ticari elektronik ileti gönderilmesine ilişkin mevzuata uygun olarak gönderilmesi gerekmekle birlikte, bu

[268] **a.g.e.,** s. 18-28.
[269] **a.g.e.,** s. 39-40.
[270] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 27.02.2020 tarihli ve 2020/173 sayılı kararı (Çevrimiçi) https://kvkk.gov.tr/Icerik/6739/2020-173 (Erişim Tarihi: 05.09.2024)

mesajların iletilmesi için kullanılan e-posta adresi, telefon numarası gibi bilgilerin kişisel veri niteliğini haiz olması sebebiyle aynı zamanda kişisel verilerin korunması mevzuatına da uyulması gerekeceği vurgulanmıştır.

ETHK kapsamında elektronik hizmet sunucuların ticari elektronik ileti vasıtasıyla kişilere reklam/kampanya/pazarlama amaçlı ulaşması esnasında kişilere ilişkin ad-soyad, e-posta adresi ve/veya telefon numarası gibi kişisel veriler işlenmektedir. Bu yönüyle elektronik ticaret düzenlemeleri ile kişisel verileri koruma düzenlemeleri iç içe geçmiştir. ETHK'nın henüz KVKK yürürlüğe girmediği dönemde yürürlükte olması ve elektronik ticaret alanında kişisel verilerin korunmasına dair hükümler içermesi ile ilerleyen süreçte KVKK'nın yürürlüğe girmesi ve iki düzenleme arasında çatışan içeriklerin bulunması sebebiyle genel kanun-özel kanun tartışması gündeme gelmektedir. Özellikle ihlal halinde tek eylemin iki kez cezalandırılabileceği ve bu durumun non bis in idem ilkesine aykırılık teşkil edebileceği düşünülebilecektir. Ancak bu husus, Kurul'un 10.02.2022 tarihli ve 2022/107 sayılı kararında[271]; ticari elektronik iletiye ilişkin ayrı bir mevzuat bulunmakla birlikte ilgili kişiye ait cep telefon numarasının bir veri kayıt sisteminde depolanması suretiyle ticari nitelikli iletiler gönderilmesinin, bir kişisel veri işleme faaliyeti olduğu değerlendirilmiştir. Benzer şekilde, tek eylemin iki kez cezalandırmasından ziyade; kişinin hukuka uygun onayı/açık rızası olmadan ticari elektronik ileti gönderiminin ETHK kapsamında bir fiil, ticari elektronik ileti gönderimi için kişinin cep telefonu numarası olan kişisel verinin bir veri kayıt sisteminde depolanmasının ise KVKK'ya aykırı ayrı bir fiil olarak değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü kanımızca burada kişisel verinin bir veri kayıt sisteminde depolanması suretiyle açık rıza veya herhangi bir yasal işleme şartı olmaksızın işlenmesi ile KVKK'nın 12. maddesinin 1. fıkrası çerçevesinde gerekli teknik ve idari tedbirleri alınmaması söz konusudur.

5809 sayılı EHK'da yer alan çeşitli hükümler de kişisel verilerin korunmasına dair hükümler içermektedir. Çevrimiçi davranışsal pazarlama özelinde çerezler hakkında Türk hukukundaki yasal mevzuatta yer alan tek hüküm de yine bu Kanun'un

[271] Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 10.02.2022 tarihli ve 2022/107 sayılı kararı (Çevrimiçi) https://kvkk.gov.tr/Icerik/7557/2022-107 (Erişim Tarihi: 05.09.2024)

içeriğinde yer almaktadır. Ancak bahsi geçen çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerinin hem KVKK hem de EHK kapsamına girmesinden dolayı, somut uyuşmazlıklarda hangi kanunun uygulanacağı sorunu gündeme gelmektedir. EHK tarafından veri işleme şartları, KVKK'ya göre oldukça sınırlı sayıldığından bu sorunun çözümü oldukça önem arz etmektedir. EHK'nın 51. maddesi uyarınca katma değerli elektronik haberleşme hizmetlerinin sunulması ya da elektronik haberleşme hizmetlerinin pazarlanması amacıyla ihtiyaç duyulan trafik verileri ile konum verileri anonim hale getirilerek veya ilgili abonelerin/kullanıcıların açık rızalarının alınması ve sadece işletmeci tarafından yetkilendirilen kişilerle sınırlı kalmak kaydıyla, belirtilen faaliyetlerin gerektirdiği ölçü ve sürede işlenebilecektir. E-Gizlilik Direktifi'nde ilgili kişinin rızasının alınmasını gerektirmeyen haller oldukça geniş düzenlenmiş iken, EHK'da bu durumun yalnızca haberleşmenin sağlanması halleri ile sınırlı tutulması göze çarpan bir farktır. Ayrıca EHK düzenlemeleri yalnızca "Yetkilendirme çerçevesinde elektronik haberleşme hizmeti sunan ve/veya elektronik haberleşme şebekesi sağlayan ve alt yapısını işleten şirket" olarak tanımlanan işletmeciler için uygulama alanı bulacağından, tüm veri sorumlularını EHK kapsamında yükümlendirmek de imkansızdır. Burada KVKK ve EHK arasında uyumu sağlayabilmek adına EHK'nın istisna hükümlerinin ya da kapsamında bulunan sorumluların genişletilmesi ile gelişen ve değişen ihtiyaçlara cevap verilebileceği kanun koyucu tarafından değerlendirilmelidir.

KVKK'nın hazırlık sürecinde AB'de geçerli olan 95/46/EC sayılı Direktif'ten yararlanıldığı ve ilerleyen süreçte hem GVKT hem de diğer mevzuatın gelişim gösterdiği gerçeği göz önüne alındığında, KVKK'da çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerini de içerecek bir güncelleme ihtiyacı olduğu açıktır. Bu sayede hem kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması hem de çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetinde bulunan işletmelerin güvenilirliğinin sağlanması hedeflerine hizmet edilebilecektir. Özetle çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerine ilişkin veri koruma hususunda daha ayrıntılı ve sıkı düzenlemelerin getirilmesi günümüz dünyasında kaçınılmaz bir ihtiyaçtır.

SONUÇ

Çevrimiçi davranışsal pazarlamanın temel çalışma prensibi kişiselleştirme ve hedeflemeye yöneliktir. Sıklıkla kişisel veri işlenmesi faaliyetine dayanan çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamaları kapsamında kişisel verinin sahip olduğu ekonomik değer de kaçınılmazdır. Bunun yanı sıra kişisel verilerin korunmasının temel bir hak olması, insan onuru ve bireyin manevi bütünlüğünü koruması ile yakından ilişkisi de konunun hassasiyeti açısından önem arz etmektedir. Kişisel verilerin korunmasına dair Avrupa ve Türk hukukunda yer alan düzenlemeler karşısında mahremiyet açısından çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarında dikkat edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır.

Bu tez çalışmamızda ulaşılan sonuçlar olarak öncelikle çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerinde izleme ve hedefleme yapılırken kişiler hakkında birden fazla özel nitelikli olmayan kişisel verinin işlenmesi sonucunda elde edilen çıktı, özel nitelikli kişisel veri niteliğini haiz olabilecektir. Bu durumda başta kişiler hakkında elde edilen kişisel verilerin özel nitelikli kişisel veri niteliğini haiz olmadığından hareketle, özel nitelikli kişisel veri niteliğini haiz çıktılara ulaşılmasına rağmen hassas verilere ilişkin yasal işleme şartlarına uyulmaması tehlikesi bulunmaktadır.

Çevrimiçi davranışsal pazarlamanın ve özellikle büyük veri uygulamasının doğası olabildiğince fazla veri depolamayı, bunları işlemeyi ve analiz ederek sonuçlar elde etmeyi gerektirdiğinden bu husus, veri minimizasyonu ve amaçla sınırlılık ilkesi ile temelden çelişkilidir. Çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarının kişisel verilerin korunması hukukuna dair genel ilkelere uyumluluğu, kişisel verilerin belirli, açık ve meşru amaçlarla toplanıp toplanmadığı ve toplandıktan sonra da yalnız bu amaçlara uygun olacak şekilde işlenip işlenmediği anlamında da denetlenmeye muhtaçtır.

Çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarında kişisel veri işlenirken temelde ilgili kişinin açık rızası yasal işleme şartına dayanıldığından; ilgili kişi ile veri sorumlusu arasında açık bir dengesizlik olup olmadığı, birbirinden bağımsız

durumlarda farklı kişisel veri işleme işlemlerine ayrı ayrı rıza alınıp alınmadığı, ilgili kişiden alınacak olan rızanın kişisel veri işleme faaliyetine ilişkin tüm amaçları açık bir şekilde kapsayıp kapsamadığı da belirlenmelidir.

Çevrimiçi davranışsal pazarlamanın tespit edilen olası riskleri karşısında çözüm önerileri olarak öncelikle veri koruma etki analizine değinilmelidir. Veri koruma etki analizi, GVKT'de işleme faaliyetinin gerçek kişilerin hak ve özgürlükleri açısından yüksek bir riske sebebiyet vermesinin olası olduğu durumlarda zorunlu tutulmuştur. Kişisel veri işlenmesine başlamadan önce, hedeflenen kişisel veri işleme faaliyetinin barındırdığı muhtemel riskler, etki ve sonuçlar analiz edilerek olumsuz durumlara karşı uygun tedbirlerin belirlenmesi veri koruma etki analizi ile mümkün olduğundan çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarının yapısı da göz önüne alındığında bu tedbir mutlaka mevzuatımızda da zorunlu tutulmalıdır.

Çevrimiçi davranışsal pazarlamada tarafların gerçekleştirdikleri faaliyetler, her zaman özel nitelikli kişisel veri niteliğinde kişisel verilerin işlenmesini ifade etmese de ana faaliyetleri büyük ölçeklerde kişisel veri toplama suretiyle düzenli ve sistematik şekilde bu verilerin izlenip işlenmesini içereceğinden GVKT bağlamında mutlaka veri koruma görevlisi de atamaları gerekecektir. Benzer şekilde hukukumuzda da çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamalarında kişisel veri işleyen tarafların veri koruma görevlisi atama zorunluluğu değerlendirilmelidir.

Ülkemizde çevrimiçi davranışsal pazarlama uygulamaları alanında çerezlere ilişkin Kurul tarafından yayımlanan rehber ve birkaç Kurul kararı dışında detaylı hiçbir düzenleme bulunmamaktadır. 6698 sayılı KVKK'nın 1995 yılında kabul edilen 95/46/EC sayılı Direktif'ten ilham alınarak çıkarıldığı ve 2016 yılında bu Direktif'i ilga ederek yürürlüğe giren GVKT'ye uyum çalışmalarının ise halen tamamlanamadığı göz önüne alındığında, mevzuatımızda çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetlerini de içerecek bir güncelleme ihtiyacı olduğu açıktır.

Bahsi geçen hususlar başta olmak üzere mevcut düzenlenmeler kapsamında sahip olunabilecek problematik durumlar karşısında, çevrimiçi davranışsal pazarlama alanında gerekli yasal düzenlemelerin anılan hususlara cevap verebilecek şekilde hayata geçirilmesi kişilerin mahremiyeti açısından gereklidir. Çevrimiçi davranışsal

pazarlama faaliyetlerine ilişkin veri koruma hususunda daha ayrıntılı ve sıkı düzenlemelerin getirilmesi ile hem kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması hem de çevrimiçi davranışsal pazarlama faaliyetinde bulunan işletmelerin güvenilirliği ile Avrupa standartlarında bir veri koruma standardı da sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

AKKURT, Sinan Sami. "Kişisel Veri Kavramının Hukuki Niteliğine İlişkin Yaklaşımlara Mukayeseli Bir Bakış". **KVKD.** C. 2. S. 1. 2020.

AKSOY, Hüseyin Can. **Medeni Hukuk ve Özellikle Kişilik Hakkı Yönünden Kişisel Verilerin Korunması**. Ankara: Çakmak Yayınevi. 2010.

AKSOY, Hüseyin Can ve Mesut HALICIOĞLU. "AB ve Türk Hukuklarında Çerezler: Kişisel Verilerin Korunması Açısından Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme". **Kişisel Verileri Koruma Dergisi**. C. 3. S. 1. 2021. ss. 63.

ARTICLE 29 DATA PROTECTION WORKING PARTY. **Opinion 06/2014 on the Notion of Legitimate Interests of the Data Controller under Article 7 of Directive 95/46/EC.** (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp217_en.pdf (Erişim Tarihi: 04.09.2024).

ARTICLE 29 DATA PROTECTION WORKING PARTY. **Opinion 4/2007 on the Concept of Personal Data.** (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp215_en.pdf (Erişim Tarihi: 04.09.2024).

ARTICLE 29 DATA PROTECTION WORKING PARTY. **Guidelines on Consent under Regulation 2016/679**. (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/623051 (Erişim Tarihi: 04.09.2024)

ARTICLE 29 DATA PROTECTION WORKING PARTY. **Opinion 04/2012 on Cookie Consent Exemption.** (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2012/wp194_en.pdf (Erişim Tarihi: 05.09.2024).

AŞIKOĞLU, Şehriban İpek. **Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması ve Büyük Veri**. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2018.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.** (Çevrimiçi) https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur (Erişim Tarihi: 17.05.2024).

AYDIN, Sinan. "Gelişen Web Teknolojileri ile Şekillenen İnternet Reklamcılığının Tüketici Davranışlarına Etkisi, Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılık Üzerine Bir Araştırma". (Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. 2016.

BAŞALP, Nilgün. **Kişisel Verilerin Korunması ve Saklanması**, 1.b., Ankara: Yetkin Yayınları , 2004.

BENNETT, Steven C. "Regulating Online Behavioral Advertising". **The John Marshall Law Review**. S. 44. 2011. ss. 899-900. (Çevrimiçi) https://repository.law.uic.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1033&context=lawreview (Erişim Tarihi: 01.08.2024).

BERBER, Leyla Keser. **Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılık Uygulamaları Özelinde Kişisel Verilerin Korunması**. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2014.

BERBER, Leyla Keser ve Ali Cem BİLGİLİ, **Güncel Gelişmeler Işığında Kişisel Verilerin Korunması Hukuku**. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2020.

BORGESIUS, Frederik J. Zuiderveen. "Improving Privacy Protection inthe Area of Behavioural Targeting". **Kluwer Law International**. 2015. ss. 1. (Çevrimiçi) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2654213 (Erişim Tarihi: 01.08.2024).

Cambridge Dictionary. (Çevrimiçi) https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/banner-advertisement (Erişim Tarihi: 01.08.2024).

CUSTERS, Bart. "Tapping and Data Retention in Ultrafast Communication Network". **Journal of International Commercial Law and Technology**. S. 2. 2008. ss. 94-98. (Çevrimiçi) https://media.neliti.com/media/publications/28648-EN-tapping-and-data-retention-in-ultrafast-communication-networks.pdf (Erişim Tarihi: 10.10.2024).

ÇEKİN, Mesut Serdar. **Avrupa Birliği ile Mukayeseli Olarak 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu.** İstanbul: On İki Levha Yayınları. 2018.

ÇEKİN Mesut Serdar, Ahmet Esad BERKTAŞ ve M. Furkan AKINCI. **Veri Hukuku**. 1. b. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2023.

ÇELİKEL, Serdar. "Kişisel Verilerin İşlenmesinde Açık Rıza Hukuka Uygunluk Nedeninin 95/46 sayılı Direktif ve GDPR'la Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi". **Uyuşmazlık Dergisi**. Y. 9. S. 17. 2021. ss. 163. (Çevrimiçi) https://dergipark.org.tr/tr/pub/mdergi/issue/63043/957894 (Erişim Tarihi: 31.05.2024).

DENİZ, Miray Özer. **Özel Nitelikli Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Bundan Doğan Sorumluluk.** İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2022.

DEVELİOĞLU, Hüseyin Murat. **6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ile Karşılaştırmalı Olarak Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü uyarınca Kişisel Verilerin Korunması Hukuku.** İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2017.

DOĞAN, Buse. "Kişisel Verilerin İşlenme Şartları Bağlamında Açık Rıza". (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. 2019.

DÜLGER, Murat Volkan. "İnsan Hakları ve Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Kişisel Verilerin Korunması". **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. 5. S. 9. 2018. ss. 91.

DÜLGER, Murat Volkan. "GDPR'da Bulunan Ancak KVKK'da Yer Verilmeyen Bir Kavram: Ortak Veri Sorumlusu Kavramı ve Güncel Kararlar Işığında Değerlendirilmesi". (Çevrimiçi) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3792323 (Erişim Tarihi: 01.05.2024).

DÜLGER, Murat Volkan. **Kişisel Verilerin Korunması Hukuku.** 2. b. İstanbul: Hukuk Akademisi. 2019.

EKİN, Beste. **Kişisel Verilerin Korunması ve Rekabet Hukuku Boyutuyla Büyük Veri**. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2021.

EKMEKÇİ, Ömer vd. **Kişisel Verilerin Korunması Hukuku**. 1. b. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2024.

ENISA. **Privacy Considerations of Online Behavioural Tracking**. 2012. ss. 6. (Çevrimiçi) https://www.enisa.europa.eu/publications/privacy-considerations-of-online-behavioural-tracking (Erişim Tarihi: 30.08.2024).

ENSARİ, Ali Burak. "Çevrimiçi Davranışsal Pazarlamanın Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkileri ve Kişisel Verilerle İlişkisi". (İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilişim ve Teknoloji Hukuku Yüksek Lisans Programı Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul. 2014.

EUROPEAN DATA PROTECTION BOARD, **Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679 Version 1.1 Adopted on 4 May 2020.** (Çevrimiçi) https://www.edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_202005_consent_en.pdf (Erişim Tarihi: 05.09.2024).

EUROPEAN PARLIAMENT DIRECTORATE, **Big Data and Smart Devices and Their Impact on Privacy**. (Çevrimiçi)https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536455/IPOL_STU(2015)536455_EN.pdf (Erişim Tarihi: 05.09.2024).

ERARSLAN, Sevgi. **Özel Nitelikli Kişisel Verilerin İşlenmesinde Açık Rızanın Aranmadığı Haller**. 2. b. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2020.

ERDOĞMUŞ, Elif. **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Kapsamında Açık Rıza.** Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2022.

GOLDFARB, Avi ve Catherine TUCKER. "Online Advertising". **Rotman School of Management University of Toronto**. 2010. ss. 6. (Çevrimiçi) https://www-2.rotman.utoronto.ca/~agoldfarb/OnlineAdvertising.pdf (Erişim Tarihi: 01.08.2024).

HAM, Chang-Dae ve Michelle R. NELSON. "The Role of Persuasion Knowledge, Assessment of Benefit and Harm, and Third-Person Perception in Coping with Online Behavioral Advertising". **Computers in Human Behavior.** S. 62. 2016. ss. 689-702. (Çevrimiçi) https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0747563216302485 (Erişim Tarihi: 01.08.2024).

HELVACI, Serap. **Gerçek Kişiler**. 8. b. İstanbul: Legal Yayınları. 2017.

HOOFNAGLE, Jay Chris vd. “Behavioral Advertising: The Offer You Can't Refuse”. **Harvard Law & Policy Review**. S. 6. 2012. ss. 277-283. (Çevrimiçi) https://journals.law.harvard.edu/lpr/wp-content/uploads/sites/89/2013/06/Behavioral-Advertising-Hoofnagle-et-al.pdf (Erişim Tarihi: 02.08.2024).

INTERACTIVE ADVERTISING BUREAU, **Understanding the Transparency & Consent Framework v.2.2.** (Çevrimiçi) https://iabeurope.eu/understanding-the-upcoming-transparency-consent-framework-v2-2/ (Erişim Tarihi: 05.09.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **100 Soruda Kişisel Verilerin Korunması Kanunu.** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/185c2130-8070-4b2b-a91e-1d48322ca352.pdf (Erişim Tarihi: 03.05.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **6698 sayılı Kanunda Yer Alan Temel Kavramlar Rehberi.** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4187/6698-Sayili-Kanun'da-Yer-Alan-Temel-Kavramlar (Erişim Tarihi: 01.05.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **6698 sayılı Kanunda Yer Alan Terimler Rehberi.** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4186/6698-Sayili-Kanunda-Yer-Alan-Terimler (Erişim Tarihi: 01.05.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Doğru Bilinen Yanlışlar-2.** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/7151/6698-Sayili-Kisisel-Verilerin-Korunmasi-Kanunu-Hakkinda-Dogru-Bilinen-Yanlislar-2 (Erişim Tarihi: 03.05.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **Açık Rıza.** (Çevrimiçi) https://kvkk.gov.tr/yayinlar/A%C3%87IK%20RIZA.pdf (Erişim Tarihi: 31.05.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunmasını İsteme Hakkı**. (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4184/Anayasal-Bir-Hak-Olarak-Kisisel-Verilerin-Korunmasini-IstemeHakki#:~:text=2010%20y%C4%B1l%C4%B1nda%205982%20say%C4%B1l%C4%B1%20Kanunla,verilerin%20korunmas%C4%B1n%C4%B1%20isteme%20hakk%C4%B1na%20sahiptir. (Erişim Tarihi : 19.05.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **Aydınlatma Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesi Rehberi.** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/a569a068-c079-4189-b134-f57bc727af7d.pdf (Erişim Tarihi: 03.05.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **Çerez Uygulamaları Hakkında Rehber.** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/fb193dbb-b159-4221-8a7b-3addc083d33f.pdf (Erişim Tarihi: 30.08.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **Kişisel Verilerin İşlenmesine İlişkin Temel İlkeler Rehberi.** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4189/Kisisel-Verilerin-Islenmesine-Iliskin-Temel-Ilkeler (Erişim Tarihi: 01.09.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **Kişisel Verilerin Korunması Alanında Uluslararası ve Ulusal Düzenlemeler.** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4183/Kisisel-Verilerin-Korunmasi-Alaninda-Uluslararasi-ve-Ulusal-Duzenlemeler (Erişim Tarihi: 19.05.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Sıkça Sorulan Sorular.** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4196/Kisisel-Verilerin-Korunmasi-Kanunu-Hakkinda-Sikca-Sorulan-Sorular (Erişim Tarihi: 19.05.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **Kişisel Verilerin Korunması Kanununa İlişkin Uygulama Rehberi.** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/yayinlar/K%C4%B0%C5%9E%C4%B0SEL%20VER%C4%B0LER%C4%B0N%20KORUNMASI%20KANUNU%20VE%20UYGULAMASI.pdf (Erişim Tarihi: 18.05.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Rehberi.** (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/bc1cb353-ef85-4e58-bb99-3bba31258508.pdf (Erişim Tarihi: 03.05.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **Madde ve Gerekçesi ile Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (Bilgi Notu) ve Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Terimler Sözlüğü**. (Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/062384e3-d18c-4c38-b108-3a7a2a28e849.pdf (Erişim Tarihi: 01.09.2024).

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, **Örneklerle Kişisel Verilerin Korunması Rehberi.** (Çevrimiçi) https://kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/a23bfe08-9b3a-4c2f-8a97-a259dcc0e667.PDF (Erişim Tarihi: 01.05.2024).

KOTİL ÖĞRETMEN, Zeynep. **Kişisel Verilerin Korunması Çerçevesinde Yapay Zeka**. 1. b. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2022.

KÜZECİ, Elif. **Kişisel Verilerin Korunması**. 4. b. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2021.

MCDONALD, Aleecia M. ve Lorrie F. CRANOR. "The Cost of Reading Privacy Policies". **Information System: A Journal of Law and Policy for the Information Society**. C. 4 S. 3. 2008. ss. 543-567. (Çevrimiçi) https://kb.osu.edu/server/api/core/bitstreams/a9510be5-b51e-526d-aea3-8e9636bc00cd/content (Erişim Tarihi: 01.08.2024).

MCDONALD, Aleecia M. ve Lorrie F. CRANOR. "An Empirical Study of How People Perceive Online Behavioral Advertising". **CMU-CyLab**. S. 09-015. 2009. ss. 3-6. (Çevrimiçi) https://www.cylab.cmu.edu/_files/pdfs/tech_reports/CMUCyLab09015.pdf (Erişim Tarihi: 02.08.2024).

OECD, **Glossary of Statistical Terms,** (Çevrimiçi) https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-glossary-of-statistical-terms_9789264055087-en#page1 (Erişim Tarihi:01.05.2024).

OECD, **OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data**. (Çevrimiçi) https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oecd-guidelines-on-the-protection-of-privacy-and-transborder-flows-of-personal-data_9789264196391-en (Erişim Tarihi 15.05.2024).

ÖNGÜN AYÖZGER, Çiğdem. **Kişisel Verilerin Korunması Hukuku Elektronik Haberleşme Sektörüne İlişkin Özel Düzenlemeler Dahil**. 2. b. İstanbul: Beta Yayıncılık. 2019.

PONEMON INSTITUTE. **Economic Impact of Privacy on Online Behavioral Advertising**. 2010. ss. 2. (Çevrimiçi) https://www.ponemon.org/local/upload/file/2010_Economic_impact_of_privacy_on_OBA.pdf (Erişim Tarihi: 01.08.2024).

REKABET KURUMU, **Rekabet Terimleri Sözlüğü**. 2009. (Çevrimiçi) https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/geneldosya/rk-terimleri-sozlugu-2018-pdf (Erişim Tarihi: 04.09.2024).

SANJE, Gresi ve Işıl ŞENOL. "The Importance of Online Behavioral Advertising For Online Retailers". **International Journal of Business and Social Science**. S. 3(18). 2012. ss. 116. (Çevrimiçi) https://ijbssnet.com/view.php?u=http://ijbssnet.com/journals/Vol_3_No_18_Special_Issue_September_2012/13.pdf (Erişim Tarihi: 02.08.2024).

SAVAŞ, Serkan, Nurettin TOPALOĞLU ve Mithat YILMAZ. "Veri Madenciliği Ve Türkiye'deki Uygulama Örnekleri". **İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi**. Y. 11. S. 21. 2012. ss. 2.

SAVAŞÇI, Ceren Tuğçe. **Çevrimiçi Davranışsal Pazarlama ve Kişisel Verilerin Korunması.** 1.b. İstanbul: Platon Plus Yayıncılık. 2024.

SMIT, Edith G., Guda VAN NOORT ve Hilde A. VOORVELD. "Understanding Online Behavioural Advertising: User Knowledge, Privacy Concerns, and Online Coping Behaviour in Europe". **Computers in Human Behavior**. S. 32. 2014. ss. 15-22. (Çevrimiçi) https://www.semanticscholar.org/paper/Understanding-online-behavioural-advertising%3A-User-Smit-Noort/91f4d423e807833b7e1be34c8a13d7f309b5041f (Erişim Tarihi: 01.08.2024).

ŞEKER, Şadi Evren. "Sosyal Ağlarda Veri Madenciliği". **YBS Ansiklopedi**. C. 2. S. 2. 2015. ss. 30. (Çevrimiçi) https://ybsansiklopedi.com/wp-content/uploads/2015/05/sosyalalardaverimadenciligi_2.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2024).

T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, **İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD)**. (Çevrimiçi) https://www.mfa.gov.tr/iktisadi-isbirligi_ve-gelisme-teskilati-_oecd_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 15.05.2024).

TAŞTAN, Furkan Güven. **Türk Sözleşme Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması**. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2017.

TEZCAN, Durmuş. "Bilgisayar Karşısında Özel Hayatın Korunması". **Anayasa Yargısı Dergisi**. C:8. 1991. ss. 385-392.

THE ECONOMIST, “The world’s most valuable resource is no longer oil but data”. (Çevrimiçi) https://www.economist.com/leaders/2017/05/06/the-worlds-most-valuable-resource-is-no-longer-oil-but-data (Erişim Tarihi: 04.09.2024).

TİMOR, Mehpare ve Umman Tuğba ŞİMŞEK. “Veri Madenciliğinde Sepet Analizi ile Tüketici Davranışı Modellemesi”. **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Dergisi.** S. 59. 2008. ss. 5.

YAMAN, Fikret. “Reklamcılık Sektöründe Reklam Etiği Algılamasının Değerlendirilmesi”. (Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi). Afyonkarahisar. 2009.

YILMAZ, Süleyman. **Bilişim Hukuku Güncel Sorunlar 3**. Ankara: Yetkin Yayıncılık. 2022.

(Çevrimiçi) https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020140848108_tur-.pdf (Erişim Tarihi: 17.05.2024).

(Çevrimiçi) https://rm.coe.int/16808ac918 (Erişim Tarihi: 17.05.2024).

(Çevrimiçi) https://rm.coe.int/1680080626 (Erişim Tarihi: 18.05.2024).

(Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:319-95L0046 (Erişim Tarihi: 18.05.2024).

(Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32-002L0058 (Erişim Tarihi: 18.05.2024).

(Çevrimiçi) https://www.ab.gov.tr/ab-genel-veri-koruma-tuzugu-gdpr-turkceye-cevrildi_53650.html (Erişim Tarihi: 18.05.2024).

(Çevrimiçi) https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=123689&force-view=1 (Erişim Tarihi: 18.05.2024).

(Çevrimiçi) https://ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf (Erişim Tarihi: 18.05.2024).

(Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:0-2002L0058-20091219 (Erişim Tarihi: 05.09.2024).

(Çevrimiçi) https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6856/WHATSAPP-UYGULAMASI-HAKKINDA-KAMUOYU-DUYURUSU (Erişim Tarihi: 01.06.2024).